

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

BİR GÜVENLİKLEŞTİRME KONUSU OLARAK
DÜZENSİZ GÖÇ VE AVRUPA BİRLİĞİ

Fatih ÇALIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Fatih ÇALIŞIR

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

BİR GÜVENLİKLEŞTİRME KONUSU OLARAK
DÜZENSİZ GÖÇ VE AVRUPA BİRLİĞİ
AS A SUBJECT OF SECURITIZATION
IRREGULAR MIGRATION AND EUROPEAN UNION

Hazırlayan
Fatih ÇALIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Fatih Çalışır tarafından hazırlanan "Bir Güvenlikleştirme Konusu Olarak Düzensiz Göç ve Avrupa Birliği" adlı tez çalışması 21.11.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman ..... (İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ

Üye ..... (İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAŞ

Üye ..... (İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Haydar KARAMAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Fatih ÇALIŞIR

İmza

ÖZET

BİR GÜVENLİKLEŞTİRME KONUSU OLARAK

DÜZENSİZ GÖÇ VE AVRUPA BİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Fatih ÇALIŞIR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ

2022 - (XII + 91 Sayfa)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Haydar KARAMAN

Tarih boyunca insanlar yaşadıkları toplumlardan zorunlu ya da daha iyi şartlarda yaşamak için gönüllü olarak göç etmişlerdir. Büyük kitle hareketlerinin altında doğal afetler, savaşlar, salgın hastalıklar, kıtlık gibi farklı sebepler yatmaktadır. Çalışmanın başlangıcında Arap Baharı sonrası, Suriye'de yaşanan iç savaştan kaçan insanların, göç literatürüne etkileri ve literatüre kattıkları kavramlardan bahsedilecektir. Özellikle düzensiz göç kavramının üzerinde durulacak olup, uluslararası düzenlemelerde sığınmacı ve mülteci haklarına bakılacaktır. Devletlerin ve uluslararası kuruluşların bu düzenlemelere uyumluluğu tartışılacaktır. Avrupa, kıtada 20'nci yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan entegrasyon hareketi ve buna bağlı olarak geliştirilen Avrupa Serbest Bölgesi yaklaşımı ile dünyanın diğer bölgelerinden ayrılmaktadır. Büyük çapta bir serbest dolaşım bölgesinin oluşturulması sonucu göç politikaları, dış sınırların korunmasına yönelik gerçekleşmiş ve bu durum sınır duvarlarının yükselmesine yol açmıştır. Temelinde güvenlik odaklı çalışan bu politikalar, düzensiz göçe karşı 'Kale Avrupası' söylemlerini artırmıştır. Böylelikle Avrupa Birliği göç kontrolünde birtakım ikilemler ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ikilemlerin bir tarafını insan hakları ve demokratik unsurlar oluştururken diğer tarafını ise egemenlik, güvenlik ve ekonomik unsurlar oluşturmaktadır. 11 Eylül saldırısı sonrası artan terör olayları ve aşırı sağ partilerin popülist söylemleri sonrası göçmen algısı değişmeye başlamıştır. Bu gelişmeler, AB'nin sınırlarını iyice yükseltmesine ve dikenli teller ile örtmesine yol açmıştır. Bu durum, göç olgusunun öncelikle güvenlik boyutu açısından değerlendirilmesine dikkat çekmiştir. Çalışmanın temel çerçevesini oluşturacak göçün güvenlik açısından incelenmesi, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi ışığında değerlendirilecektir. Kopenhag Okulu'nun yanında Paris Okulu'nun da geleneksel güvenlik algısını değiştiren güvenlikleştirme teorisine kattıkları analizlerle değerlendirilecek olup, bu ekollerin karşılaştırmalı analizleri çalışmamıza ışık tutacaktır. Ardından tarihsel süreç içerisinde, Avrupa'da yükselen yabancı düşmanlığı ve aşırı sağ söylemlerin Avrupa siyasetinde etkili olmasıyla birlikte, Birliğin göçü güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikaları ele alınacaktır. Birlik, göçün güvenlikleştirme aşamalarını uyguladığı mekanizmalar aracılığıyla sistemleştirmiştir. Birliğin uyguladığı sistemler ve politikalar, göç sorununa dışarıdan bakmakta olup bu sorunu Avrupa dışına itmektedir. Özellikle uyguladığı geri kabul anlaşmaları yoluyla düzensiz göçü

kontrol altına almaya çalışmış ve toprakları dışında üçüncü ülkelere yığılmıştır. Hedef, kaynak ve transit ülke olarak düzensiz göç konusunda herkes üzerine düşen sorumluluğu almakta mıdır? Peki AB göç politikalarının, ortak göç politikaları adı altında aldığı göçmen sorunları ve insan hakları boyutundaki söylemler uygulamada faaliyete geçirilmiş midir?

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Düzensiz Göç, Güvenlikleştirme, Kale Avrupası, Kopenhag Okulu

ABSTRACT
AS A SUBJECT OF SECURITIZATION
IRREGULAR MIGRATION AND EUROPEAN UNION

M. Sc. Thesis

Preparer: Fatih ÇALIŞIR

Advisor:Asst. Prof. Dr. Burak GÜNEŞ

2022 - (XII + 91)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Science

Department of International Relations

Jury

Asst. Prof. Dr. Burak GÜNEŞ

Asst. Prof. Dr. Ayşe ATAŞ

Asst. Prof. Dr. Haydar KARAMAN

Throughout history, people have voluntarily migrated from their communities to live on mandatory or better terms. Under the large mass movements lie different causes such as natural disasters, wars, epidemics, famine. In this study, firstly, the effects of people fleeing the civil war in Syria after the Arab Spring on the migration literature and the concepts they have added to the literature will be discussed. In particular, the concept of irregular migration will be emphasized and the rights of asylum seekers and refugees will be considered in international regulations. The compatibility of states and international organizations with these regulations will be discussed. The factor that distinguishes Europe from other regions of the world as one of the most important migration routes is the integration movement on the continent that began after the second half of the 20th century and the European Free Zone that developed accordingly. A large-scale free movement zone has been created, as a result of which migration policies have been implemented to protect external borders and have led to the rise of border walls. These policies, which are based on security, have increased the rhetoric of "Fortress Europe" against irregular migration. Thus, a number of dilemmas have arisen in the migration control of the European Union. On the one hand, human rights and democratic values are on the other hand, elements such as national sovereignty, economy and security are on the other hand. After the terrorist incidents increased after the September 11 attack and the populist discourses of the far-right parties, the perception of immigrants has started to change. These developments have led the EU to thoroughly raise its borders and cover them with barbed wire. This situation drew attention to the fact that the migration phenomenon is evaluated primarily in terms of the security dimension. The study of migration from the point of view of security, which will form the basic framework of the study, will be evaluated in the light of the Copenhagen School's securitization theory. In addition to the Copenhagen School, the Paris School will also be evaluated with the analyses that they have added to the securitization theory that has changed the traditional perception of security, and the comparative analyses of these schools will shed light on our study. Then, in the historical process, with the increasing xenophobia and far-right rhetoric in Europe having an impact on European politics, the Union's migration securitization and externalization policies will be discussed. The EU

has systematized the securitization stages of migration through the mechanisms it implements. Instead of finding a solution to the migration problem in its new policies, the Union wanted to keep it out of Europe and manage it there more. In particular, through the readmission agreements it has implemented, it has tried to control irregular migration and has destroyed it to third countries outside its territory. Does everyone take their own responsibility for irregular migration as a destination, source and transit country? So, have the rhetoric on migrant issues and human rights that the EU migration policies have received under the name of common migration policies been put into practice in practice?

Keywords: European Union, Irregular Migration, Securitization, Fortress Europe, Copenhagen School

ÖNSÖZ

Çalışmanın önemi, AB'nin uluslararası arenada değişen göç olgusuna karşı bakışını ortaya koymakla beraber, düzensiz göçe karşı uygulanan politikaların hangi düzlemde geliştiğini ortaya koymaktadır. Literatürde göç ve güvenlik odaklı çalışmalar bulunsa da göçün güvenlikleştirilmesi olgusuna daha farklı bir perspektiften bakılmaktadır. Artan aşırı sağ hareketlerin ve popülist söylemlerin Avrupa Birliği'ni göç politikaları konusunda ne denli etkilediği gösterilmiş ve insan haklarını ikinci plana atan bir Avrupa Birliği'nden bahsedilmiştir. Çalışma AB, aday ülkeler, komşu ülkeler ve kaynak ülkeler açısından değerlendirmelerde bulunmakta ve güncelliğini koruyan Akdeniz, Ege Denizi ve sınırlardaki göçmen felaketlerine de ışık tutmaktadır.

Araştırmanın amacı ilk olarak düzensiz göçle mücadelede ülkelerin, uluslararası ve ulus üstü kurumların düzensiz göçe bakış açılarını değerlendirmektedir. Araştırmada düzensiz göçle mücadelede Avrupa Birliği'nin uyguladığı politikalara; Birlik, göçmen ve üçüncü ülkeler açısından nasıl bakılması gerektiği değerlendirilecektir. Ana hatlarda ise artan aşırı sağ politikaların göçü nasıl güvenlikleştirdiğine değinilecek ve bunun sonucunda oluşan 'Kale Avrupası' mottosu, uluslararası bir perspektifte incelenecektir. Göçü ekonomik ve siyasi temelli güvenlikleştiren Avrupa Birliği'nin düzensiz göçe bakışı analiz edilip, çözümlenecektir.

Tez çalışmamda bilgi ve tecrübelerini paylaşan, anlayışını esirgemeyen, hocam ve danışmanım olan Dr. Öğr. Üyesi Burak GÜNEŞ'e teşekkürlerimi sunar, akademik hayatımın sonraki evrelerinde kendileriyle tekrar çalışabilmeyi temenni ederim.

Son olarak; bana sevgi dolu bir hayat katan, tüm yaşantım boyunca desteğini hiç esirgemeyen ve yanımda olup bana inanan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABULVE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ	11
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	12
1.3. SINIRLILIKLAR	13
1.4. YÖNTEM	14
BÖLÜM II.....	15
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE GÖÇ OLGUSU	15
2.1. GÖÇ TÜRLERİ	18
2.1.1. Zorunlu Göç	20
2.1.2. Gönüllü Göç	20
2.1.3. Düzenli Göç	21
2.1.4. Düzensiz Göç	22
2.1.5. Transit Göç	25
2.2. GÖÇ VE SIĞINMA ALANINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MERKEZLİ DÜZENLEMELER	26
2.2.1. Tarihsel Süreç.....	26

2.2.2. Milletler Cemiyeti	27
2.2.3. Birleşmiş Milletler	27
2.2.4. Mültecilerle İlgili Diğer Düzenlemeler	30
2.3. GÜVENLİKLEŞTİRME: KOPENHAG OKULU VE PARİS OKULU	32
2.3.1. Güvenlik Olgusu	32
2.3.2. Kopenhag Okulu	34
2.3.3. Paris Okulu	36
2.3.4. Bir Güvenlikleştirme Konusu Olarak Göç	40
BÖLÜM III	43
3. AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	43
3.1. AB GÖÇ POLİTİKALARI	45
3.1.1. Dublin Tüzükleri	47
3.1.2. Maastricht Antlaşması	49
3.1.3. Amsterdam Antlaşması	50
3.1.4. Tampere Zirvesi	50
3.1.5. Lahey Zirvesi	52
3.1.6. Avrupa Göç ve İltica Paktı	53
3.1.7. Lizbon Antlaşması	54
3.1.8. Stockholm Programı	54
3.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİ	57
3.3. KALE AVRUPASI YAKLAŞIMI	59
BÖLÜM IV	63
4. AB GÜVENLİKLEŞTİRME POLİTİKALARI	63
4.1. TARİHSEL ARKA PLAN	63
4.2. GÜVENLİKLEŞTİRMELERDE UYGULANAN SİSTEMLER	67
4.2.1. Göç ve Sınır Geçişleri Üzerine Bilgi, Tartışma ve Değişim Merkezi (CIREFI)	67

4.2.2. Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş birliği Ajansı (EUROPOL)	68
4.2.3. Schengen Uygulama Sistemi (SIS I-II).....	68
4.2.4. Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (EURODAC).....	69
4.2.5. Vize Bilgi Sistemi (VIS)	70
4.2.6. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX).....	71
4.2.7. Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR).....	73
4.2.8. Geri Kabul Anlaşmaları	74
BÖLÜM V	79
5. SONUÇ	79
KAYNAKÇA.....	83
ÖZGEÇMİŞ	91

KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

AB

Avrupa Birliği

ABAD

Avrupa Birliği Adalet Divanı

ABD

Amerika Birleşik Devleti

AfD

Almanya için Alternatif Partisi

AKÇT

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AT

Avrupa Topluluğu

BM

Birleşmiş Milletler

BMGK

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

BMMYK

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CEAS

Ortak Avrupa Sığınma Sistemi

CIREFI

Göç ve Sınır Geçişleri Üzerine Bilgi ve Değişim

CS-VIS

Merkez Vize Bilgi Sistemi

EURODAC

Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi

EUROPOL

Avrupa Polis Teşkilatı'nın

EUROSUR

Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi

FIDESZ

Macar Yurttaş Birliği

FPÖ

Avusturya Özgürlük Partisi

FRONTEX

Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı

IOM

Uluslararası Göç Örgütü

NI-VIS

National Interface

PVV

Hollanda İrkçi Özgürlük Partisi

RABIT

Hızlı Sınır Müdahale Ekipleri

SIS

Schengen Bilgi Sistemi

SSCB

Sovyetler Birliği

TDK

Türk Dil Kurumu

VIS

Vize Bilgi Sistemi

YUKK

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Tarih boyunca insanlığın karşı karşıya kaldığı göç olgusu, günümüze kadar varlığını korumaktadır. İnsanların çok eski zamanlardan itibaren bir arada yaşamaya başlamasının getirdiği çatışmalar sonucu, toplumda görülen baskı ve şiddetle birlikte kitleler yer değiştirmeye başlamıştır. Bir bölgede yaşanan; insan hakları ihlalleri, ekonomik ve siyasi sıkıntılar, doğal afetler, salgın hastalıklar, işsizlik, açlık, kıtlık, uzun süreli savaş halleri vb. olumsuz nedenlerle yaşam kalitesi düşen insanlar, yaşamlarını sürdürmek için geçici ya da kalıcı olarak güvenli yerlere göç etmek ve sığınmak durumunda kalmışlardır. Geçmişten günümüze, yıllar boyunca etkisini artıran göç hareketleri, genellikle daha iyi bir yaşam standartlarına kavuşabilmekle doğru orantılıdır. Tarihin her döneminde toplumları, bireyleri ve devletleri etkileyen büyük göç hareketleri olmuştur. Kavimler Göçü gibi bu büyük göç hareketlerinin temelinde, insanların refaha ulaşmak isteme çabası yatmaktadır. Orta Asya'dan, Batı'ya olan göçlerden tutun; Avrupa'dan, Yeni Kıta Amerika'ya olan göçlerin temelinde, daha iyi yaşam koşulları ve umut yatmaktadır. Günümüzde savaş ve şiddetten dolayı ortaya çıkan kitlesel göçler, eski çağlarda genellikle açlık, hastalık, kıtlık ve iklim değişikliği gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Küreselleşen dünya düzeni ile göç olgusu da karmaşık bir yapı halini almıştır. Değişen göç olgusu, zorla yerinden ve yurdundan uzaklaştırılan insanların adalet ve özgürlük arayışına evrimleşmiştir. Küreselleşmeyle birlikte göç hareketleri, devletleri sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda büyük etki altında bırakmaktadır. Göç hareketlerinin olduğu yerlerde olumlu ya da olumsuz birçok değişim yaşanmaktadır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası alanda göç olgusu ile ilgili yeni adımlar atılmış ve göç olgusu evrensel bir boyut kazanmıştır.

Ekonomik ve siyasal yapıda oluşan hızlı bir değişim, göç olgusunun sebeplerini değiştirmektedir. Bu durum göç kavramına dinamik bir karakter kazandırarak, göç tanımını değiştirmekte ve göçle ilgili yeni tanımların oluşmasına sebep olmaktadır. İnsanların sosyal, ekonomik, dini, siyasal veya başka dış etkenler sebebiyle hayatlarının geri kalanını veya sadece bir kısmını geçirmek üzere yaşadıkları ülkeleri, kentleri, köyleri vb. yerleşim alanlarını değiştirmelerine göç denir (Güvenç, 1996). Bir başka ifadeye göre ise göç, kişilerin zorunlu olarak veya beklentilerine cevap verebilecek eğitim, sağlık, kültürel sebeplerden ötürü yaşam alanlarını değiştirmesi olarak da açıklanmaktadır. Eğitim ve çalışma sebebiyle yapılan kısa süreli hareketlenmeler de göç sayılmaktadır.

Araştırmanın ilk bölümünde, kavramsal çerçeve içerisinde göç olgusundan bahsedilmiş, göçle ilgili kavramlara açıklık getirilmiş ve ardından uluslararası göçün tarihsel sürecine değinilmiştir. Çalışmanın önemli noktalarından bir diğeri ise göçün sınıflandırılması boyutu olmuştur. Göç kavramı, devlet ve göçmen merkezli olarak birçok sınıflandırmaya sahiptir. Bunlar; zorunlu-gönüllü göç, siyasi nedenlerle veya ekonomik nedenlerle olan göç, nitelikli-niteliksiz iş gücü göçü, sürekli-geçici göç ve yasal-yasa dışı göç (düzenli-düzensiz göç) olarak ele alınmaktadır. Araştırmanın ana hattını oluşturacak, bir yer değıştirme hareketi olan düzensiz göç kavramı, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından; kaynak, transit ve hedef ülkelerin ülkeye giriş veya çıkışlarına yönelik kanunlarının, yasal düzenlemelerinin veya uluslararası anlaşmalarının dışında gerçekleşen göç hareketleri şeklinde tanımlanmaktadır (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 26). Kesin sayısal bilgilere ulaşılsa da yasa dışı göçe ilişkin tahminler; yılda 30 milyon kişinin yasa dışı yollarla göçe başvurduğu, Avrupa Birliği sınırlarında ise yaklaşık 500 bin kişinin yasa dışı göç akımlarına yöneldiğini göstermektedir (De Tapia, 2002). Düzensiz göçle birlikte transit, kaynak ve hedef ülkelerinde üstünde durulacaktır. Çalışmayı aydınlatacak olan bu kavramlar, sonraki bölümlerde araştırmanın ana hatlarını ve problemlerini oluşturacaktır.

Araştırmanın ilk bölümünün bir diğeri önemli noktası ise göç ile ilgili uluslararası düzenlemeler olacaktır. Bu düzenlemelerle birlikte, mülteci ve sığınma hakkı gibi kavramların ortaya çıkmasından bahsedilecektir. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında oluşan ağır insan hakları ihlalleri, insanları ve toplumu derinden etkilemiştir. Savaş sonrası barış düzeni için kurulan Birleşmiş Milletler, göç ve sığınma konularını da düzenlemiştir. İnsan hakları alanında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, göçmen ve mülteci konularına değinen, uluslararası alandaki ilk düzenlemelerdendir. İltica sorununun yalnızca Avrupa'da değil, bütün dünyada kritik bir sorun hale gelmesinden sonra, 1950 yılında Birleşmiş Milletler tarafından, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. Bu kurum mülteciler için uluslararası koruma sağlamak ve onların sorunlarına daimî çözümler üretmek amacıyla kurulmuştur. BMMYK çalışmaları devam ederken 1951 yılında BM Genel Kurulu tarafından Cenevre'de, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme imzalanmıştır. 26 ülke temsilcisinin imzasıyla birlikte, Cenevre Sözleşmesi olarak da geçen bu belgeyle birlikte, uluslararası hukukun koruması altında olan geniş bir mülteci tanımına da yer verilmiştir. Sonradan bu sözleşmeyi 144 ülke onaylamış ve sözleşmeden doğan yükümlülükleri kabul etmişlerdir.

Öncelikli olarak güvenli sığınma hakkına sahip olan mülteciler, BM Sözleşmesi başta olmak üzere, yıllar içerisinde çeşitli hukuki anlaşmalarla yeni haklar kazanmıştır. Birleşmiş Milletler'in beraberinde, Avrupa Konseyi de sığınma hakkı konusunda öne gelen düzenlemelerde bulunmuştur. Bu bölümde yer alan uluslararası düzenlemeler göç kavramlarına temel teşkil edecek olup, ilerleyen bölümlerde devletlerin ve uluslararası kuruluşların bu düzenlemelere uyumluluğu tartışma konusu yaratacaktır.

Araştırmanın ilk bölümünün son kısmında ise tezin ana hatlarının işlendiği güvenlikleştirme kavramının üzerinde durulacaktır. Eleştirel ve yapısal temalı güvenlik okullarından bahsedilip, analizleri yapılacaktır.

Güvenlik konusu, uluslararası ilişkiler disiplininin temel unsurlarından birisidir. Soğuk Savaş döneminden sonra yumuşak güvenlik kavramı doğmuş, uluslararası göç, iklim değişikliği ve çevre sorunları gibi konularda güvenlik kavramı içerisine dahil olmuştur (Buzan, Wæver, & Wilde, 1997). Kopenhag Okulu ise güvenlik konusuna yeni bir bakış getirmiş, bu konunun derinleşmesine ve genişlemesine katkı sağlamıştır. Güvenlik konusuna daha önce getirilen geleneksel ve nesnel bakıştan ziyade, sosyal inşacı ve öznel olarak bakılmıştır. Kopenhag Okulu güvenliği bir söz edimi olarak tanımlamakta ve problemlerin söz edimi yoluyla güvenlik sorunu olarak sunulmasına da güvenlikleştirme adını vermektedir (Wæver, 1995). Kopenhag Okulu güvenliğe sadece askerî açıdan değil, aynı zamanda ekonomik, toplumsal, çevresel ve siyasi açıdan da bakarak bu alanda bir yenilik getirmiştir. Ortaya koyduğu bir diğer önemli çalışma ise Bölgesel Güvenlik Teorisi'dir. Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinin, AB göç politikalarını ne denli etkilediği ve biçimlendirdiğinin üzerinde durulmuştur.

Paris Okulu için güvenliğin tanımlanması ise güvenliğe dair pratiklerle inşa edilmelidir. Paris Okulu, Kopenhag Okulu'nun söylem analizine ek olarak güvenlikleştirme stratejisinin, salt devlet elitlerinin söylem analizleriyle yapılmayacağını, aynı zamanda saha personelleri ve diğer güvenlik birimlerinin pratikleri aracılığıyla ortaya konulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir diğer ifadeyle bu yaklaşım devlet organlarının günlük rutin uygulamalarını incelemeye odaklanmıştır. Bu ekol söylemden çok uygulamaların güvenlikleştirici rolüne yoğunlaşmıştır (Bigo & Tsoukala, 2008).

Güvenlikleştirme literatüründe Kopenhag ve Paris Okullarının karşılaştırmalı analizi yapılacak, eleştirel açıdan bakılacak ve güvenlik kavramı farklı bir perspektiften ele alınacaktır. Bu bölüm ilerleyen bölümlerin ana yapısını oluşturacak olup, son kısımda göç

konusunun güvenlikleştirme olgusuyla ilişkisi irdelenecek ve diğer bölümlere ışık tutacaktır.

Araştırmanın ana hattını oluşturacak olan ikinci bölümde ise Avrupa Birliği göç politikalarına değinilecektir. Dünyanın en önemli göç güzergahlarından birisi olarak kabul edilen Avrupa, kıtada 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan bütünleşme hareketi ve buna bağlı olarak geliştirilen Avrupa Serbest Bölgesi yaklaşımı ile dünyanın diğer bölgelerinden ayrılmaktadır. AB devletlerinin ekonomik ve sosyal refah göstergeleri uluslararası göç hareketlerinde bir diğer önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Değirmenci, 2011). İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Avrupa kıtası yoğun bir nüfus akımı yaşamaya başlamıştır. Avrupa'da özellikle Almanya, savaş sonrası ekonomisini canlandırmak için yoğun işçi göçü almıştır. 1973 Petrol Krizi sonrası ise işçi göçü kısıtlanmıştır. Ekonomik krizle birlikte bu yıllarda artan bir göçmen karşıtlığı hareketi yaşanmış, göçmenler ve yerli halk arasında gerilim hat safhaya gelmiştir (Alkan, 2015). Sınırlandırılmış göç dönemi olarak da bilinen bu dönemde, ilk defa göç konusu ve göçmenler sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemle birlikte artan düzensiz göç hareketlerinin de etkisiyle devletler, göç hareketlerini kontrol altına almaya yönelik politikalar uygulamıştır (Miller & Castles, 2008).

Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla birlikte, Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru düzensiz göç hareketleri gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği ise bu dönemde artarak devam eden bütünleşmenin sonucu olarak genişlemeler yaşamıştır. AB'nin derinleşme sürecinde, 1986 Avrupa Tek Senedi ile ortak pazar kurulmuş ve 1990 tarihinde imzalanan ve 1995'te yürürlüğe giren Schengen Sözleşmesi ile birlikte taraf devlet vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı verilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda ise AB'de sınırların içeride ne şekilde kaldırılabilceğine tanık olunmuştur. Birlik içerisinde kalkan sınırlar sonrası serbest dolaşım gerçekleştirilirken, diğer taraftan düzensiz göçün engellenmesine yönelik sınırları güçlendirme politikaları uygulanmıştır (Gençler, 2005).

AB göç kontrolünde birtakım ikilemler ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ikilemlerin bir tarafını insan hakları ve demokratik unsurlar oluştururken diğer tarafını ise egemenlik, güvenlik ve ekonomi gibi unsurlar oluşturmaktadır. Bu ikilemler sonucunda ülkeler denge politikası güderek, entegrasyon aşamasında yeni çalışmalar ortaya koymuş ve göç kontrol mekanizmasını kuvvetlendirmiştir (Koçak & Gündüz, 2016). Birlik dışında sınırların daha iyi bir şekilde korunmaya alınması, güvenlik konusunu gündemin üst sıralarına taşımıştır. Maastricht Anlaşması ile Avrupa Topluluğu (AT), Avrupa Birliği adını almış ve Birlik üç

temel sütuna dayandırılmıştır. Birinci sütun; Avrupa Toplulukları, ikinci sütun; Ortak Dış Güvenlik ve Savunma Politikası, üçüncü sütun ise Adalet ve İçişleri olarak adlandırılmıştır. Göç ve sığınmacı politikaları, bu anlaşma ile AB müktesebatına dahil olmuş ve üçüncü sütunda yer almıştır. 1997 Amsterdam Antlaşması ile kişilerin, sermayenin, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin mevzuat doğrultusunda göç politikaları, ortak karar alma prosedürünün uygulandığı birinci sütuna aktarılmıştır. Böylelikle göç politikaları ulus üstü bir nitelik kazanmıştır. Bu sayede göç ve iltica politikalarının, bağlayıcı bir niteliğe sahip olan AB müktesebatı çerçevesinde değerlendirilmesi ve düzenlenmesinin önü açılmıştır (Geddes, 2008).

Avrupa Birliği'nde ortak bir göç politikasının oluşturulması temelinde, üye devletlerin göç olgusuna farklı bakış açısını, ortak ve Birlik düzeyinde birleştirmek istemesi yatmaktadır. Diğer önemli unsur ise düzensiz göçe karşı ortak bir bakış açısı yaratmaktır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte Balkanlardan ve Sovyetlerden Avrupa'ya ciddi göç girişimleri olmuştur. Artan bu taleplerle birlikte, AB ülkeleri göçmen ve sığınmacı prosedürlerinde dikkate değer adımlar atmıştır. 1990 tarihli Dublin Sözleşmesi imzalanmış ve Dublin sistemi, Schengen Sözleşmesinden sonra ortak bir göç politikası oluşturulması amacıyla atılmış önemli adımlardan biri olmuştur. AB devletlerinden birisine yapılan sığınma talebinin incelenmesinden sorumlu olacak devleti belirlemek için gerekli olan ölçütler, bu sistemle oluşturulmuştur.

Bu sözleşmeyle birlikte bütün iltica başvurularının, sadece bir kez sözleşme ile belirlenen üye ülke tarafından değerlendirileceğine karar kılınmıştır. Dublin Sözleşmesi ile ortak bir Avrupa sığınma sistemi vurgusunun temelleri atılmıştır. Dublin Sistemi, sığınma talebinde bulunan kişilerin bir ülkeden diğerine gönderilmesini, ayrıca bir kişi tarafından birden fazla başvuru yapılmasının önüne geçilmesini ve sistemin istismar edilmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Dublin Sözleşmesi'nin iyileştirilmesi amacıyla, 2003 yılında Dublin II Tüzüğü çıkarılmıştır. Söz konusu olan yeni düzenlemeyle üye devletlerde yapılan sığınma başvurularının yalnızca tek bir ülke tarafından incelenebileceği belirlenmiştir. Dublin II Tüzüğü'nde, sığınmacının dosyasını inceleme görevi yabancının ilk başvuru yaptığı devletin sorumluluğuna verilmiştir.

Dublin Sözleşmelerinin değerlendirilmesi yapılacak olursa, sistem sığınmacıların gitmek istedikleri bir ülkeye, başvuru yapmalarını engellemektedir. Ayrıca bu sistemle

sığınma arayanların bir AB ülkesinden diğerine geçmesinin engellenmesi amaçlanmıştır. Dublin Sözleşmesi (Dublin III) 2013 yılında yenilenmesine rağmen son zamanlarda oluşan göç akımları sebebiyle tüm yük AB sınırında bulunan üye ülkelere ve transit ülkelere kalmıştır. Dublin sistemi sonucunda; etkili bir sığınma sistemine sahip olmayan Doğu Avrupa ve Akdeniz devletleri, eşit olmayan bir sığınmacı yüküyle karşılaşmaktadır. İtalya, Yunanistan, Malta ve İspanya gibi sınırdaki ülkeler, diğer lokomotif AB ülkelerini sorumluluk almamakla suçlamaktadır. Bu gibi sorunlar, ileride AB içerisindeki seslerin gittikçe yükselmesine neden olabileceği anlamına gelmektedir.

Düzensiz göçe ortak bakış açısının sistemleştirilmesi adına, 1999'daki Tampere Zirvesi ile AB'ye kabul koşullarında, Birliğin insani nedenlere yöneleceği ve güvenlik odağından uzaklaşacağı kararları alınmıştır. Bu zirvede alınan en önemli karar ise 'Ortak Avrupa İltica Sistemi' vurgusudur. Bu sistemle üçüncü ülke vatandaşlarının da eşit hak ve yükümlülüklerle donatılacağı ortak kararı alınmıştır. Bu zirve ile kurulmak istenen sistem, önceden belirlenmiş, prosedür ve koşullara bağlı düzenli bir göç politikası hazırlanmıştır.

Lahey Zirvesi'nde ise Tampere'de alınan kararlara bağlılık yenilenmiş ve aynı zamanda göç ve iltica ile ilgili Birliğin 2010 yılına kadar olan programı belirlenmiştir. Bu programda şunlar yer almaktadır; yasa dışı göçle mücadele, sığınmacıların çalışma ve ikametgâh izinlerinin düzenlenmesi, yasal ve ekonomik göçü teşvik etmek gibi politikalar oluşmuştur. Söz konusu politikalar ile hem düzensiz göçe hem de üçüncü ülkelerle işbirliğine yönelik çok yönlü bir strateji öngörülmüştür.

2009 Lizbon Anlaşması ile göç düzenlemeleriyle ilgili birçok önemli adımlar atılmıştır. Söz konusu anlaşma ile iç güvenlik ve dış sınırların bütünleşme yönetimiyle ilgili konular anlaşma çatısı altında düzenlenmiştir. Bu anlaşma ile yasa dışı göçle mücadele vurgusu yapılmış, izinsiz ikamet gibi durumlarda sınır dışı etme ve geri gönderme gibi yöntemlere başvurulacağı ifade edilmiştir.

2009 yılında Stockholm Zirvesi ile 2015 yılına kadar göç konusunda yapılacak olan düzenlemeler belirlenmiştir. Tampere Zirvesi ve Lahey Zirvesi'nde alınan kararların devamı kapsamında olan Stockholm Zirvesiyle Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanı daha da güçlendirilerek, vatandaşların çıkarları ve ihtiyaçlarına odaklanması hedefi konmuştur. Birliğin göç konusuyla ilgili evrensel bir göç yaklaşımına değinilmiş ve yasal göçmenlerle ilgili olarak dayanışma ilkeleri belirlenmiştir. Stockholm Programı'nda özellikle dayanışma ilkesinin üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, özellikle sınırlardaki kontrollerin arttırılması

ve AB'de daha güvenli bir ortamın sağlanması öncelikli hale getirilmiştir. Daha sıkı bir entegre politikası uygulanmıştır.

AB'nin ortak göç politikaları dönemsel olarak farklılık göstermektedir. Temelinde güvenlik odaklı çalışan bu politikalar, düzensiz göçe karşı 'Kale Avrupası' söylemlerini arttırmıştır. AB bir taraftan sıfır düzensiz göç söylemleriyle katı uygulamalar uygularken, diğer taraftan yaşlı nüfusun fazlalığı nedeniyle sınırlı sayıda genç ve nitelikli nüfusun yasal göçü için seçici davranmaktadır. Fakat 11 Eylül saldırısı sonrası artan terör olayları, AB'nin sınırlarını iyice yükseltmesine ve dikenli teller ile örtmesine neden olmuştur. Göç krizi olarak nitelendirilen savaştan kaçan göçmenlerin, Avrupa kıyılarına ulaşmaması için botları geri itilmiş ve Akdeniz sularında on binlerce göçmen ölümleri gerçekleşmiştir. AB göç politikalarının, ortak göç politikaları adı altında aldığı göçmen sorunları ve insan hakları boyutundaki söylemler uygulamada faaliyete geçirilmiş midir? AB güvenlik ve demokratik değerler arasındaki tercihini hangisinden yana kullanacaktır? AB düzensiz göç konusunun çözümünde yüzeysel mi davranmaktadır? Sorularına yanıt aranacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünün bir diğer önemli noktasını ise oluşturulan göç politikalarının altında yatan temel neden olarak, Avrupa'da artan yabancı düşmanlığı, yükselen aşırı sağ hareketler ve onların popülist söylemleri oluşturacaktır. Avrupa Birliği'nde göçün güvenleştirilmesi sürecine neden olan olgulardan birisi de radikal sağ partilerin yükselişi ve göç karşıtı söylemlerinin kamuoyunu etkilemesi olmuştur. Aşırı sağ partilerin göç karşıtı ve ulusal egemenlik, ekonomik problem, kültürel güvenlik, küresel tehdit ve kimlik odaklı söylem unsurlarının üzerinde durulmuştur. Aşırı sağ partilerin temel unsurlarından çıkarım yapacak olursak güvenleştirme bileşenleriyle bağımlı bir değişken özelliği olduğu ortadadır. Yükselen aşırı uç söylemler Avrupa'da göçün güvenleştirilme sürecinde ana etken unsur olarak dikkat çekmiş ve bu partiler güvenleştirici aktör rolünü üstlenmiş aynı zamanda söylemlerinde göçü bir güvenlik tehdidi olarak sunmuşlardır.

İkinci bölümün son kısmında ise kimlik ve güvenlik gibi unsurları etkileyen duvarlardan yola çıkılarak, Avrupa'da yükselen aşırı sağın ve popülist söylemlerin sonucu olarak, Kale Avrupası olgusuna değinilecektir. Güvenlikçi bir ortamın sembolize edilmiş bir hali olarak ortaya çıkan duvarlar, geçmişten günümüze birçok örneklerle karşımıza çıkmaktadır. 11 Eylül terör saldırılarının ardından Avrupa'da yaşanan saldırılar, AB'de göçmenlere karşı farklı bir tavır ve politika sergilenmesine yol açmıştır. AB üyesi ülkeler, özellikle düzensiz göçmenleri, mültecileri suç unsuru ve tehdit olarak görmeye başlamışlardır. Aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylemleri politika aracı olarak

kullanılmaya başlanmış ve toplumun güvenlik kaygıları giderek artış göstermiştir. Bunun sonucunda ise korunaklı Kale Avrupası söylemleri iyice yükselmiş ve sınırlar kale gibi korunmaya başlanmıştır (Sever & Sever, 2013).

AB insan hakları çerçevesinden uzaklaşıp tamamıyla güvenlik odaklı çalışmalar sergilemiştir. Fakat bu uygulamalar göçmenlerin büyük çoğunluğunun terörist ya da suçlu gibi görülmesine neden olmuş ve aynı zamanda göç olgusunun güvenikleştirilmesine sebebiyet vermiştir. Güvenlik odaklı bir ortamı sembolize eden Kale Avrupası yaklaşımı, savaş ve şiddetten kaçıp yeni bir sayfa açmak isteyen insanlar için umutsuz ve endişe verici bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Göçmenler için bu kavram yeni bir başlangıcı mı yoksa sonu mu teşkil ediyor sorusuna yanıt aranmaktadır?

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise AB'de göçün nasıl güvenikleştirildiği uygulanan göç politikaları ve anlaşmalar üzerinden tek tek değerlendirilmiş olup, güvenikleştirme mekanizması olarak Kopenhag Okulu'nun söylem analizinden ve unsurlarından yararlanılmıştır.

Bu bölümün bir diğer önemli noktası ise güvenikleştirme politikalarının etkili bir şekilde uygulanması adına güvenikleştirmelerde uygulanan sistemler, detaylı bir incelemeye alınmıştır. Bu bölümde söylemden çok uygulamaların güvenikleştirici rolüne odaklanan Paris Okulu'nun görüşlerinden faydalanılmış aynı zamanda saha personeli ve güvenlik birimlerin pratiklerine vurgu yapılmıştır.

Öncelikle güvenikleştirme siyasetinin etkili bir şekilde uygulanması amacıyla, sınır güvenliği ihtiyacına yönelik kurumlar ve sistemler oluşturulmuştur. Üye ülkelerin iş birliği yaparak göçmenlere ilişkin bilgi toplamasına ve bu bilgileri paylaşmasına yönelik oluşturulan bu sistemler, düzensiz göç konusunda etkin bir rol oynamaktadır. Bu sistemlerden ilki Schengen Bilgi Sistemi (SIS) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir çeşit haber alma ağı olarak kurulan SIS, sınır güvenliği konusunda bilgi akışının toplanması ve paylaşılmasına yönelik kurulmuş aynı zamanda üye ülkeler arasındaki yasaların uygulanmasına odaklanmıştır. Ardından Dublin Sözleşmesi'nin etkili uygulanması, sığınmacıların kimliklerinin tam olarak tespit edilebilmesi ve parmak izi verilerinin karşılaştırılabilmesi amacıyla Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (EURODAC) oluşturulmuştur. Eurodac sistemiyle sığınmacıların AB bölgesine nereden girdiği belirlenmiş, parmak izi taraması yapılabilmüş ve sığınmacıların kimliklerini belirleyen biyometrik bir veri tabanı oluşturulmuştur. AB komşu ülkeleriyle sınır güvenliğinin

korunması, üye ülkelerle iş birliği ve koordinasyonun sağlanması adına Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur. Söz konusu oluşumun görevleri arasında; risk analizlerini gerçekleştirmek, sınır güvenliği koordinasyonu sağlamak ve ulusal sınır muhafızlarına eğitim vermek sayılabilir. Frontex'in yükümlülüğünde bulunan bir bilgi alışveriş sistemi Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi (EUROSUR) kurulmuştur. Bu sistem ile sınırların kontrolü sağlanmakta, sınır yönetiminin yenilenmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmaktadır (Aydın, 2016). Bu tarz uygulamalarla birlikte terörizm ve düzensiz göçe karşı mücadele amaçlanmakta ve güvenlik politikaları uygulamaya dökülmektedir. Ancak bu uygulamalar, göçmenlerin çoğunu Avrupalıların gözünde, potansiyel terörist ya da potansiyel suçlu konumuna sürüklemektedir.

Avrupa Birliği genişleme ve bütünleşme sürecinin ilerlemesiyle, sınırlar daha belirgin hale gelmiş ve Kale Avrupası tartışmaları ortaya atılmıştır. Güvenikleştirme politikası ilk olarak Soğuk Savaş sonrası Sovyetlerin dağılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucu artan iç göçlerle başlamıştır. Güvenikleştirme politikasında önemli bir yer kaplayan beşinci ve en büyük genişleme ile Sovyetlerden kopan Doğu Avrupa ülkeleri, Birliğe üye olmuş ve birliğin sınırları genişlemiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda, yeni sınırların güvenikleştirilmesi için yüksek fonlar ayrılmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2014).

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) gerçekleşen terör saldırıları sonrası tüm dünya etkilenmiş ve güvenlik söylemleri artmıştır. AB'nin düzensiz göçe ilişkin politikası da güvenlik doğrultusunda katılmıştır. Bunun yanı sıra bahsi geçen saldırıları düzenleyen terör örgütlerinin eylemlerinin altında dini söylemlerin yer alması, öncelikli hedef olarak Müslüman göçmenlerin, potansiyel terörist algısına maruz kalmasına neden olmuştur. Özellikle ABD'de yaşanan 11 Eylül saldırılarının ardından, Avrupa kıtasında İngiltere, İspanya ve Fransa'da yaşanan terör eylemleri, göçmene bakış açısını sertleştirmiştir ve Kale Avrupası söylemlerinin meşruiyet kazanmasına sebep olmuştur (Elmas, 2016).

2011 Arap Baharı sonrası Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ortaya çıkan ayaklanmalar ve iç karışıklar göç konusunun uluslararası boyutta krize neden olmasına yol açmıştır. Bu olaylar göçün güvenikleştirilmesini pekiştirmiştir. Arap Baharı sonrası Akdeniz'de önemli nüfus hareketleri meydana gelmiş ve kitleler halinde Avrupa'ya yeni göç eğilimleri ortaya çıkmıştır. Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan iç savaş sonucunda yurtlarından zorunlu bir şekilde ayrılan sığınmacılar, demokrasinin ve insan haklarının üstünlüğünün savunulduğu Avrupa'ya göç etmeye çalışmış ve sınırda farklı tutumlarla karşılaşmışlardır.

Avrupa Birliği sınırlarında oluşan bu mülteci akını yeni bir krize neden olmuş Lampedusa krizi olarak bilinen bu olayda 500 kaçak göçmeni taşıyan bot sular altında kalmıştır (Dalaman, 2013).

Avrupa Birliği bu krizleri çözmek için yeni politikalar oluşturmaya çalışmıştır. Birlik, yeni politikaları aracılığıyla göç sorununa çözümler bulmaya yönelmemiş bunun yerine göçü Avrupa dışında tutmak ve orada kontrol etmek istemiştir (Yıldırım, 2017). AB'nin üçüncü ölkelerle iş birliği halini alan ve göçü Avrupa topraklarının dışında tutmayı hedefleyen bu stratejisine dışsallaştırma denmektedir. Dışsallaştırmalarla birlikte AB'nin göç olgusuna bakışı son yıllarda dış politikada daha fazla yer almaktadır. Göç olgusu uluslararası alanda önemli bir konu haline gelmiş, kaynak ölkeler ve transit ölkelerle iş birliği, AB'nin göç yönetiminde dikkat çeken bir politika haline almıştır. AB göçün kontrolünü sağlamak amacıyla güvenlik odaklı göç politikaları uygulamış ve bu politikalar aracılığıyla göçü aday ve komşu ölkeler öncülüğünde üçüncü ölkelere yansıtılmıştır.

Dışsallaştırmanın önemli araçlarından biri ise geri kabul anlaşmalarıdır. Güvenli olarak geri göndermeyi amaçlayan bu anlaşmalar; kaynak, transit ya da üçüncü ölkelerle oluşturulup, düzensiz göçmenlerin belirli kurallar ve koşullar çerçevesinde geri gönderilmesini ifade etmektedir (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 35). AB bu anlaşmalar sayesinde, AB sınırları dışında tampon bölgeler oluşturmaktadır. Bu anlaşmalar karşılıklı sorumluluklar doğurmaktadır. Aday ölkelerinde olan Türkiye ile AB arasında geri kabul anlaşması imzalanmış ve Türkiye lehine vize muafiyetine geçiş için hız kazandırılmıştır. Fakat AB içinde artan aşırı sağ partiler, politika aracı olarak dışsallaştırmalar sonucu verilebilecek tavizlere sert bir şekilde karşı çıkmışlardır. Özellikle Brexit referandumu öncesi, AB'den ayrılmak isteyen kesimler tarafından Türkiye'nin AB'ye katılacağı afişleri yayılmış ve 80 milyonluk bir nüfustan bahsedilip Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmıştır. Bu tavır ortada bir ikileme yol açmıştır. Yükselen aşırı sağ hareketlerin söylemleri güvenlikleştirmeleri isterken, onun dış politikadaki uzantısı olan dışsallaştırmaların getirilerini istememesi dolaylı olarak bir paradoks yaratmıştır. Bir taraftan AB kendi iç politikasındaki karışıklıkları düzenlemeye çalışırken diğer taraftan dış politikadaki alacağı kararlar merak konusudur. Bu paradoksu çözümlenmesi araştırmanın ana hatlarından birisi olacak, karar alma mekanizmalarının bu konuya karşı farklı bakış açıları irdelenecek ve bu konunun eleştirel analizi yapılacaktır.

Düzensiz göçle alakalı üçüncü ölkeler ve sınır ölkelerine fazla yük düşerken, AB'nin düzensiz göçle karşı üstüne düşen sorumluluğu ve taahhütlerini yerine getirmesi

konusunda AB ne denli başarılı olmuştur? Dışsallaştırmalarla birlikte oluşturulan tampon bölgeler göçmenler açısından ve komşu ülkeler açısından sıkıntılar doğurmaktadır. İnsanların yaşayamayacağı bir ortamda yığılmalar olmakta ve 21. yüzyıl Avrupa'sında insan kaçakçılığı, insan ticareti gibi olaylar yaşanmaktadır. Dahası Akdeniz'de, göçmen ölümlerine her geçen gün bir yenisi daha eklenmektedir. Bu çalışmada, düzensiz göçün çözümlenmesi adına çok boyutlu bakılıp, bütün tarafların ihtiyaçlarını dikkate alan bir politika düzenlenmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Kaynak, transit ve hedef ülkelerin; göç mefhumunun yönetimi için göçmen haklarını da dikkate alan ortak politikalar geliştirmesi ve sorumluluğun paylaşılması vurgusu yapılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Araştırmanın konusu göç politikalarının güvenlikleştirme perspektifinde incelenmesidir. Küreselleşen dünyada uluslararası göç ve göç olgusu, uluslararası arenada önemli bir yer edinmiştir. Arap Baharı sonrası Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da çıkan iç savaşlar nedeniyle uluslararası göçler artmıştır. Refah ve iyi yaşam koşulları isteyen insanlar, savaştan kaçarak Avrupa'da yaşama arzusu ile göçe başvurmuşlardır. Göçün sınıflandırılmaları yapılırken düzensiz göç başlığı çalışmanın ilk ana hattını oluşturacaktır. Literatürde geçen mülteci ve sığınma haklarına da değinilmiştir. Avrupa Birliği kısıtlı ve nitelikli göç kabul ettiği için birçok göçmen düzensiz göç yoluna başvurmuştur. Avrupa Birliği'nin göçe ve özellikle düzensiz göçe karşı uyguladığı politikaların üzerinde durulacaktır. Bu politikaların uygulanmasında etkili olan Kopenhag Okulu ve Paris Okulu'nun güvenlikleştirme teorisiyle güvenlik boyutuna ve bunların AB göç politikalarına etkilerinden bahsedilecektir. Düzensiz göçe karşı uygulanan güvenlikleştirme siyasetinin uygulamaları incelenmekte, ardından Avrupa'da artan aşırı sağ partilerin dış politikayı güvenlik söylemleri nasıl etkilediklerinden bahsedilmektedir. Güvenlikleştirme siyasetinin bir uzantısı olan dışsallaştırma stratejilerine değinilecek olup; kaynak, hedef, komşu ülkeler ve göçmenler açısından değerlendirmelerde bulunulacaktır. Ana hatlarıyla, düzensiz göçe karşı Avrupa Birliği güvenlikleştirme politikalarının, insan hakları ve AB açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Dünya üzerinde gerçekleşen kitle hareketlerinin çoğunluğu, daha iyi yaşam koşulları bulmak gayesi ile başlamıştır. Kimisi için bu yaşam koşullarına ulaşması kolay olurken, diğeri için okyanusları, dağları ve en önemlisi insan ve onun gerçekleştirdiği aşırı politikaları aşması gerekmektedir. Düzensiz ve zorunlu bir şekilde yapılan bu göç hareketleri literatürde yasa dışı göç olarak geçmekte ve uluslararası sisteminde bu soruna

bakış açısı anlaşılmaktadır. İnsan haklarının önemli bir savunucusu olan Avrupa Birliği'nin, Avrupa'ya olan düzensiz göçe karşı uyguladığı güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikalarının üzerinde durulurken, söylem ve uygulamadaki tutarlılığına bakılacak olup, ardından AB göçün güvenlikleştirilmesi politikalarının altında yatan temel sebeplerin neler olduğu ve neden 'Kale Avrupası' şeklinde söylemlere maruz kaldığı incelemeye konu olacaktır. Güvenlik odaklı mı yoksa özgürlük temelli mi bir politika izlenmiştir? İç ve dış politikada bu göç politikalarının etkileri ve yansımaları nasıl olmuştur? Çalışmanın ana hatlarıyla problemleri bu şekildedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı ilk olarak düzensiz göçle mücadelede ülkelerin, uluslararası ve ulus üstü kurumların düzensiz göçe bakış açılarını değerlendirmek olup, düzensiz göçle mücadelede Avrupa Birliği'nin uyguladığı politikaların; Birlik, göçmen ve üçüncü ülkeler açısından nasıl değerlendirildiği saptanacaktır. Ana hatlarda ise artan aşırı sağ politikaların göçü güvenlikleştirdiği ve bunun sonucunda oluşan 'Kale Avrupası' mottosu, uluslararası perspektifte incelenecektir. Göçü ekonomik ve siyasi temelli güvenlikleştiren Avrupa Birliği'nin, düzensiz göçe bakışı analiz edilip, çözümlenecektir.

Çalışmanın ortaya konulduğu süreçte ve aşamalarda cevap aranan sorular şunlardır:

- Düzensiz göçe bir sorun olarak mı bakılmalıdır?
- Serbest dolaşım hakkı, AB göç politikalarını nasıl etkilemiştir?
- AB göç politikalarının, ortak göç politikaları adı altında aldığı göçmen sorunları ve insan hakları boyutundaki söylemler, uygulamada faaliyete geçirilmiş midir?
  - Düzensiz göçün artmasında AB'nin uyguladığı güvenlik politikaları etkili olmuş mudur?
  - Kopenhag Okulu ve Paris Okulu'nun güvenlik olgusuna getirdiği yeni bakış, AB göç politikalarını etkilemiş midir?
  - Paris Okulu'nun, Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisine getirdiği eleştiriler nelerdir?
  - Yükselen aşırı milliyetçi ve göçmen karşıtı hareketlerin güvenlikleştirme politikalarındaki yeri nedir?
  - Avrupa Birliği, neden Kale Avrupası söylemlerine maruz kalmıştır?

- Geri kabul anlaşmaları konusunda, AB düzensiz göçmenleri yeterince üstlenmekte midir? Sorunu neden üçüncü ülke topraklarına yığmaktadır? Bu sorunu çözmekte yüzeysel mi davranmaktadır?

- Hedef ülke, kaynak ülke, transit ülkeler göçmen hakları açısından, düzensiz göç konusunda üstüne düşen sorumlulukları yeterince yerine getiriyor mu?

Bu çalışmanın temel hipotezi şu şekildedir:

ABD ve Avrupa'da gerçekleşen terör olayları sonrası, AB'de sağ partilerin aşırı milliyetçi ve göçmen karşıtı söylemleri, ulus devletleri tarafından destek görmüştür. Bununla birlikte AB'nin devam eden demokratik meşruiyet sorunu sonucu, karar alma mekanizmalarındaki ikilikler, AB'deki göçün insan hakları boyutundan ziyade, olağanüstü önlemlerin alındığı güvenlikleştirme boyutuna dönüşmesine neden olmuştur. Karar alma mekanizmalarının, dış politikayı iç politikadan ayrı değerlendirememesi ve kendi içlerinde bulunan Brexit gibi AB'nin varlığına karşı tehdit olabilecek söylemler, AB'nin göç ile alakalı güvenlik politikalarını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Güvenlik odaklı alınan bu politikalar neticesinde ise söylem ve uygulamada tutarsızlıklar söz konusu olmaktadır. Araştırmanın sonunda ulaşılan temel sav ise; AB'nin göç politikalarının, göç mefhumunu ve göçmenlik kurumunu güvenliklestirmesi olarak ortaya atılmaktadır.

Çalışmanın önemi, AB'nin uluslararası arenada değişen göç olgusuna karşı bakışını ortaya koymakla beraber, düzensiz göçe karşı uygulanan politikaların hangi düzlemde geliştiğini ortaya koymaktadır. Literatürde göç ve güvenlik odaklı çalışmalar bulunsa da göçün güvenliklestirilmesi olgusuna daha farklı bir perspektiften bakılmaktadır. Artan aşırı sağ hareketlerin ve milliyetçi söylemlerinin Avrupa Birliği'ni göç politikaları konusunda ne denli etkilediği gösterilmiş ve insan haklarını ikinci plana atan bir Avrupa Birliği'nden bahsedilmiştir. Çalışma Avrupa Birliği, aday ülkeler, komşu ülkeler ve kaynak ülkeler açısından değerlendirmelerde bulunurken, güncelliğini koruyan Akdeniz, Ege Denizi ve sınırlardaki göçmen felaketlerine de ışık tutmaktadır.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırma kapsamı göç olgusu ve Avrupa Birliği ilişkisi üzerinden ilerlerken, mülteci ve iltica haklarının Birleşmiş Milletler ve uluslararası düzenlemelerdeki yerinden de bahsedilecektir. Düzensiz göç ve AB temelli olan çalışmanın içerisinde aynı zamanda düzensiz göçün bütün taraflarına da alt başlıklarla değinilecektir. Çalışmada AB göç politikaları ve getirilerine odaklanılacağı için mekan olarak AB doğal sınırları ve

komşuları hedef bölgedir. Zaman olarak ise, göçün tarihsel gelişimi çok uzun bir süreci kapsadığı için özellikle Avrupa Birliği'nin tarihinden itibaren, düzensiz göç olgusunun ortaya çıktığı, tetiklendiği ve yükselmeye başladığı zaman aralığı baz alınacaktır. AB göç politikalarının güvenlikleştirilmesini konu alan bu çalışmada kapsamın sınırlılığı nedeniyle Türkiye-AB odaklı göç politikalarına geniş bir çerçevede yer verilememiştir. Fakat AB güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikalarının aday ve komşu ülke olduğu için taraflarından olan Türkiye bu konudan ayrı düşünülemez, Arap Baharı sonrası Suriyeli göçmenlerin bu konudan ayrı düşünülmemeyeceği gibi Türkiye'de kendine önemli başlıklarda yer bulacaktır.

1.4. YÖNTEM

Araştırılan çalışmada kavramsal çerçevede göç tanımı ve türlerinden bahsedilmiş, düzensiz göç ele alınarak çalışmanın dokusu oluşturulmuştur. Araştırmanın problemi çerçevesinde ise AB göç politikalarındaki güvenlikleştirme söylemleri düzensiz göçle ilişkilendirilmiş ve incelenmiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen bilgilere dayanarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışma hazırlanırken nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırma deseni olarak da vaka incelemesi uygulanmış ve nedensellik ilişkileri gözetilmiştir. Alt desen olarak ise eylem araştırması ile eleştirel bakış açısından da faydalanılmıştır. Çalışmanın yöntemsel biçimi olarak Kopenhag Okulu ve Paris Okulu güvenlikleştirme teorisinden faydalanılmış ve bu iki okulun hibrit yorumu yöntemsel yaklaşımı oluşturmuştur. Tümevarımcı yaklaşımla birlikte toplanan verilerden yola çıkarak anlayışlar ve genellemeler getirilmiştir. Yöntemin belirlenmesinden sonra literatür taraması yapılmıştır.

Literatür taraması yapılırken daha önce benzeri konular üzerine çalışılmış olan, yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, kitaplar, ulusal ve uluslararası dergiler, ansiklopediler, gazete arşivleri, raporlar, internet siteleri ve benzeri belgeler kaynak taramasında kullanılmıştır.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE GÖÇ OLGUSU

Göç insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanoğlu varoluşundan itibaren yer değiştirme hareketleri gerçekleştirmiştir. Dünyanın geneline bakacak olursak, ulusların büyük çoğunluğu göç olgusundan etkilenmiş ve hali hazırda buldukları yerde tarih boyunca hep var olduğunu iddia edememiştir (Heywood, 2013). Tarih boyunca kitlesel göç hareketleri meydana gelmiştir. Bunlardan en önemlileri Kavimler Göçü ve yeni kıta Amerika'ya göç olarak belirtilebilir. Bu göçler toplumları ve tarihi süreci şekillendirmiştir. Tarih boyunca yaşanan büyük olaylar, savaşlar, krizler göç olgusunu zamanla evrimleştirmiştir. Bu tarihi süreçte göç, zor durumdaki insanların ihtiyaçlarını karşılamak için bölgelerini değiştirmesine neden olmuş ve insanlığın etkileşimini hızlandırmıştır.

Tarih boyunca toplumları şekillendiren önemli sosyolojik unsurlardan biri olarak karşımıza çıkan göç, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından 'bir ya da birden fazla kişinin uluslararası bir sınırı geçmesiyle veya bir devlet sınırları içinde; süresi, yapısı ve sebebi ne olursa olsun insanların yer değiştirmesiyle oluşan nüfus hareketleri' olarak ifade edilmektedir. Bu nüfus hareketleri; mültecileri, yerinden edilmiş kişileri, ekonomik göçmenleri ve aile birleşmesi dahil diğer faktörlerle yapılan kişi hareketlerini de içine almaktadır (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 36).

Ekonomik ve siyasal yapıdaki ani bir değişim, göç mefhumunun sebeplerini değiştirmekle birlikte, göç mefhumuna dinamik bir karakter kazandırarak, göç tanımını değiştirmekte ve bu durum ilgili yeni tanımların oluşmasına sebep olmaktadır. İnsanların sosyal, ekonomik, dini, siyasal veya başka dış etkenler sebebiyle yaşamlarının geri kalanını veya bir bölümünü geçirmek üzere yaşadıkları ülkeleri, kentleri, köyleri vb. yerleşim yerlerini değiştirmelerine göç denir.

Bir başka ifadeye göre ise; göç kişilerin zorunlu olarak veya beklentilerini karşılamaya yönelik eğitim, sağlık ve kültürel sebeplerden ötürü yaşam alanlarını değiştirmesi olarak da açıklanmaktadır. Görüldüğü gibi dinamik bir yapısı olan göç olgusunun birçok tanımı bulunmaktadır.

Göç kavramı insan hayatında çok boyutlu ve gerçekten çok karmaşık bir yapı halini almıştır. İnsanları göçe iten sebepler farklılık göstermektedir. Bundan dolayı göçlere farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Daha çok ekonomik nedenlerle ortaya çıkan ve insanların istekleriyle doğru orantılı olarak gelişen göçler ile; bunun tam tersi olan savaş hali, siyasal

ve ekonomik baskılar vb. gibi birçok zorlayıcı etkenin yol açtığı, zoraki göçleri de göç olgusu içinde sayabiliriz. Günümüzde gerçekleşen göçlerin ortak özellikleri, bir tercihten ziyade zorunluluk halini almış olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle artık göç, yerinden edilmeyi ifade etmektedir. Göç doğası gereği değişimlere uğramış, zorla yerinden edilmeye karşılık gelmiştir (European Commission).

Bugünkü anlamıyla uluslararası göç ise ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, devletlerin yasal sınırlarının saptandığı, yabancıların ülkeye giriş çıkışlarının düzenlendiği dönemden itibaren varlığı ortaya konmuş ve 19. yüzyıl içinde gelişen bir kavram haline gelmiştir (Cremers, 2011). Uluslararası göçün heyecanlı tartışmalara yol açmasının sebebi, birçok konuya değinmesinden kaynaklanmaktadır. Küreselleşme, uluslararası göç hareketlerinde çok boyutlu etkiler doğurmuştur. Bu kavram bazıları için özgürlüğü ifade ederken, bazıları içinse esareti çağrıştırmaktadır. Başka bir deyişle küreselleşmenin getirdiği etkiyle gönüllü göçlerin artmasının yanında, diğer taraftan zorunlu göçlerde de artış görülmüştür. Dünya nüfusunun yüzde üçe yakın bölümü, yaklaşık 200 milyon kişi, doğdukları ülke dışında hayat sürmektedir (King & Lulle, 2016). Bu rakam düşük görünebilir, fakat göçmenler göreceli olarak az sayıdaki yerlere gitmeye eğilim gösterdikleri için, gidilen ülkelerin demografik yapısı içinde oldukça büyük oranlar oluşturabilmektedirler.

Uluslararası göç olgusu ekonomik, sosyal, siyasi ve demografik boyutları açısından bir arada düşünülmesi gereken bir kavramdır. Bu çok yönlülüğünden dolayı birçok bilimi kapsamaktadır; coğrafya, tarih, iktisat, sosyoloji, antropoloji vb.

Göç olgusu 21.yüzyılda şekil değiştirmiştir; yani farklı bir deyişle her çağ kendi göçmenini yaratmıştır. Castles ve Miller'e göre göç değişimlerini dört başlık altında toplayabiliriz (Castles & Miller, 2008, s. 12-13);

- Göçün Küreselleşmesi: Göç hareketlerinden devletler önemli bir şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle göç konusu göç alan bölgeler bakımından geniş bir açıdan ele alınıp değerlendirilmektedir.
- Göçün Hızlanması: Göç hareketlerinin dünya genelinde, hacim olarak büyümesini ifade etmektedir. Bu durum devletlerin politikalarının önemini arttırmakta ve bu sayede oluşturulan yeni üretken politikalar uluslararası göçü önleyebilmektedir.

- Göçün Farklılaşması: Göç alan ülkeler yalnızca işçi göçü değil farklı tipte göç hareketlerine de maruz kalmaktadır. Bu farklılaşma devletlerin alacağı önlemlerin çeşitlenmesine neden olacaktır.

- Göçün Kadınsallaşması: Geçmişte emek temelli göçün çoğu ve birçok mülteci hareketi erkek egemenliğindeydi artık bu durumda değişim görülmektedir. Çağdaş göçlerde özellikle kadınların görünürlüğü artmıştır.

Toplumların tarihsel süreçlerini temel aldığımızda, çıkartacağımız önemli bulgulardan birisi de göç olgusunun toplumsal ve ekonomik değişimlerin sonucunda oluşması dikkat çekmektedir. Bu değişimlere katkıda bulunması açısından göç olgusu, bu bağlamda hem bir neden hem de bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç konusunun karmaşık bir yapısı vardır. Akademik çalışmalarda ve özellikle medyada göçmen kriziyle ilgili farklı söylemler mevcuttur. Bazı çalışmalarda mülteci krizi olarak geçen bu konu, başka çalışmalarda ise sığınmacı krizi olarak adlandırılmıştır. Uluslararası göç ile alakalı olan bu kavramların karıştırılmaması için, bu kavramlara ayrı ayrı değinmekte fayda vardır. Bu kavramlar, birbirinden farklı anlamlar içermektedir.

Göç olgusunun önemli kavramlarından olan göçmen kavramına bakacak olursak “hem maddi ve sosyal durumlarını düzeltmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini artırmak için başka bir bölgeye göç eden kişi ve aile fertleri” olarak tanımlanmaktadır (Türken, 2018). Göçmen kavramı, aynı zamanda bir ülkede bulunan tüm yabancıları ifade etmektedir. Bir başka tanımda ise göçmen; genellikle ekonomik nedenlerle yaşadığı yeri gönüllü şekilde terk ederek başka bir yere, o devlet yetkililerinin onayıyla göç eden kişiler olarak ifade edilmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'yle oluşturulan mülteci kavramı; bağlı bulunduğu ırkı, dini mensubiyeti, politik görüşü gibi unsurlar nedeniyle eziyet ve baskı görmekten haklı sebeplerle korku duyan, bu korku nedeniyle ait olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan ve oraya geri dönmek istemeyen, kendi ülkesi dışında bulunan kişileri kapsamaktadır (BMMYK, 1998). Mülteci kavramı, uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesi ve başvurunun uygun görülmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde ülkelerine geri gönderilemezler. Çünkü mülteciler, uluslararası hukukun koruması altındadır.

Kullanımda karıştırılan sığınmacı kavramı ise vatandaşı olduğu ülkenin dışında uluslararası koruma arayan fakat statüleri henüz yasal olarak belli olmamış kişiler için

kullanılmaktadır. Statüsü belirlenene kadar kişi, sığınmacı olarak ulaşmış olduğu ülkede kalabilmektedir. Eğer olumsuz bir karar çıkarsa, bu kişiler buldukları ülkeyi terk etmek durumundadırlar. Ülkede kalma izni olmayan bu kişiler, herhangi bir durumda bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler (Uluslararası Göç Örgütü, 2022). Her sığınmacı mülteci olarak tanınmaz, ancak her mülteci iltica sürecinin başında sığınmacıdır. Sığınmacı kavramı, Türkiye için daha farklı anlamlarda taşımaktadır. Türkiye, 1951 tarihli Cenevre sözleşmesini coğrafi kısıtlama ile onaylamıştır. Bu kısıtlamayla birlikte Türkiye Avrupa sınırları dışından gelen kişileri mülteci statüsü değil, sığınmacı statüsünde ele almıştır.

Ulusal sığınma sistemleri yaptıkları değerlendirme neticesinde sığınma talep eden kişilerden hangilerinin uluslararası koruma hakkına sahip olmaları gerektiğini belirlemektedir. Mültecilerin büyük çaplı yer değiştirmeleri sonucunda uluslararası sınırları geçen herkesin sığınma talepleri gerçekleşmemektedir. Göçmen statüsünü kazanmaya yönelik yapılan başvurunun, varışta değerlendirilip ön incelemeye tabii tutulmasına varışta mülteci (prima facie) denmektedir. (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 69).

Savaşlar sığınma sistemlerini daha önemli hale getirmiştir. Savaştan, iç karışıklıklardan, ekonomik sıkıntılardan kaçan ve sığınma arayanların sayısı son yıllarda artış göstermektedir. Özellikle 2011 Arap Baharı sonrası, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya yüksek bir göç dalgası olmuştur.

2.1. GÖÇ TÜRLERİ

Göç olgusu birçok disiplin tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Özellikle tarih, coğrafya, sosyoloji, uluslararası ilişkiler gibi birçok bilim dalının kapsamına girmiş ve çalışmalarına konu olmuştur. Bu durumun sonucunda birden çok göç türü ortaya çıkmış ve sosyal bilimler literatürüne dahil olmuştur (Özyakışır, 2013). Göç türleri sınıflandırılırken de çeşitli değişkenlerden yararlanılmıştır.

Göç olgusu, devlet ve göçmen merkezli olarak birçok sınıflandırmaya sahiptir. Bunlar; zorunlu-gönüllü göç, siyasi nedenlerle veya ekonomik nedenlerle olan göç, nitelikli-niteliksiz iş gücü göçü, sürekli-geçici göç ve yasal-yasa dışı göç (düzenli-düzensiz göç) olarak ele alınmaktadır. Aralarından zorunlu-gönüllü göç ve düzenli-düzensiz göçe odaklanacağız.

Göçmenlerle ilgilenen kurumlar ve göçmenlerin bakış açısına göre siyasi ve ekonomik sebepler bu sınıflandırmanın başında gelmektedir. Siyasi sebeplerle göç edenler genellikle mülteci statüsü talep edenlerdir. Ekonomik sebeplerle göç edenler ise genellikle

iş gücü göçmenleri olarak nitelendirilmektedir. Bu göçmenler; iş bulmak, daha iyi iş fırsatları ya da daha iyi çalışma koşullarına sahip olmak için göç etmektedir. Ekonomik ve siyasi göçmenlerin yanında sosyal sebeplerle göç edenler de bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla, eşlerinin iş buldukları ülkeye aile birleşimi yoluyla göç edenlerdir. Buna ek olarak, bağımsız ve ekonomik sebeplerle göç eden kadın göçmenlerin de sayısı gittikçe artmaktadır (Koser, 2007, s. 16, aktaran Şemşit, 2018, s.279).

Göç mefhumuna yönelik önemli bir diğer sınıflandırma ise göçmenlerin niteliğine göre gerçekleştirilmektedir. Bu sınıflandırma nitelikli-niteliksiz iş gücü göçü olarak ele alınır. Bu sınıflandırmaya ilişkin ilk göç kanalı, 3. dünya ülkeleri vatandaşlarının yüksek refaha sahip ülkelerin kapısını çalması olarak görülür. Bir duvar halini alan Avrupa'nın sınırları, öngörülemeyen sayıda düzensiz göçe maruz kalmakta ve bunların çoğu da niteliksiz iş gücü olarak görülmektedir. Bu yönelim devam ettikçe, bununla birlikte ortaya çıkan işsizlik gelecekte daha da fazla yükselecek bu durum Avrupa'da ekonomik ve sosyal problemlere sebep olacaktır (Zimmerman, 2005).

İkinci göç kanalı, nitelikli iş gücü göçüdür. İş gücü, son yüzyılın en ön planda tutulan kaynağıdır. Yerel iş gücünden ve eğitim sisteminden yeterli verimi alamayan bütün gelişmiş ülkeler nitelikli iş gücünü daha fazla arz etmek isteyeceklerdir. Nitelikli iş gücünün azlığı, düşük nitelikli iş gücü için iş oluşturma imkanını sınırlamakta ve azaltmaktadır. Gelişmiş ülkeler bu açığı kapatmak için uluslararası nitelikli iş gücünü çekme konusunda rekabet etmektedirler. Nitelikli iş gücü çekme konusunda göçmenin eğitime ve niteliğine göre yerleştirildiği bu sistem Kuzey Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda'da daha fazla öne çıkmakta ve Avrupa'da bu ülkeleri geriden takip etmektedir.

Yeni bir kavram olarak ortaya çıkan göç türlerinden birisi de uluslararası emekli göçüdür. Bu göç türü Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Uluslararası emekli göçü, diğer göç türlerinden farklı özelliktedir; nedenleri ve sonuçları, göçmenlerin yaş ve ekonomik durumları gibi faktörlere dayanmaktadır. Avrupa'nın gelişmiş bölgeleri odağında gerçekleşen emekli göçü kavramı üç gruba ayrılmaktadır; İlk olarak gelişmiş bir Avrupa ülkesine çalışmak üzere göçüp orada emekli olanlar ele alınmakta, ikinci olarak gelişmiş bir Avrupa ülkesine göç edip ülkesine geri dönenler ele alınmakta, son olarak ise ülkesinde emekli olup başka bir ülkeye göç edenler de bu başlık altında değerlendirilmektedir (Balkır & Kırkulak, 2009). Bu göçmenler, daha çok Kuzey Avrupa'dan Türkiye'nin de içinde bulunduğu Güney Avrupa sahillerine yerleşmektedirler.

2.1.1. Zorunlu Göç

Göçmen-merkezli bakış açısıyla yapılan sınıflandırmaya göre zorunlu ve gönüllü göç kavramları ele alınmaktadır. Zorunlu göç, insanların çatışma, savaş, kıtlık ve doğal afet gibi sebeplerle kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmeye zorunlu kalmasıdır. Bu bireyler genelde mülteci olarak adlandırılır fakat mülteci terimi bütün zorunlu göçmenleri kapsamamaktadır. BMMYK raporlarına göre dünyada 32,5 milyon civarında mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2022).

Zorunlu göçler; sosyal, ekonomik, politik sebepler neticesinde devletler tarafından yapılmakta bu durumla birlikte ekonomik ve siyasal olarak birçok değişiklik ortaya çıkmaktadır. Zorunlu göçlere örnek olarak; mübadele göçleri, son dönemde yaşanan Suriye ve Afganistan göçleri örnek gösterilebilir. Zorunlu göç alan ülkelerde nüfus artışı fazla olacak, düzensiz şehirleşme meydana gelecek ve göç edenlerin kayıtsız olarak istihdam edilmeleri, o ülke içerisinde işsizlik düzeyinin artmasına neden olacaktır.

Zorunlu göçmenlerin hayati güvenceleri olmadığı için kendi ülkeleri dışında başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır ve yaşama haklarını, yaşadıkları yerin dışında aramaya itilmişlerdir. Bu durum zorunlu sebeplerle göç eden göçmenlerin ortak noktasıdır. Yaşadıkları ülkelerin dışında başka ülkelere mülteci olarak başvuran bireylerin, koruma altına alınması gerektiği doğrultusunda uluslararası bir uzlaşma mevcuttur (Betts, 2017, s. 35). Bireylerin başka ülkelere zorunlu bir şekilde mülteci olarak başvurmalarında siyasi, etnik ve dini haklarından mahrum kalmaları, cinsel tercihlerinden dolayı zulüm görmeleri örnek olarak gösterilebilir.

Zorunlu göçler çoğunlukla kölelik, etnik temizlik, sürgün gibi insani krizler, silahlı çatışmalar veya sosyal dışlanma sonucunda göçme kararı almış bireyleri kapsamaktadır. Sığınmacı, mülteci gibi kavramlar da zorunlu göçün getirilerindedir.

2.1.2. Gönüllü Göç

Bireylerin kendi hür iradeleriyle yaşadıkları yeri terk edip başka yerlere yerleşmesine gönüllü göç denir. Gönüllü göçün temel sebeplerinden biri, bireylerin yaşadıkları ülkelerdeki ekonomik ve sosyal şartların yetersiz olmasıdır. Bu nedenle insanlar yaşam kalitelerini yükseltmek için gönüllü göçe başvurmaktadır (Zengin & Öztaş, 2005).

Gönüllü göçte göç veren ülkenin itici faktörleri ile göç alan ülkenin çekici faktörleri önemli birer rol oynamaktadır. Yüksek ücretler, sağlıklı yaşam koşulları, demokrasi ve

hukukun üstünlüğü, yabancı eşle evlilik gibi faktörler çekici unsurlar olarak sayılabilir. Diğer taraftan düşük ücret, yetersiz ve sağlıksız yaşam koşulları, ilgisizlik, liyakatsiz kurumlar, siyasal haklara yapılan baskılar, siyasal belirsizlikler itici faktörler arasında sayılabilir. Göçmen bu faktörleri karşılaştırarak, seçeneğini düzgün yaşam koşullarına göre şekillendirmektedir.

Betts'e göre gönüllü göçler arasında bir aile üyesinin başka bir ülkede iş bulması ve diğerlerinin onu takip etmesi örnek olarak gösterilmektedir (Betts, 2017, s. 17). Göç eden bireyler, kendilerini güvende hissedebilecekleri akrabalarının ya da tanıdıklarının olduğu yerlerde yaşamayı tercih etmektedirler. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle birçok insan hayatını kaybetmiştir ve Avrupa'da iş gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Avrupa ülkeleri oluşan iş gücü boşluğunu, başka ülkelere göçmenleri kabul ederek karşılama ihtiyacı duymuştur. Bu durumda gönüllü göçe bir örnek teşkil etmektedir.

Gönüllü göçte insanların istekleri ön plandadır ve herhangi bir baskıya maruz bırakılmazlar. Zorunlu ve gönüllü göç sınıflandırmasında nüfus oranında değişiklikler meydana gelmesi olağandır. Gönüllü göçler; daha iyi çalışma şartları, daha iyi eğitim olanakları ve daha kaliteli yaşam standardı isteyen bireyleri kapsar. Beyin göçü, Sanayi Devrimi sonrası oluşan göç ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkeleri tarafından uygulanan, ihtiyaca yönelik iş gücü göçü, gönüllü göçlere örnek olarak verilebilir. Gönüllü göçmen olarak nitelendirilebilecek göçmen sayısı yaklaşık 190 milyondur. (Koser, 2007, s. 17)

2.1.3. Düzenli Göç

En önemli sınıflandırmalardan birisi ise yasal ve “yasa dışı” göç ya da literatürde daha çok tercih edilen ifadeyle düzenli-düzensiz göç sınıflandırmasıdır. Göç hareketlerinin sınıflandırılmasında en çok bu ayrım kullanılmaktadır.

Düzenli göç, planlı bir şekilde ve yasal izinler yoluyla gerçekleşen göç akımlarını ifade eder. Sınır geçişlerinin kayıt altında tutulmasıyla başlayan bu süreç vize, oturma ve çalışma izinlerinin alınmasıyla devam eder. Devletler açısından önemli bir yere sahip olan bu göç şeklinde, yasal mevzuata uygun olarak hareket edilmesi önemlidir. Düzenli ve düzensiz göç kavramları, özellikle merkez ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. IOM tarafından düzenli göç; göçmenlerin kaynak ülkeden transit ülke aracılığıyla hedef ülkeye yasal yollar aracılığıyla varmaları ve bulunduğu yerden farklı bir ikamet adresine gitmeleri olarak ifade edilmiştir (IOM, 2009).

Göç ve ülkeler arasındaki bağlantıyı şu şekilde ele alabiliriz. Hedef ülkeler kendi işçi ihtiyaçlarını, kendi yapacakları mülakat vasıtasıyla nitelikli niteliksiz ayrımına tabii tutarak seçmektedir. Gelişmiş ülkeler açısından tamamıyla seçici ve ihtiyaçları doğrultusunda seçim yapılmaktadır. Bu seçme politikası gelişmekte olan ülkelerin beyin göçüne sebebiyet vermektedir. Gelişmekte olan ülkelerini kalkındırarak ve gelişiminde büyük pay sahibi olacak bu nitelikli bireyler, bu politikalar sonrası refah seviyesi yüksek ülkeleri tercih ederek kendi ülkesi yerine gelişmiş ülkelerin kalkınmasına fayda sağlamaktadır (Ioannou, 2014).

Beyin göçü en yaygın olarak görülen ve düzenli olarak gerçekleştirilen göç türüdür. İltica hem düzenli göç hem de zorunlu göç başlığı adı altında ele alınan bir kavramdır. Düzenli göç alan ülkeler nüfus ve istihdam yetersizliği gibi ekonomik nedenlerden dolayı bu göç hareketini tercih ederler. Almanya'nın ihtiyacı doğrultusunda uyguladığı iş gücü hareketleri ve ABD'nin yeşil kart (green card) uygulaması bu türün örnekleri olarak öne çıkmaktadır (Castles & Miller, 2008).

2011 yılı verilerine göre dünya genelindeki 195 ülkenin yüzde 77'si kendi ülkelerindeki düzenli göç oranını kabul edilebilir seviyede görmektedir. Fakat yıllardır sabit seviyelerde tutulan bu oran son yıllarda sürekli artmakta ve ülkelerin istemedikleri seviyeye doğru ilerlemektedir.

2.1.4. Düzensiz Göç

Düzensiz göç: Yasa dışı göç olarak da bilinen bu göç, devletler açısından sorunlu bir alandır. Düzensiz göç kavramı, literatürde şu şekilde ifade edilmektedir; gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketliliklerdir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından düzensiz göç kaynak, transit ve hedef ülkelerin ülkeye giriş veya çıkışlarına yönelik kanunlarının, yasal düzenlemelerinin veya uluslararası anlaşmalarının dışında gerçekleşen yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda ortaya çıkan kaynak, transit ve hedef ülke terimlerini de ele alıp tanımlarına bakacak olursak hedef ülke; göç hareketleri sonucu varış noktasında hedef konumundaki ülkeyi, kaynak ülke; kişilerin buldukları ülkenin sınırları dışındaki geçici veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla terk ettikleri ülke, son olarak transit ülke; göç hareketlerinin kullanıldığı güzergahtaki ülke olarak tanımlanmaktadır (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 26).

Ancak, 'yasa dışı göç' terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur. Düzensiz göç, bir ülkeye yasa dışı giriş yapmak, bir ülkede yasa dışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip, yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına da gelmektedir. Göç eden bir insanın 'yasa dışı' olarak tanımlanması o insanın insanlığının inkârı olarak görülmektedir. Çünkü bir insanın kendisinin dışında ancak bir davranış şekli yasa dışı olabilir. Göçmenlerin de insan hakları kapsamında haklara sahip olduğu ve yasal statüleri ne olursa olsun insan odağından çıkılmadan değerlendirilmesi gerektiği açıkça ortadadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Avrupa ülkeleri farklı düzensiz göç ve göçmen tanımına sahiptir. Yasa dışı göç kavramı Avusturya ve İngiltere gibi bazı Avrupa ülkelerine göre suç sayılırken, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere göre ise bu kavram tarafsız bir bakış açısı ve olayın insani boyutuyla ele alınmaktadır. Düzensiz göç hareketinin yönü genellikle gelişmemiş olan üçüncü dünya ülkelerinden gelişmiş olan Batı ülkelerine doğrudur (Düvell, 2011).

Düzensiz göç tanımlarına göre bir kimsenin düzensiz göçmen olabilmesi için şu üç kriter dikkat çekmektedir; ilk olarak ülkeden düzensiz olarak giriş veya çıkış yapmak, ikinci olarak sınır kapılarından tahrif edilmiş veya sahte seyahat belgeleri ile giriş veya çıkış yapmak, son kriter olarak da yasal olarak giriş yapmış olmakla birlikte vize süresi veya vize muafiyetinin sağladığı kanuni kalış süresinin ya da yetkili makamlar tarafından verilmiş ikamet izni süresinin bitiminde çıkış yapmayarak yasa dışı ikamet etmeye devam etmek olarak ifade edilmektedir (Demir & Erdal, 2010).

Devletler düzensiz göç hareketlerini ulusal kimliğe zarar veren güvenlik tehdidi olarak görmektedir. Düzensiz göç hareketleri sınırlarda yasa dışı olaylara sebebiyet verdiği için devletler açısından egemenlik haklarının ihlali, güvenlik açığının ortaya çıkması, suç örgütlerinin oluşması ve vize gibi uygulamaların devre dışı kalıp yasal hakların ihlal edilmesi gibi durumların oluşmasına neden olacağı endişesini taşımaktadır (Birdişli, 2016).

Düzensiz göç hareketleri soyut kavramlardan somut gerçeklere dönüşür. Ülkelerin sınırlarını kontrol altında tutmak için aldığı düzenlemelere rağmen göç hareketinde yasal olmayan yollara devam edilmektedir. Örnek olarak, Sovyetler Birliğinin parçalanması sonucu insan ticaretindeki artışla Avrupa düzensiz göç akımlarına maruz kalmıştır.

Düzensiz göç, son yıllarda Avrupa Birliği ve Türkiye olmak üzere birçok ülkenin göç unsuruna ilişkin gündemini oluşturmaktadır. Düzensiz göç ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan birçok alanı etkilemektedir. İnsan ticareti ve insan kaçakçılığı gibi birçok yasa dışı

faaliyetin de artmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple devletler bu kavrama daha çok dikkat etmekte ve bu kavramla ilgili araştırmalar yapmaktadırlar.

Düzensiz göç olgusu, 20. yüzyılın sonlarına doğru gittikçe önem kazanmış hukuki, siyasi ve sosyal bir yapılanmaya dönüşmüştür. Bu kavram belirsizdir, önemli ölçüde siyasallaştırılmıştır, uygulanmasında politik amaçlar görülmektedir ve sıklıkla ele alınması zor ve tehlikeli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzensiz göç, ticaret anlaşmaları, kalkınma politikaları, askeri stratejiler ve uluslararası ilişkiler gibi farklı politika alanlarında problemlili ve pazarlık konusu olarak ortaya çıkan bir kavram olmuştur. Bazen, kavramın kullanılmasının tek sebebi, dikkat çekiyor olması ve iyi pazarlanması olsa da bu kavram günlük dile yerleşmiştir (Düvell, 2006, s. 17).

Düzensiz göçmenlerin hareket ettikleri göç yollarına bakılırsa, göçmenler göç hareketini gerçekleştirirken çoğu kez deniz yolunu tercih etmişlerdir, ikinci seçenek olarak ise kara yolunu kullandıkları görülmektedir. Güvenlik önlemlerinin yüksek ve yoğun olduğu hava yolu ulaşımı ise nadir olarak kullanılan bir seçenek olmuştur.

Topçuoğlu, küreselleşme politikalarının çelişkilerini düzensiz göç hareketlerinin ilk nedeni olarak ele almaktadır. Bu görüşe göre liberal demokrasiler sermaye ve bilginin özgürlüğünü daha ılımlı ele alırken, iş gücü hareketlerinin özgürlüğüne aynı gözle bakmamaktadır. Topçuoğlu ikinci neden olarak mültecilik statüsünün coğrafi sınırlarının kesin olarak belirlenememesi ile vatandaşlık ve insan hakları arasındaki boşluktan kaynaklandığını düşünmektedir. Gelişmemiş ülkelerdeki çözülemeyen iç problemler, devlet kurumlarının düzensiz işleyişi ve oluşan çatışma halleri, gelişmiş ülkelere olan mülteci akımını artırmıştır. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerin mülteci alımına getirdiği seçici kriterler, mülteci alımını sınırlayarak düzensiz göçe sebep olmaktadır. Göçün düzensiz hale gelmesinin belirleyicileri arasında; gelişmiş ülkelerin göçe yönelik yürüttüğü kısıtlayıcı uygulamaları, dış sınır duvarlarının yükselmesi ve göçmen arz talebi arasındaki asimetri gösterilmektedir (Topçuoğlu, 2015).

Devletlerin çabalarına rağmen düzensiz göçün artması, ulus devletlerinin zayıflamasına ve işlevini yitirmesine sebep olmaktadır. Göçün ulus üstü bir boyuta taşınması da aynı şekilde ulus devletleri etkilemektedir.

Dünya genelinde düzensiz göçün sayısı kesin olarak saptanamamakta ve küreselleşmenin etkileriyle birlikte gittikçe artan bir yapıya bürünmektedir. Diğer bir

ifadeyle, küreselleşen dünyada gerçekleşen uluslararası göç akımının çoğunluğu kayıtlara geçmemekte ve resmi verilere yansımamaktadır. Düzensiz göçle alakalı gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde tedbirler alınmaktadır. Düzensiz göçe karşı, devletlerin sınır güvenliğini artırması en etkili mücadele yöntemlerindedir. Son yıllarda düzensiz göç devletlerin güvenlik algısında önemli ve kritik bir yere sahip olmuştur. Devletlerin düzensiz göçe yönelik gerçekleştirdikleri yöntemlerden bazıları ise geri kabul anlaşmaları ve yasallaştırmalardır.

Düzensiz göçün önlenmesine yönelik mücadelede, hükümet stratejilerinin oldukça zayıf kaldığı görülmektedir. Doğası gereği düzensiz göçün ölçülmesi mümkün değildir, bu yüzden düzensiz göçe karşı mücadele politikalarının oluşturulması ve başarıya ulaşma potansiyeli de olumsuz yönde etkilenmektedir.

Düzensiz göçmenlerin sayısı bilinmese de sayısının son yıllarda çok fazla artış gösterdiği bilinmektedir.

2011 yılında 146 ülkenin verileri kullanılarak düzensiz göç üzerine yapılan bir çalışmada her dört devletten üçü, düzensiz göçü kendileri açısından birincil sorun olarak görmektedir. Düzensiz göç; kaynak, transit ve hedef ülkeler bakımından daha önemli ve öncelikli bir sorun olarak ele alınmaktadır. Düzensiz göçe karşı mücadeleye giren devletler, düzensiz göçün önüne geçmek için göçmen yasalarını düzenleyerek göçmenleri geri göndermeye yönelik teşvik edici politikalar uygulamaktadır. 2011 göçmen krizi sonrasında bu politikaları uygulayan ülkelerin sayısında artış görülmektedir (United Nations, 2013).

2.1.5. Transit Göç

Transit göç ise daha çok düzensiz göç ile ilişkili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Transit göç, düzenli düzensiz fark etmeden, bir ülkenin, hedef ülkeye varmak üzere göç yolu olarak kullanıldığı göç türüdür. Bir ülkeden diğer ülkeye geçiş için transit hareket eden göçmenleri kapsamaktadır. Literatürdeki yasa dışı göçle ilgili güzergahın belirlenmesi neticesinde, yeni bir kavram olarak transit göç kavramı oluşturulmuştur (Atasü, 2016, s. 4).

Düzensiz göç kapsamında değerlendirilen transit ülkeler, göçmenler tarafından varış ülkesine ulaşabilmek için yasal ya da yasal olmayan yollarla kullanılan bir geçiş ülkesini ifade etmektedir. Transit ülkelere örnek olarak Türkiye ve Ukrayna'yı verebiliriz. Türkiye'nin Asya ile Avrupa arasında doğal köprü olması, stratejik konumu ve aynı

zamanda Avrupa Birliği'ne komşu ÷lke olmasından dolayı transit ÷lke olarak tanımlanmaktadır. Transit göç kavramı, AB'ye gerçekleşen istenmeyen göç için kullanılan siyasallaşmış bir kavramdır ve transit ÷lkeler de bu istenmeyen göç için sorumlu tutulmaktadır (Düvell, Molodikova, & Collyer, 2014, s. 209).

Gittikçe artan ve karmaşık hale gelen bu göç türleri karşısında kaynak, transit ve varış ÷lkeleri bu konularla ilgili bilgi alışverişinde bulunmakta ve hem ulusal hem de uluslararası alanda bu ÷lkeler arasında politik düzenlemeler oluşturulmaktadır. Özellikle Suriye ve Afganistan'da yaşanan iç karışıklıklar ve krizlerden sonra Türkiye buradan gelecek göçmenler için tamamıyla transit ÷lke konumuna düşmüştür. Hedef ÷lke Avrupa olmasına rağmen transit ÷lke konumunda öncelikli bir öneme sahip olmuştur. Transit ÷lkelerde düzenli veya düzensiz göçmenlerle alakalı yığılmalar mevcuttur. Bu yığılmalar, beraberinde sert önlemler alınmasına ve insanlık dışı müdahalelerin yaşanmasına yol açmaktadır. Peki bu şekilde gerçekleşen durumun çözümünde uluslararası toplum üzerine düşen görevi yerine getirmekte midir?

2.2. GÖÇ VE SİĞİNMA ALANINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MERKEZLİ DÜZENLEMELER

2.2.1. Tarihsel Süreç

Göç olgusu, sığınma ve mülteci kavramı tarihsel süreçte çok eskilere dayanmaktadır. Çalışmanın sınırları açısından bu kavramları, modern devletlerin kurulmasından itibaren ele almak daha isabetli olacaktır.

Günümüz göç olgusuna zemin hazırlayan süreç, 20.yüzyılın başında başlayan Balkan Savaşlarıyla başlamış olup, onu takip eden Birinci Dünya Savaşıyla devam etmiştir. Bu dönem milyonlarca insan yerinden, yurdundan olmuş ve başka devletlere sığınmıştır. Özellikle Versay Antlaşması sonrası Almanya'da ve yenik devletlerde ekonomik sıkıntılar meydana gelmiş, ardından yaşanan 1929 Ekonomik Buhranı da bu sorunları perçinlemiştir. Bu dönemde artan ırkçı ve faşist söylemlerle birlikte insanlar Almanya'dan ve İtalya'dan göç etmeye mecbur bırakılmıştır. Savaşlar başta olmak üzere yaşanan ekonomik sıkıntılar, sağlık sorunları ya da buna benzer pek çok olay, insanların başka bir ÷lkeye gitmek istemesine sebep olmuştur. Yükselen faşist akımlar sonrası İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Savaşın getirdiği yıkım sonucunda göç hareketliliği artmaya devam etmiş ve en üst noktaya ulaşmıştır. Bahsi geçen zaman aralığında Avrupa'da 20 milyon insanın yer değiştirdiği söylenmektedir (Peker & Sancar, 2001).

2.2.2. Milletler Cemiyeti

Mülteci haklarının doğuşuna bakıldığında bu konuya dair ilk çalışmalar, 1920'li yıllarda Milletler Cemiyeti'nin yaptığı sözleşmelerle başlamıştır. Az sayıda devletin taraf olduğu bu sözleşmeler mültecilerin hukuki statüsünü tanımlamak adına yapılmıştır. 1922 Rus Mültecilerin Kimlik Belgelerine İlişkin Düzenleme, 1926 ve 1928 Düzenlemeleri ve 1933 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme Milletler Cemiyeti döneminde atılan önemli çalışmalar olmuştur. Fakat düzenlemelere az sayıda katılım gösteren devletlerin çekince göstermesiyle, bu düzenlemelerde başarıya ulaşılamamıştır (Büyükçalık, 2014). Milletler Cemiyeti tarafından 1938 yılında, Almanya'daki baskılardan dolayı göç eden insanlara yardım etmek için hükümetler arası Mülteciler Komitesi kurmaya karar verilmiş; ancak söz konusu Komite çerçevesinde yapılan mülteci tanımları, devletler tarafından destek görmemiş ve ortak bir mülteci tanımı üzerinde fikir birliğine varılamamıştır. Ortak bir fikre varılamamasının en büyük nedeni siyasi, etnik ve dini farklılıklar olarak görülmüştür (Steinbock, 1998).

Özellikle 1920-1950 arası döneme bakıldığında sığınmacılarla ilgili düzenlemeler ve araştırmalar artmaya başlamıştır. Sığınmacılar bireyci ve ayrıntılı bir bakış açısıyla incelenmiştir. 1943 yılına gelindiğinde ise düzenlemeler hukuki bir boyuta taşınmış, ardından Birleşmiş Milletler Yardım ve Yeniden Yapılanma Yönetimi adıyla bir teşkilat oluşturulmuş ve bu teşkilatı devamında 1946 yılında kurulan Uluslararası Mülteciler Örgütü izlemiştir. Her iki yapılanma da aynı konu üzerinde durmuş, sığınmacıların problemlerine yönelik çözümler bulmayı hedeflemiştir.

2.2.3. Birleşmiş Milletler

İkinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında oluşan ağır insan hakları ihlalleri, insanlığı etkilemiştir. Savaş sonrası barış düzeni için kurulan Birleşmiş Milletler, göç ve sığınma konularını da düzenlemiştir. Bu alandaki boşluğun doldurulmasına ilişkin faaliyetler kapsamında ilk olarak, 1946 yılında hükümetler arası Mülteci Komitesi'nin görevleri Uluslararası Mülteci Örgütü'ne devredilmiştir.

Devam eden süreçte 10 Aralık 1948 tarihine gelindiğinde, BM Genel Kurulu tarafından, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiştir. Uluslararası insan hakları hukukunun temel taşı olarak kabul edilen bu belgeyle sığınma hakkı, diğer insan hakları ile birlikte düzenlenmiş ve bu Sözleşme'de sığınma hakkına doğrudan ya da dolaylı olarak değinen haklar şöyle sıralanmıştır:

- Madde 9: Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

- Madde 13: Herkesin serbestçe hareket etme hakkı ve ikamet etme hakkı vardır.

Herkes, bir ülkeden ayrılmak ve o ülkeye tekrar dönmek hakkına sahiptir.

- Madde 14: Zulüm ve baskı altındayken herkes başka ülkelere sığınma hakkına sahiptir..

- Madde 15: Herkes bir vatandaşlık hakkına sahiptir.

- Madde 16: Bir sebep olmaksızın hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından yoksun bırakılamaz (IHD, 2020).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, göçmen ve mülteci konusuyla ilgili birçok maddeye değinen, uluslararası alandaki ilk düzenlemelerdendir. Bu düzenlemelerle birlikte mülteci kavramı hukuksal bir boyut kazanmıştır. BM bünyesinde sığınmacı ve mülteci haklarına yönelik bu ilk adımlar devamını da getirmiştir.

2.2.3.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

İltica sorununun sadece Avrupa'da değil, bütün dünyada ciddi bir sorun hale gelmesinden sonra, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, mağdur insan sayısı çok artmıştır. Bu olayların ardından göç ve mültecilik sorunlarına hukuki bir boyutta bakılmıştır. Sığınma talepleri artış göstermiş ve bu taleplere yönelik yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu değişim sürecinde Uluslararası Mülteci Örgütü'nün yerine, BM Genel Kurulu tarafından 1950 yılında, daha kapsamlı bir kuruluş olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. Bu kurum mülteciler için uluslararası koruma sağlamak ve onların sorunlarına kalıcı çözümler üretmek amacıyla kurulmuştur. BMMYK'nin tüzüğü mültecilere yönelik siyasi bir amaç güdülemez ve siyasi bir taraf tutulamaz ifadelerini içermektedir (Ünlü, 2007, s. 100).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK) yetkisi altında bulunan BMMYK, sosyal ve insani bir yaklaşım ile sığınmacılık ve mültecilik gerçeklerinin sorunlarını çözmeyi amaçlayan bir kuruluş olmuştur. 1951'den beri mülteci haklarının korunması adına faaliyetlerde bulunan bu kurum aynı zamanda mültecilerin korunmasına yönelik koruma önlemleri de almıştır. Bunlardan bazıları; mültecilerin korunmasına yönelik sözleşmelerin onaylanmasına vesile olmak, mültecilerin yaşam standartlarını daha iyi noktalara getirebilmek için çalışmalarda bulunmak, mültecilerin yeni yerleşim yerlerindeki

ihtiyaçlarını gidermeye çalışmak, devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışmalar yapmak ve iletişimde olmak olarak açıklanabilir (Ünlü, 2007, s. 101).

2.2.3.2. 1951 Cenevre Sözleşmesi

BM Genel Kurulunca 1951 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, sonradan genel adı 1951 Temel Cenevre Sözleşmeleri olarak kabul görmüş ve 1948'den itibaren birçok düzenlemeyi içinde barındırmıştır. Temel Cenevre Sözleşmeleri:

- 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi
- 1949 Denizdeki Silahlı Kuvvetlerin Yaralı, Hasta ve Kaza Geçirmiş Mensuplarının İyileştirilmesi Hakkında Sözleşme
- 1949 Savaş Tutsaklarına Uygulanacak İşlemlere İlişkin Sözleşme
- 1949 Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Sözleşme
- 1949 Savaş Halindeki Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralılarının Vaziyetlerinin İslahı İçin Sözleşme gibi düzenlemeleri kapsamaktadır.

26 ülke temsilcisinin imzası sonucu Cenevre Sözleşmesi olarak da geçen bu belgeyle birlikte, uluslararası hukukun koruması altında olan bir mülteci tanımı yapılmıştır. 1951 Sözleşmesinin 1. Maddesinin (A) Fıkrasının 2. Bendinde ise mülteci kavramı şu şekilde tanımlanmıştır:

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır" (BMMYK, 2022).

Sonradan bu sözleşmeyi tanıyan ve imzalayan toplam 144 ülke vardır. Bu anlaşmayı imzalayan her devlete sorumluluk yüklenmektedir. Bu sözleşmeyle birlikte taraf

ülkelere; sığınmacıları korumak, sığınmacıların yaşam standartlarını iyileştirmek, sığınmacıların temel hak ve hürriyetlerini garantilemek, sığınmacıları baskı ve zulümden korumak gibi yükümlülükler yüklemektedir (Akgün, 2016, s. 60).

Cenevre sözleşmesi, mülteci tanımına yönelik iki kısıtlama gündeme getirmiştir. İlk kısıtlama '1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar olarak ifade edilen tarihi sınırlamayı ele alırken, ikinci kısıtlama ise 'Avrupa'da meydana gelen olaylar' olarak ifade edilen coğrafi sınırlamayı ele almaktadır.

New York'ta imzalanan 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol ise insanların herhangi bir sınırlamaya tabii olmaksızın, mülteci statüsüne dahil edilmeleri fikrinin etkisi altında ortaya çıkmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin etki alanını genişletmeye yönelik çalışmalara sahip olan bu protokol, hem tarihi hem de coğrafi sınırlamaları ortadan kaldırmıştır. Mülteci hukukunun gelişimi açısından bir diğer önemli nokta, 1967 Protokolü kararlarının ve bunlardan doğan yükümlülüklerin taraf devletlerce hiçbir sınırlama olmadan uygulanacak olmasıdır (Birleşmiş Milletler, 1967).

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesini coğrafi çekince koyarak kabul etmiştir. Bu coğrafi çekince şöyle ifade edilmektedir; Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanınmamakta, Sözleşme hükümlerine göre mülteci statüsü taşıyan kişiler 'sığınmacı' olarak tanımlanmakta ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar kendilerine geçici koruma sağlanmaktadır. 1967 tarihli Protokol'e de taraf olan Türkiye'nin stratejik konumundan dolayı coğrafi çekincesi hala devam etmektedir (T.C. AB Bakanlığı, 2013).

Birleşmiş Milletler'in Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımına bakacak olursak, dikkat edilecek diğer unsurlar şöyle sıralanmaktadır; ülke dışında bulunma durumu, zulme uğramaktan haklı nedenlere dayalı korku ifadesi ve geri göndermeme ilkesi uygulama alanında ikilemli görülen durumlardan olmuştur.

2.2.4. Mültecilerle İlgili Diğer Düzenlemeler

Mülteci hukukuna ilişkin sonradan oluşturulan birçok düzenleme, temelini 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'den almıştır.

Vatansız kişilerin haklarına dair 1954 yılında Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme imzalanmış ve bundan beş yıl sonra 1959'da Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyle dünya genelinde herhangi bir ülkenin vatandaşı sayılmayan bireylerin sayısının olabildiğince düşürülmesi amaçlanmıştır. Bu sözleşmeye

taraf olan devletler tarafından, ülke sınırlarında meydana gelen doğum ya da o ülkeyle soy bağı olan kişiler, vatandaş kabul edilmeye başlanmıştır (Bozkurt, 2017).

Bu sözleşmedeki değişiklikler 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne yenilik getirmesine rağmen mülteci tanımı konusunda problem yaşanmaya devam edilmiştir.

Afrika Kıtasında ise yaşanan savaş, ırkçılık, açlık ve ayrımcılık gibi nedenlerden dolayı birçok sorun ortaya çıkmış ve durumu çözmek için Afrika Birliği Sözleşmesi imzalanmıştır. 1974 yılında ise devamı niteliğinde Kampala Sözleşmesi imzalanmıştır ve bu sözleşmeler 41 Afrika ülkesinin katılımıyla yürürlüğe girmiştir. Kampala Sözleşmesi, mülteci olgusuna daha kapsamlı bir açıdan bakmıştır (African Union, 2009).

1977 yılında Avrupa Konseyi'nin Ülkesel Sığınma Bildirisi de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve kendinden önceki sözleşmelere atıf yaparak, taraf ülkelere gelen kişiler için sığınma hakkı tanımalarını belirtmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin boyutlarını aşan ve kritik bir öneme sahip olan bu Bildiri ile insani nedenlerle sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkının verileceği açıklanmıştır (Odman, 1995, s. 57)

BMMYK öncülüğünde düzenlenen bir diğer önemli düzenleme olan Cartagena Mülteciler Bildirisi, 1984 yılında Kolombiya'da kabul edilmiştir. Bu düzenlemede Orta Amerika, Panama ve Meksika'daki mültecilerin sorunları hakkında kararlar alınmıştır. Bildiri'nin 3. maddesinde, mülteci tanımının 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü tanımına ek olarak, hayatları ve özgürlükleri tehdit altında olup ülkelerinden kaçan kişiler de dahil edilerek, şu durumların üzerinde durulmuştur; şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini bozma durumları olarak ifade edilmiştir (Akgün, 2016, s. 62).

Arap Ülkeleri Birliği Konseyi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin ortaya koyduğu mülteci tanımına ek olarak Arap ülkelerindeki mültecilerin, sosyal ve yasal haklarında düzenlemeye gitmiştir. Bunun üzerine 1994 yılında 'Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi' kabul edilmiştir.

Teoride yapılan birçok hukuksal düzenlemelere rağmen ulus devletlerinin yükselişiyle birlikte uygulamada çok katı kurallar koyularak sığınmacıların ve mültecilerin hakları ihlal edilmektedir. Günümüzde BMMYK raporlarına göre 2022 yılı itibarıyla zorla yerinden edilmiş insan sayısı 103 milyondur. İçeriğine bakıldığında ise mülteci sayısı 32,5 milyon, kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişi sayısı 53,2 milyon, sığınmacı sayısı ise

4,9 milyondur. Günümüzdeki mültecilerin yaklaşık yüzde 70'ini oluşturan ülkeler; Suriye 6,8 milyon kişi ile ilk sırada yer alırken, ardından Venezuela 5,6 milyon, Ukrayna 5,4 milyon, Afganistan 2,8 milyon ve son olarak da Güney Sudan 2,4 milyon kişi sayısı ile ilk beşte yer alan ülkeler arasında yerini almaktadır. Günümüzdeki mültecilerin yaklaşık yüzde 36'sına ev sahipliği yapan ülkeler; Türkiye 3,7 milyon kişi ile ilk sırada yer alırken, ardından Kolombiya 2,5 milyon, Almanya 2,2 milyon, Pakistan 1,5 milyon ve son olarak da Uganda 1,5 milyon kişi sayısı ile ilk beşte yer alan ülkeler arasında yerini almaktadır (UNHCR, 2022).

2.3. GÜVENLİKLEŞTİRME: KOPENHAG OKULU VE PARİS OKULU

2.3.1. Güvenlik Olgusu

Güvenlik kavramı yazarlar tarafından farklı bir şekilde ele alınmaktadır.. Literatürde açıklaması zor ve tartışmalara sebep olan bu kavramı Baldwin, iki temel soru üzerinden, bu sorulara alınacak cevaplarla açıklamaya çalışmıştır. Bunlardan ilki "kimin için güvenlik" ikincisi ise "hangi değerler için güvenlik?" (Baldwin, 1997). Bunun yanında araştırmacılar tehdit ve öteki unsurlarının üzerinde durulmadan, güvenlik olgusuna net bir cevap verilemeyeceğini öne sürmüş ve güvenliği temel insani değerlere karşı tehdidin var olmaması olarak ele almıştır (Wolfers, 1952). Güvenlik kavramının belli somut durumlar özelinde kullanılması gerektiği, aksi durumda sınırları tanımlanmazsa pek çok siyasi soruna yol açacağı vurgulanmıştır.

Uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla kullanılan bir kavram olan güvenlik, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra boyut atlamış ve bununla ilgili akademik çalışmalarda yeni bir soluk kazanmıştır. Özellikle savaşı sonlandıran nükleer silahların kullanılmasıyla birlikte, güvenlik kavramı ulusal boyuttan, uluslararası bir boyuta kavuşmuştur.

İkinci Dünya Savaşının ardından uluslararası ilişkiler alanında akademik bir girişim olarak güvenlik çalışmaları ortaya konmuştur. Literatürde güvenlik çalışmaları olarak işlenilmiş ve uluslararası ilişkilerin bir alt disiplini olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminden itibaren 'stratejik çalışmalar' ile eş değer görülmüştür (Charret, 2009).

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte dünyada önemli radikal değişimler ve stratejik dönüşümler meydana gelmiştir. Özellikle siyasi alanda gerçekleşen bu yeni konjonktür, güvenlik konusunda da değişimlere neden olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası güvenlikle ilgili çalışmalar üç ana başlık üzerinde toplanmıştır. Bunlar; gelenekselciler, genişleticiler ve eleştirel güvenlikçiler olarak ele

alınmaktadır (Buzan B. , 1997) . Gelenekselciler devlet merkezli ve askeri konulu güvenliği ön planda tutmuştur. Gelenekselci yaklaşımlar olarak ise realist, neo-realist ve liberal çalışmalar görülmektedir. Bu yaklaşımlara alternatif olarak farklı bir boyut katan yeni güvenlik yaklaşımları da sunulmuştur. Genişleticiler ve eleştirel güvenlikçiler güvenlik olgusuna askeri konular dışında ekonomi, çevre, kimlik ve göç gibi unsurları da dahil etmiştir.

Ulus devletlerin güvenlik konusuna bakışında üç temel değişim ve dönüşüm görülmektedir (Haftendorn, 1991; aktaran Açıkmeşe, 2011). İlk olarak ortaya çıkan değişim savaş sonrası devletlerin siyasi, ekonomik ve toplumsal alandaki düzenini ve otoritesini bozan yeni tehditlerdir. Bunlar önceleri Soğuk Savaş sırasında süper güçler arasında ortaya çıkan küresel tehditlerken; kapitalizmde etkisiyle oluşan değişim sonucu, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının getireceği tehditlere dönüşmüştür. Ulusal sınırların dışında hareket eden fakat ulusları tehdit eden yeni risklerin artmasını da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar düzensiz göç, göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, terörizm, radikalizm ve yoksulluk olarak sıralanabilir.

Güvenlik sorunlarına bakıştaki ikinci değişim, savaş sonrası ekonomik ilişkilerin küreselleşmesi ve bağımlılıkların artmasıdır. Bu unsurlar da toplumsal düzen için yeni birer tehdit alanına dönüşecektir. Ekonomideki belirsizlikler ve kriz söylentileri sebebiyle toplumların müdahalesinin yetersiz kalacağı, uluslararası konjonktürün beraberinde getireceği problemler ve potansiyel risk algısı uluslararası ekonomik ilişkilerdeki değişimler olarak sıralanabilir.

Güvenlik sorunlarına bakıştaki üçüncü değişim ise çevresel sorunlar ve ekolojik değişimdir. Sanayileşmenin ilerlemesiyle birlikte yükselen hava kirliliği ve doğa tahribatı, nükleer enerjinin güvenliği konuları, küresel ısınmanın getirdiği ekolojik değişimler, mevsim anormallikleri gibi problemlerdir.

Uluslararası arenada tüm aktörleri etkileyen bu değişimler ve tehditler geleneksel güvenlik anlayışı ile çözülemeyeceği için güvenlik olgusunda yeni arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Anlatım biçimleriyle birlikte üç ayrı başlıkta ele alınan yeni güvenlik yaklaşımları; entelektüel anlatım, zamansal anlatım ve mekansal anlatım olarak karşımıza çıkmaktadır (Brauch, 2008). Entelektüel anlatım ile gelenekselciler eleştirilirken, yeni ve farklı bir açıdan güvenlik olgusuna bakılmıştır. Zamansal anlatım başlığı altında, önemli dönem ve

olaylar eşliğinde güvenlik olgusu incelenmiştir. Son olarak mekansal anlatım ile Kopenhag Okulu, Paris Okulu gibi farklı düşünce okullarının çıkış yerlerine ve söylemlerine odaklanılmıştır.

2.3.2. Kopenhag Okulu

Dünyada realist güvenlik yaklaşımlarına karşılık geleneksel olmayan yeni yaklaşımlar ortaya konmuştur. Feminist görüş gibi literatüre yeni bir soluk katan görüşlerin yanında, Kopenhag Okulu'nun güvenliğe yaklaşımı da önemli bir yer tutmaktadır. Kopenhag Okulu sosyal inşacı bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Sosyal inşacılık, insanların sosyal gerçekliği yapılandırıldığını ve bunun değişime uğrayacağını benimsemektedir. Güvenlik, aktörlerin süreç içerisinde ele alıp yapılandırıldığı durağan ve sabit olmayan bir kavramdır. Bu açıdan güvenliğe bakış nesnel bir gerçeklikten çok, insanların yaklaşımı doğrultusunda farklılaşan ve anlamlı hale gelen öznel bir yapı halini almaktadır. Bu yüzden inançlar, fikirler, söylemler ve anlayışlar önem taşımaktadır (Karacasulu, 2007).

Güvenlikleştirme kavramı, ilk olarak Ole Waever tarafından 1995 yılında ortaya atılmış ve literatüre kazandırılmıştır (Weaver, 2005). Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü'nde bir grup bilim insanı kavram üzerinde çalışıp daha da geliştirerek, bu kavramı Kopenhag Okulu ile ilişkilendirmiştir. 1997'de Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde tarafından, Güvenlik: Analiz için Yeni Bir Çerçeve (Security: A New Framework for Analysis) başlıklı kitabın yayınlanması ile literatüre güvenlikleştirme teorisi olarak yeni bir soluk katmıştır (B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde, 1997).

Güvenlikleştirme teorisi, Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerdeki köklü değişikliklerin sonucunu açıklamakta zorlanan, geleneksel güvenlik çalışmalarına eleştirel bir yaklaşım olarak ortaya atılmıştır. Kopenhag Okulu tarafından güvenlik 'söylemsel olarak inşa edilen' ve siyasi bir kuvvet olarak konumlandırılmakta ve bu kavram ulus devleti savunma anlayışı dışında çok boyutlu incelenerek 'güvenlikleştirme' olarak sunulmaktadır. Bu okul güvenliği yeniden ele almak amaçlı kavramlar geliştirmek için 'güvenlikleştirme' ve 'güvenlik dışılaştırma' düşüncelerinden yola çıkmıştır (Sula, 2021).

Buzan, Wide ve Waever, güvenliğin tanımından yola çıkarak güvenlikleştirmeyi şu şekilde tanımlamaktadırlar:

"Güvenlikleştirme, politikaları oyunun yerleşik kurallarının ötesine taşıma hareketidir ve bir konuyu politikanın özel bir çeşidi ya da politika üstü olarak çerçeveler.

Bu yüzden güvenlikleştirme, siyasallaştırmanın aşırı bir versiyonu olarak görülebilir." (B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde, 1997, s. 23; aktaran Mandacı & Özerim, 2013). Teoriksel olarak bakıldığında kamuyu ilgilendiren konular, 'siyasallaşmamış'tan 'siyasallaşmış'a oradan da 'güvenlikleştirilmiş'e uzanan bir geçiş süreciyle ele alınabilir.

Güvenlikleştirme teorisi yalnızca devletlerin dış politikasını incelemekle kalmıyor, aynı zamanda günümüz güncel toplumsal ve siyasal problemlerini de ele almaktadır. Örneğin; sınır aşırı suçlar, göç, terör ve salgın hastalıklar bu kategoride değerlendirilebilir.

Güvenlikleştirme teorisinin temel analizinin dört bileşeni vardır. Bunlardan ilki söyleme eylemidir. Bu kavram algı yaratmak, bir söylem üzerinden gerçeklik oluşturmak gibi bir eylemdir. Toplumda önemli bir yeri olan elitin, bürokratin geleneksel güvenlik algısının dışında konuyu, güvenlik sorunuyla ilişkilendirip, ifade etmesi durumu olarak açıklanabilir. Söz edimleri kuramının temelinde dil felsefesi yatmaktadır.

Teorinin ikinci bileşeni ise referans nesnesidir. Varlığı tehdit edilen meşru beka iddiasına sahip oluşumlardır. Bu oluşumlar devlet ya da ulus olarak tanımlanabilir. Bu meşru beka sorunu ulus için kimlik odaklı devlet için ise egemenlik odaklıdır (B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde, 1997, s. 36). Kopenhag Okulu tarafından, devlet dışında güvenliği tehdit edilen çok boyutlu kavramlar da referans nesnesi örneği olabilir, sonucuna varılmıştır.

Teorinin üçüncü bileşeni güvenlikleştirici aktör kavramıdır. Genellikle bürokratlar, lobiler ve toplumdaki elit figürler bu kavramı karşılamaktadır. Bahsedilen bu üç bileşende güvenlikleştirme sürecinde sorunları güvenlikle bağdaştıran ve toplumda söz sahibi olan elitlerin oynadıkları rol ile ilişkilendirilmektedir. Hem güvenlik politikaları hem de buna bağlı sorunlar aktörler tarafından oluşturulmaktadır.

Teorinin dördüncü ve en önemli birleşenini oluşturan dinleyici kitlesi ise kamuoyu olarak ifadelendirilir. Güvenlikleştirme sürecinin tamamlanması için güvenlikleştirme aktörlerinin kamuoyunu etkilemesi yapbozun son parçasını oluşturur.

Bu dört bileşen arasında uyum ve iletişimin sağlanması ve güvenlikleştirme sürecinin başarılı bir şekilde geçirilmesi için kolaylaştırıcı durumlar kavramı da bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır (B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde, 1997, s. 33).

Güvenlikleştirme teorisi bir konunun siyasal elitler tarafından siyasal sürecin dışında acil söylemlerle dış tehdit olarak sunulup, kural dışı olarak meşrulaştırma sürecini ele almaktadır. Özetle güvenlikleştirme ekolü, güvenliği nesnel bir durum olmanın

ötesinde söylemsel ve siyasal bir güç olarak ele almaktadır. Şu üç bileşen dikkat çekmektedir; tehdit söylemi, acil önlemler ve dinleyici kitlenin bu tehditleri benimseyip acil önlemleri onaylaması.

Kopenhag Okulu güvenliği diğer teorilerden farklı bir bakış açısıyla ele almaktadır. Kopenhag Okulu'nun güvenliğe getirdiği yeni bakış açısına göre güvenlik sadece askeri boyutuyla ele alınmamakta, buna ek olarak ekonomik, toplumsal, siyasi ve çevresel boyutuyla da değerlendirilmektedir. Bu yeni güvenlik anlayışı ile her türlü varoluşsal tehditler karşısında hayatta kalmak vurgulanmaktadır. Buradaki amaç toplumlar için tek güvensizlik kaynağının askeri tehditler olmadığını ortaya koymaktır (Miş, 2017).

Kopenhag okulu askeri güvenlik, siyasi güvenlik, toplumsal güvenlik, ekonomik güvenlik ve çevre güvenliği olmak üzere güvenlikleştirme kuramını beş ana sektöre uygulamaktadır (Buzan B. , 1991, s. 19).

Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan bir diğer önemli kuram ise Bölgesel Güvenlik Teorisi'dir. Yakınlık derecesine bağlı olarak şekillenen bu argüman, devletlere yönelen tehditler ve güvensizlik hislerini yakınlık uzaklık ilişkisiyle ele almaktadır. Bunun sonucunda bölgesel güvenlik önemli hale gelmekte ve ön planda tutulmaktadır.

2.3.3. Paris Okulu

Güvenlik yazınında birçok çalışmaya konu olan Paris Okulu siyaset sosyolojisinden etkilenmiş ve güvenliği sosyal bir yapı olarak ele almıştır. Paris Okulu'nun kuramsal çerçevesinin oluşmasında etkili olan düşünürler ise Michel Foucault ve Pierre Bourdieu'dur. Bu yaklaşım adını ilk olarak, Didier Bigo öncülüğünde Sınırların Kontrolü: *Avrupa'ya ve Avrupa'da Serbest Dolaşım* adlı çalışmayla duyurmuş ve literatürde yerini almıştır (Bigo & Guild, 2005). Güvenlik konusuna farklı bir bakış getiren Paris Okulu, *Cultures&Conflict* dergisinde yayımlarına devam etmektedir. En önemli temsilcileri; Didier Bigo, Thierry Balzacq ve Jeff Huysmans'tır. Çalışmalarında Avrupa'da göç olgusuna odaklanan bu yaklaşım, aynı zamanda birçok disiplini etkilemektedir.

Paris Okulu için güvenliğin tanımlanması güvenliğe dair pratiklerle inşa edilir. Paris Okulu, Kopenhag Okulu'nun söylem analizine ek olarak, güvenlikleştirmenin salt devlet elitlerinin söylem analizleriyle yapılmayacağını, aynı zamanda saha personelleri ve diğer güvenlik birimlerinin pratikleri aracılığıyla ortaya konulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir diğer ifadeyle bu yaklaşım devlet organlarının günlük rutin

uygulamalarını incelemekte ve söylemden çok uygulamaların güvenikleştirici rolüne odaklanmaktadır.

Söylem sonrası ortaya çıkan güvenikleştirme araçları bir tehdidi ortadan kaldırma amaçlı doğrudan çalışırken diğer taraftan ise bir varlığı tehdide dönüştürme potansiyeline sahiptir. Paris Okulu güvenikleştirme girişimine dahil olan uygulama araçlarının, uygulamaya koyduğu saha pratiklerinin sonucu olarak kimin güvenliğinin daha önemli olduğunu ortaya çıkarır ve bu çıkarımı Bigo, güvenlik(siz)lik kavramı olarak ifade eder. Diğer bir deyişle, bir sorunun güvenikleştirilmesi girişimi sonucunda bir tehdidin ortadan kalkmak yerine ortaya çıkarılmış olması sonucu, uygulama aktörleri o meselenin güvenlik(siz)liğini ortaya çıkarır. Yani birisi için güvenlik sağlanırken bir başkası için ise güvenlik(siz)lik durumu oluşur. Bu bağlamda güvenlik uygulamaları sonucunda herkes için mutlak bir güvenlik durumu söz konusu değildir (Bigo D. , 2008, s. 124).

Paris Okulu bu güvenlik(siz)leştirme olgusunu sadece siyasi elitler tarafından değil aynı zamanda uygulama aktörlerinin doğrudan uygulamaları sayesinde gerçekleştirmiştir ve siyasi meşruiyet elde etmekten çok bağlı buldukları güvenlik birimlerinin talimatlarına uymayı ve sahada doğrudan güvenliği sağlamayı ön planda tutmuştur. Bu uygulama aktörlerini açacak olursak; polis ve istihbarat görevlileri, güvenlik uzmanları, askeri personel, sınır görevlileri, medya çalışanları, bürokrasi kurumu çalışanları, sağlık ve finans sektörlerindeki risk analistleri olarak ele alabiliriz.

Bu uygulamalar sayesinde güvenlik çalışanları kendi normalliklerini yaratmaktadır. Avrupa'da göç olgusu, terör ve organize suçlar ile ilişkilendirilmekte olup söz konusu uygulamalar ortaya konmazsa belirsizliğin süreceği ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle güvensizlik kültürü pompalanmaya çalışılmaktadır. Paris Okulu iç güvenliği dışsal olarak kesiştiği noktadan açıklamaktadır. Bu uygulamalarla birlikte iç-dış güvenlik ayrımı ve polis-ordu ayrımı belirsizleşmektedir. Bigo bunu Mobius Şeridi benzetmesi olarak ifade etmektedir. Bir şeridin iki yüzünü meydana getiren iç ve dışın, açık ve uzun haldeyken yüz seksen derece bükülerek kendi ucuyla birleştirilip tek yüz halini alması ve aralarında bir sınırın kalmaması durumunu ifade eder (Bigo D. , 2001, s. 91).

Paris Okulu'nun güvenlik olgusunun merkezinde durduğu bir diğer kavram ise öteki kavramıdır. Paris Okulu öteki grup kavramını göçmenler olarak ele almıştır. Okul göçmenlerin toplumda korkuya sebep olacağını ve toplumun değer yargısının bozulacağını, bu bozulmalara ise göçmen grupların neden olacağını vurgulamıştır. Bunun sonucunda,

göçün hükümetler tarafından bir araç olarak güvenlikleştirilmesi ortaya çıkmaktadır. Öteki unsurundan kaynaklanan korku sonrası harekete geçen hükümetler gözetim uygulamasını devreye sokar.

Paris Okulu düşünürlerinden Foucault'un panoptisizm kavramı kalıcı ve sürekli gözetleme olarak ifade edilirken; Bigo bu kavramdan yola çıkarak yeni ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen seçici ve özel bir izleme kavramı olan ban-optikan kavramını türetmiştir. Kimin gözetlenmesi gerektiğine karar veren bu kavram, daha çok potansiyel tehlike yaratabilecek ve güvenlik tehdidine sebep olabileceklere odaklanmıştır. Toplumu harekete geçiren kurumlar genellikle suç kaynağını göç ve işsizlikte aramaktadırlar. Hükümetlerde politikalarını buna göre oluştururlar (Bigo D. , 2002; aktaran Ereker).

Sonuç olarak güvenlik birimleri ötekinin kabul edilebilir olmasını azaltırken, kendi önlemlerini arttırmaya çalışmakta ve güvensizlik ortamına sebep olmaktadır. Öteki olarak ifade edilen göçmenlerin izlenmesine ve bu bağlamda göçün kimliğe, düzene tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Teknolojinin ve yeni tekniklerin güvenlikleştirme olgusu içerisinde önemli bir yeri vardır. Yeni oluşturulan sınır güvenlik sistemleri, yüz tanıma sistemleri ve parmak izi sistemleri gibi pratikteki uygulamalar güvenlikleştirme sürecinde kullanılmaktadır. Bu teknolojiler sayesinde tehditler daha kolay tanımlanmakta ve önlemler alınabilmektedir. Bu güvenlik teknolojileri sayesinde bir meselenin toplumsal olarak yapılandırılarak güvenlikleştirilmesinden ziyade teknik bir konu olarak öne sürülebilmesinin yolu açılmış ve konu siyaset alanının dışına çıkarılarak araçsallaşmıştır (Bigo D. , 2008, s. 126-127).

Huysmans'ın AB'nin göç konusuna bakışını incelediği çalışmasında, sığınma konusunun politikalar bazında bir insan hakkı olarak değerlendirilip, insan hakları konusu olarak ele alınması gerekirken, bu konu güvenlik birimlerinin rutin ve teknolojik uygulamaları sonucu güvenlik sorunsalı halini almıştır (Huysmans, 2006, s. 4).

Güvenlikleştirme sürecinin başarılı bir şekilde uygulanması açısından her iki yaklaşımı değerlendirecek olursak bazı şartların oluşması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kopenhag Okulu'na göre başarılı bir güvenlikleştirme adımları aktörlerin etki gücü ve söz edimi sürecinin başarılı gerçekleşmesi olarak görülürken, Paris Okulu'na göre ise güvenlikleştirme adımlarında aktörlerin kapasitesi ve uygulama pratikleri daha ön plana çıkmaktadır.

Bigo güvenikleştirme sürecinde kim, hangi şartlar altında, kime yönelik olarak ve hangi şartları doğuruyor sorularını sormuştur? Kopenhag Okulu bu soruları şu şekilde cevaplamaktadır. Devletin egemenliğini tehdit etme potansiyeline sahip olan olayların güvenlik tehdidi olarak görülmesi, söz edimi yoluyla devlet elitleri aracılığıyla başlatılır. Bu olaylar varoluşsal bir tehdit olarak anlaşılırsa, olağanüstü politikalar nezdinde güvenlik alanında yerini alır ve güvenikleştirme uygulanır. Paris Okulu ise bu sorulara daha farklı bir bakış açısıyla cevap vermektedir. Güvenikleştirme süreci yalnız devlet elitleri eliyle değil daha geniş aktörler aracılığıyla ele alınmalıdır. Bu aktörler güvenlik birimleri, özel birimler ve toplum olarak öne çıkar. Neyin varoluşsal bir tehdit olduğu geniş bir güvenikleştirici aktörler aracılığı ve etkileşimiyle belirlenir. Paris Okulu güvenikleştirme sürecini; birden fazla aktörün stratejik etkileşim içinde, söz edimi yoluyla, durumu pratiğe dökmesi olarak ele alır (Bigo D. , 2008, s. 125)

Avrupa kökenli ve eleştirel eğilimli olan her iki Okul da güvenikleştirme teorisiyle disipline yeni bir bakış açısı getirmiştir, aynı zamanda her iki Okul düşünürlerinin de kabul ettiği bazı sorunların saptandığı belirtilmiştir. Bu sorunların başında olağanüstü durumlarda kontrolsüz bir şekilde otorite kazanan siyasi elitlerin, bu gücü elde tutmak için sürekli bir şekilde her konu hakkında güvenikleştirme uygulamalarında bulunmak istemesidir. Bu durumun sürekliliği insan hakları ve demokrasi olgusunu suistimale sürükleyebilir. Kopenhag Okulu bu durumu güvenikleştirme sürecinin tersine döndürülerek, güvenlik dışılaştırma ile çözüleceğini vurgulamış ve müzakere yoluyla normal siyasi süreçte ele alınmasını önermiştir. Paris Okulu ise güveniksizleştirme uygulamaları sonucunda bir taraf güvenli hal alırken diğer tarafın güveniksizliği derinleşmektedir ve bunun neticesinde ben ve öteki kavramları oluşmaktadır. Bireysel özgürlükleri kısıtlayan bir problemle karşı karşıya kalan Okul, bu soruna güvenlik dışılaştırmaya benzer olarak güvenliğin parçalanması yöntemiyle karşı çıkmıştır (Huysmans, 2004) .

Eleştirel açıdan değerlendirecek olursak Kopenhag Okulu'na getirilen en önemli eleştirilerden birisi, bölgesel güvenlik teorisine odaklanarak bu konuya öncelik vermiş olması ve insan güvenliği analizini arka planda tutması olmuştur. Bölgesel güvenliğin odak noktasında Avrupa odaklı bir görüş benimsemesi de ayrı bir eleştiri konusu olmuş ve Avrupa merkezli insan hakları kuruluşlarının eleştirilmesine yol açmıştır. Bir diğer eleştiri konusu ise uygulama ve pratik gerektiren söylemlerden çok yazılı ve sözlü söylemlere odaklanmış olmasıdır.

Paris Okulu'na getirilen eleştirilerin başında göç ve göçmen sorununa daha dar bir perspektiften bakması yatmaktadır. Sorunu daha çok mikro düzeyde Avrupa odaklı ele almakta, daha küresel boyutta ele alamadığı için eleştirilmektedir. Bir diğer önemli eleştiri ise güvenlikleştirme pratiklerini tek yönlü işlemesi ve öteki unsurunun üzerinde durularak eşitlikçi olmayan bir bakış açısı ortaya koymasındır. Bu tek yönlü uygulanan güvenlikleştirme pratiklerinin sonucunda ise insan hakları, hukukun üstünlüğü, temel hürriyetlerin dikkate alınmadığı açıkça görülmekte ve eleştirilmektedir.

2.3.4. Bir Güvenlikleştirme Konusu Olarak Göç

Uluslararası göç olgusu, hem devlet dışı aktörlerden kaynaklanıp hem de geleneksel güvenlik sorunlarının dışındaki konularla karşımıza çıkmaktadır. Üç farklı noktada göç ve güvenlik bağlantısı kurulabilir. Buna göre, ilk olarak uluslararası göç öncelikle insan hakları ihlali, iç savaş ve etnik çatışma benzeri diğer güvenlik tehditlerinin neticesinde görülebilir. İkinci olarak uluslararası göç kontrolsüz nitelikte olduğunda uluslararası güvenlik için bir tehdit oluşturabilir. Son olarak da uluslararası göç ırkçılığa ve yabancı düşmanlığı gibi tehditlere sebep olabileceği için uluslararası güvenlikle bağdaştırılabilir (Kicinger, 2004).

Bakıldığında güvenliğin bileşenleri olarak görünen değer yargılarının göçler sonucunda tehdit altına girmesi, göçü güvenlik olgusuyla bağlantılı hale getirmektedir. Bu düzlemde;

- Artan yabancı düşmanlığı ve uyumlaştırılmaların eksikliği ile şekillenen göç dalgası sosyal istikrarı risk altında bırakabilir.
- Uluslararası göç nüfusun tüm özelliklerini etkileyebilir.
- Aşırı sağ parti politikalarının temeli haline gelen kültürel kimliğe yönelik tehdit söylemi, uluslararası göçü güvensizlik algısına sürükleyebilir.
- Kitlesele göç refah devleti felsefesine ve sosyal güvenlik sistemi adına bir tehdit oluşturabilir.
- Göçmen gruplar arasındaki suç oranlarının yükselmesi ya da bu yöndeki algılar sebebiyle uluslararası göç, iç güvenlik tehdidi kapsamına girebilir. Teröristlerin, uyuşturucu ve silah kaçakçılarının yasa dışı göç kanallarını kullanmaları, bu tehdidin en önemli sonucudur (Kicinger, 2004, s. 2-3).

Buzan, Waever, Wilde göçün güvenlikleştirilmesini şu örnekle açıklamıştır: “*X halkı Y halkının akınlarıyla istila edilmekte veya zayıflatılmaktadır. X toplumu olduğu*

şekilde kalamayacaktır; çünkü diğerleri toplumu tekrardan dizayn edeceklerdir. X kimliği, nüfusun kompozisyonundaki değişim ile farklılaşacaktır" (B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde, 1997, s. 121; aktaran Özerim, 2012). Bu örneği detaylıca inceleyecek olursak içerisinde 'istila', 'diğerleri' ve 'kimlik' gibi ifadeler geçmektedir. Bu nedenle göçmenler toplum için ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak algılanıp göç kavramı güvenleştirilmektedir (Mandacı & Özerim, 2013). Göç karşıtı aktörler tarafından da sık sık kullanılan bu ifadeler, göçün güvenleştirilmesi aşamasındaki söylem unsurunun önemli bileşenlerinden olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerin, aşırı partilerinin söylem analizlerine bakıldığında benzer ifadeler kullanıldığı görülmekte ve göçün güvenleştirilmesinde etkin bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Birliği'nde güvenlik tehdidi olarak söylem analizlerini incelediğimizde ön plana çıkan söylemler şunlardır; Aşırı sağ partilerin işsizlik temelinde odağı haline gelen kültürel ve ekonomik tehdit söylemleri, sol partilerin demokratik değerler temelinde birlik, beraberlik ve dayanışma odaklı söylemleri, hükümetlerin sosyal refah odaklı güvenlik söylemleri ve sol partilerin çok kültürlülük temelinde ifade ettiği olumlu çeşitlilik söylemleri öne çıkmaktadır (Dijk, 2000).

Avrupa Birliği'nde ilk olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan gelişmeler neticesinde göç güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. 11 Eylül saldırılarının ardından artan terör saldırıları, güvenleştirme politikalarının uygulanmasına giden yolu açmıştır. Özellikle 2011 yılında meydana gelen Arap Baharı'nın etkisi ile krize dönüşen göç konusu, Avrupa için öncelikli ve önlem alınması gereken bir yapıya bürünmüştür.

Bu dönemin getirdiği sonuçlara bakıldığında Avrupa Birliği içerisinde 2011 sonrası göçmen ve mülteci akınları, kamuoyunda aktörler tarafından 'acil' ve 'yüksek öncelikli' gibi ifadelerle tanımlanıyordu. Hızlı bir şekilde gelişme gösterilmesinden dolayı, üzerinde durulan bu söylemler güvenleştirme teorisiyle uyum gösteriyor ve göç konusu apolitikleştirmeye çalışılıyordu (Kullving, 2014).

2011 Arap Baharı sonrası, göçün Avrupa Birliği'nde güvenleştirilmesi söylemlerinin yükseldiği bir diğer önemli olay ise 2013 Lampedusa Krizi olmuştur. Kriz sonrası oluşan söylemler güvenleştirme teorisiyle paralel ifadeler içermektedir. Özellikle kamuoyunda kullanılan ifadeleri inceleyecek olursak; bir ülkede dini ve milli kökenlere tehdit olarak ifade edilirken, bir diğerinde ise ekonomik güvenliğe ve sosyal refaha tehdit

olarak ifade edilmiştir. Genel olarak iç güvenliğe tehdit olarak algılanan bu göç hareketleri 'çoğunluğun güvenliği birkaç kişinin hakkından daha önemlidir' şeklinde ifade edilmiştir.

İnsan haklarının uygulanabilirliği açısından ciddi bir tehlike arz eden güvenlikleştirmenin en yaygın olduğu ülkeler arasında AB üye devletleri yer almaktadır. 1970'lerden itibaren göçü güvenlikleştirme alanına koyan ilk aktör, Avrupa Birliği olmuştur. Evrensel insan hakları çalışmalarına önemli katkısı olan, kuruluş amacında barış ve refah kelimelerini barındıran bu aktörün, söz konusu güvenlikleştirmeleri uygulayarak aşındırdığı insan hakları konusu, ironi ve tartışma konusu yaratmaktadır.

Tartışma konusu olan bir diğer nokta ise yaşanan nüfusu sebebiyle iş gücü açığı ortaya çıkan AB ülkelerinde bir yandan göçmenlere ihtiyaç duyulurken, diğer taraftan sınırların kapatılması sonucu sadece vasıflı ve eğitilmiş göçmenlere yönelmesi konunun başka bir boyutunu ortaya koymaktadır (Genç, 2010).

Sonuç olarak göçmenlerin güvenlikleştirilme süreci dünyanın birçok noktasında farklı aktörler tarafından uygulanmakta ve bu uygulamalara devam edilmektedir. Göç algısı nedeniyle yaşanan problemler abartılmakta olup, olağanüstü gösterilmeye çalışılmaktadır. Göçmenlerle ilgili olan bireysel suçlar genele yayılmakta ve kamuoyu baskısı oluşturulmaktadır. Bunun sonucunda sorunların kökenine inilmesi ihmal edilmekte ve sorunlara yüzeysel bakılmaktadır.

BÖLÜM III

3. AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Göç araştırmalarında tarihsel arka planı işlemek değerlidir çünkü konunun tamamen oturması açısından ve teorik boşlukları tamamlaması açısından, kritik öneme sahiptir. Ulus devletlerinin ve ulus üstü aktörlerin göç politikasını nasıl şekillendirdiğini daha iyi anlayabilmek için Avrupa'da göçün başlangıcından günümüze tarihi, üç ana döngüde değerlendirilebilir.

18-19.yüzyılda göç hareketliliği gerçekleştirilirken, herhangi bir belgeye ihtiyaç duyulmuyordu. Birinci Dünya Savaşı'na kadar uluslararası göçün arkasındaki temel itici faktörler, sömürgecilik faaliyetlerinden kaynaklanıyordu. 20.yüzyılın başlarında göçü etkileyen ve tetikleyen başlıca etmenler, emperyalist ülkeler ve sömürülen ülkeler arasında ekonomik ve demografik ilişkiler olmuştur.

Birinci Dünya Savaşından sonra ekonomik göçün yerini savaştan, şiddetten ve siyasi zulümden kaçmak isteyenleri kapsayan siyasi göç almıştır. 20.yüzyılda siyasi göç olgusu kendi ulusal sınırlarını açacak birçok yerinden edilmiş kişi, mülteci ve sığınmacıyı içeriyordu. Bu kaotik durum, seyahatin ancak belgelerle sağlanacak olması gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

İkinci Dünya Savaşı, bütün dünyada yıkıma sebep oldu, özellikle savaşın sona ermesinin ardından milyonlarca insan yok olurken, bir o kadarı da açlık ve ekonomik sıkıntılarının içine sürüklendi. Ayrıca savaş sonrası büyük kitlesel hareketler ve kalıcı barınma sorunları ortaya ıktı. Bu süreçte dramatik nüfus değişimleri yaşandı. Savaşın ardından Avrupa ülkeleri, birbirine bağımlı ekonomileri nedeniyle ekonomik yeniden yapılanmalar için iş birliği yapmak zorunda kaldılar. Başlangıçta vatandaşların serbest dolaşımıyla başlayan bu süreç, 1957 Roma Antlaşmasıyla birlikte hizmet, mal ve sermayenin de serbest dolaşımı sonucu işçilere de serbest dolaşım sağlanmıştır (Stalker, 2002).

Bu ana göç hareketlerinin ilk dönemi 1950 ve 1973-74 seneleri arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde güneyden kuzeye iş gücü göçü akışı vardır. Savaşın yıkımından sonra yavaş yavaş kendini toparlamaya alışan Almanya, Fransa ve İngiltere iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak için ilk büyük göç dönemini başlatmıştır. Yerli iş gücü ihtiyaçları karşılamadığından, yabancı iş gücü arayışına gidilmiş ve sömürge geçmişi olan ülkeler, emek ihtiyaçlarını karşılamak için eski sömürgeci bağlarını kullanmıştır. Fakat

sömürge bağları kuvvetli olmayan Almanya gibi ülkeler ise emek ihtiyacı için özellikle Balkanlardan ve Türkiye'den işçi göçü almıştır. Bu ülkelerle göçmen işçilerin girişini kolaylaştırmak için ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu dönemde Akdeniz ülkelerinden Kuzey ülkelere çok sayıda işçi göçü gerçekleştirmiştir. Bunun sebepleri ülkelerdeki gelir farklılıkları, daha iyi yaşam koşulları, önemli bir iş gücü piyasası olarak karşımıza çıkmaktadır (Franchino, 2009).

Genel olarak Avrupa'daki ilk göç döneminin ardında yatan sebep, ülkelerin işgücü ihtiyaçlarını karşılama isteğiydi. Ev sahibi ülkeler açısından geçici görülen bu işçi göçü daha sonra kalıcı bir yapı halini almaya başlamıştır (Geddes & Scholten, 2016, s. 7). Bu göçmenlerin kalışına ek olarak, aileleri de dahil olmak üzere yeni göç akışı gündeme gelmiştir. Önemli bir gerçek halini alan bu sonuç 1970'li yıllardan itibaren, Avrupa siyasetinin gündeminde de yerini almaya başlamıştır.

İkinci göç akışı olan aile göçü ise 1970'lerin ortalarında başladı ve 1980'lerin sonuna kadar devam etti. Bu dönemde kuzey ülkeleri, genel ekonomik yavaşlama ve petrol fiyatlarındaki keskin artış nedeniyle iş gücü alımlarını sona erdirdi.

Daha sonra, 1973-1974 yılları arasında aile göçü, daha önceki yıllarda tedirgin olan aileleri yeniden bir araya getirmek amacıyla ana göç biçimi olarak kaldı. Bu yıllar arasında Avrupa ülkeleri göçe izin verirken, sonraki yıllarda durumu kontrol altında tutamamıştır. Topluluk üyesi olmayan ülkelere gelen işçiler, diğer Avrupa ülkelerinden gelen işçilere kıyasla daha fazla kalıcı oluyorlardı. Bu ikinci dönemle birlikte Avrupa Topluluğunda göçle ilgili ilk girişimler başlamış oldu. Üye ülkeler göçle ilgili konularda iş birliği sürecine girdiler. Bu yıllardan, 80'li yılların ortasına kadar ulusal göç politikaları etkili olmuştur.

Üçüncü göç akımı ise 1990'lı yıllardan itibaren Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başladı. Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin (SSCB) çöküşüyle birlikte, Doğu Bloğu'ndan Batı Bloğu'na büyük bir göç akımı oldu. Bu yeni göç hareketinde, özellikle çatışmadan kaçan Doğu Avrupalılar, Batı Avrupa'ya sığınma talebinde bulundular. Bu dönemdeki göç akışına neden olan bir diğer önemli sebep ise bulunduğu ülkedeki siyasi koşullardan memnuniyetsizlik olmuştur. İnsanlar baskıcı rejimlerden kaçmak için daha demokratik ülkeleri tercih etmişlerdir. Bu dönemde artan göç miktarıyla birlikte, özellikle Batı Avrupa ülkeleri iltica başvuruları konusunda sıkı denetimler almıştır. Bu denetimler

sonucu düzensiz göçte artış gözlemlenmiş ve daha fazla Avrupa ülkesi bununla karşı karşıya kalmıştır (Geddes & Scholten, 2016, s. 17).

Dördüncü göç akımı ise 2011 Arap Baharı'ndan sonra başlamış olup, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde gerçekleşen iç savaşlar sonrası insanlar, yeni bir yaşam için refah seviyesi yüksek Avrupa'ya büyük bir göç akımında bulunmuştur. Bu yoğun göç dalgası, göçün seyrini ve şeklini de değiştirmiştir. Artan göç hareketlerine karşı ulus devletlerin yükselişiyle birlikte, Avrupa sınırlarını kapatmış ve daha korunaklı sınır kontrolleri uygulamıştır. Bunun sonucunda düzensiz göç olgusu farklı boyutlara taşınmıştır. Göç mefhumu, potansiyel bir ekonomik ya da politik tehdit olarak algılanmıştır.

3.1. AB GÖÇ POLİTİKALARI

Dünya'nın önemli göç güzergahlarından birisi olan Avrupa, 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren entegrasyon hareketine başlamış ve Avrupa Serbest Bölgesi anlayışını ortaya koyarak, diğer göç rotalarından ayrılmıştır.

Avrupa Birliği ilk olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) adı altında 1951 yılında kurulmuştur. Bu topluluğun kurucu üyeleri; Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, İtalya ve Lüksemburg'dur.

1957 yılında ise Roma Antlaşması ile AKÇT yerini Avrupa Topluluğu'na (AT) bırakmıştır. AT'nin kurucu anlaşması olarak kabul edilen Roma Antlaşması ile topluluk içinde serbest dolaşımın önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik maddeler ele alınmıştır. Bu dolaşım ekonomik temelli amaçlara hizmet etmeyi planlamakta olup, çalışanlara ve hizmet sağlayanlara topluluk sınırları içerisinde hareket kolaylığı sağlamaktadır. Böylelikle topluluğun kendi içerisinde sınırları belirsizleşirken diğer yandan topluluğun siyasi sınırları belirgin hale gelmiştir (Öner, 2012).

Avrupa Birliği (AB) diğer bölgelere nazaran sahip olduğu ekonomik gelişmişliği, politik özgürlüğü, sosyal hayatta sağladığı imkanlar ve yüksek yaşam standartlarından dolayı, göçmenler için bir çekim merkezi halini almıştır. Bu nedenle Avrupa Birliği, son dönemlerde göç gönderenden çok, göç alan bir yapıya bürünmüştür. Bununla birlikte kendi göç politikalarını oluşturmaya başlamıştır. Bütünleşme süreci ile beraber, Birlik çapında göç politikaları oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle Arap Baharı kitlesel göç hareketlerini hızlandırmış ve olaylar sonucu AB hedef coğrafya haline gelmiştir.

AB'nin bütünleşmeye yönelik politikaları da göç temelli değişime uğramaktadır. AB'nin ortak göç politika oluşum süreci, değişen göç olgusu ile beraber aşamalı olarak

ilerlemiştir ve AB'nin göç konusunda ortak bir politika geliştirmesi uzun bir sürece dağılmıştır. AB entegrasyon politikaları ve göç olgusu son derece iç içe geçmiş durumdadır.

1970'li yıllardan itibaren iç güvenlik alanında, ileride geliştirilecek olan ortak göç ve sığınma politikalarının zemini, 1976 yılında Trevi Grubu'yla atılmıştır. Topluluk 1980'den başlayarak ilgi sahasını genişletmiş, yasa dışı göç ve mültecilik konularını da görev alanı içinde tanımlamaya başlamıştır. Trevi Grubu üye ülkelerin İçişleri ve Adalet Bakanlıkları yetkililerinden oluşturulmuştur ve Topluluk hukuku dışında hükümetler arası iş birliği şeklinde bir araya gelmiştir. Topluluğun göç konusundaki önemli ilk girişimi, 1986 yılında Trevi Grubu bakanları tarafından, göç konusunda bir ad hoc çalışma grubu oluşturulmasıdır. Trevi Grubu'nu, iç pazarın 1992 yılı sonuna kadar tamamlanması için gerekli önlemlerin yer aldığı Avrupa Tek Senedi takip etmiştir.

1987 yılında, Trevi Grubu Bakanlarının bir ad hoc toplantısında, göç konusu ile ilgili ele alınan konular şunlardır:

- Üye ülkelerdeki göç sorunu
- Vize politikası (vize verilmesi kriterlerinin oluşturulması, ortak vize politikası fikrinin geliştirilmesi)
- İç ve dış sınır denetimleri
- Siyasi sığınma arayanlar (Lodge & Bayburtlu, 2002).

Trevi Grubu çalışmaları, Avrupa'da mülteci ve sığınma hukukunun uyumlaştırılması konusunda, iki önemli uluslararası anlaşma ile sonuçlanmıştır. Bunlardan ilki, detaylıca değineceğimiz, sığınma başvurularında sorumluluğun hangi devlette olduğunu belirleyen 1990 tarihli Dublin Sözleşmesi, diğeri ise AB ülkelerine iltica taleplerini önlemek için yasal önlemler koymayı hedefleyen 1992 tarihli Londra Çözümü'dür.

Avrupa Birliği'nde göç konusu ile alakalı hükümetler arası ilk düzenleme, Avrupa Topluluğu üyesi beş ülke arasında imzalanan, Schengen Antlaşması olmuştur. Söz konusu anlaşma ile aralarındaki iç sınır kontrolleri kaldırılmaya çalışılmış ve ortak bir dış sınır kontrolü çizilmiştir. Bir yandan içeride tamamen serbest bir dolaşım hakkı sağlanırken diğeri yandan dış sınırlar üzerinde denetimler artırılmıştır. Schengen mekanizmasının işlenmesi ve AB hukukuna dahil olması, Amsterdam Antlaşması ile olmuştur. AB'ye yeni üye olan bütün ülkeler bu mekanizmaya dahil olmaktadır. AB üyesi olmayan bazı Avrupa

ülkeleri de bu mekanizmaya dahil olmaktadır. Bunlar; İsviçre, İzlanda ve Norveç'tir. Bu şekilde Schengen uygulamasının coğrafi uygulama alanı genişlemektedir.

Sözleşmeye bakıldığında, istenmeyen göçmenlerin ve sığınmacıların yasal olarak girişine imkan vermeyecek kuralların eklendiği görülmektedir. Antlaşma ile alınan iç ve dış güvenlik tedbirleri, dışarıdan gelmesi muhtemel mültecilerin girişlerini engellemektedir. Böylelikle korunaklı bir Schengen duvarı oluşturulmuştur. İnsan hakları konusunda önde gelen bir kurum olan Avrupa Birliği'nin, göç politikaları konusundaki bu katı tavrı sorgulanmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, insan hakları savunucuları tarafından 'Avrupa Kalesi' yaratılmaya çalışıldığı şeklinde değerlendirmeler yapılarak, Avrupa Birliği eleştirilmektedir (Kılıç, 2013).

1986 yılında Tek Avrupa Senedi'nin imzalanması ile Topluluk içi serbest dolaşım ile ilgili kritik adımlar atılmış, bu düzenleme Topluluk dışından gelen göç hareketleri konusunda hükümetler arası iş birliğinin yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir.

3.1.1. Dublin Tüzükleri

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte, Balkanlardan ve Sovyetlerden Avrupa'ya ciddi göç girişimleri olmuştur. Artan bu göç talepleriyle birlikte, AB ülkeleri göçmen ve sığınmacı prosedürlerinde dikkate değer adımlar atmıştır. Trevi Grubu, 1990 tarihli Dublin Sözleşmesi'ni imzalamış ve Dublin Sistemi, Schengen Sözleşmesinden sonra ortak göç ve iltica politikası oluşturulması amacıyla atılan en önemli adım olarak ortaya çıkmıştır. AB ülkelerinden birisine yapılan sığınma talebinin incelenmesinde, sorumlu olacak ülkeyi belirlemek için gerekli olan ölçütler, bu sistemde oluşturulmuştur.

Dublin Sözleşmesi, AB'ye yapılan sığınma taleplerinin içeriği ve kapsamı ile ilgilenmekten ziyade gelen sığınmacıların, hangi devletin sorumluluğu altında olacağını gerekli koşul ve kriterlere göre belirlemektedir. Bu kriterler;

- Bir aile üyesinin mülteci olarak tanındığı devlet (4. madde);
- Geçerli bir ikamet izni veya vizeyi vermiş olan devlet (5. madde);
- Avrupa Birliği'ne üye olmayan bir üçüncü ülkeden gelerek, başvuru yapmak isteyen kişinin, sınırlarını izinsiz ve düzene aykırı olarak geçtiği üye devlet (6. madde);
- Üye devletlerin topraklarına girişleri kontrol etmekle sorumlu diğer devlet (7. madde);
- Uluslararası transit bölgesinde başvurusu gerçekleşen devlet (7/3. madde);

- Sorumlu bir başka üye devletin bulunmaması halinde, iltica başvurusunun yapıldığı devlet (8. madde) (Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, 1990).

Yukarıdaki maddeler hiyerarşik bir sıraya göre düzenlenmiş olup, sıranın başından başlayıp sığınmacının hangi kritere uyduğuna bakılmakta ve böylelikle sorumlu ülke tespit edilmektedir.

Bütün iltica başvurularının topluluk çapında sadece bir kez sözleşme ile belirlenen üye devlet tarafından değerlendirileceğine karar kılınmıştır. Dublin Sözleşmesi hükümetler arasında ortak bir anlaşma ile Avrupa sığınma sisteminin temellerinin atılmasının ilk adımlarıdır. Dublin sistemi bir kişinin birden fazla başvuru yaparak, sistemi kötüye kullanmasını engellemeyi ve sığınma talebinde bulunan kişilerin ülkeler arasındaki geçiş kontrolünün sağlanmasını amaçlamaktadır (Kicinger & K.Saczuk, 2004).

Dublin Sözleşmesi'nin iyileştirilmesi amacıyla 2003 yılında, Dublin II Tüzüğü çıkarılmıştır. Söz konusu olan yeni düzenlemeyle üye devletlerde yapılan sığınma başvurularının yalnızca tek bir devlet tarafından incelenebileceği belirlenmektedir. Dublin II Tüzüğü'nün 4. maddesinde, sığınmacının dosyasını inceleme görevi yabancının ilk başvuru yaptığı ülkenin sorumluluğuna verilmiştir.

Dublin Sözleşmesi'nin etkili uygulanması, sığınmacıların kimliklerinin tam olarak tespit edilebilmesi ve parmak izi verilerinin karşılaştırılabilmesi amacıyla 2000 yılında, Avrupa Parmak İzi Tanıma Sistemi (EURODAC) oluşturulmuştur. Eurodac ile sığınmacıların AB bölgesine nereden girdiği belirlenmekte, parmak izi taraması yapılabilmekte ve sığınmacıların kimliklerini belirleyen biyometrik bir veri tabanı oluşturulmaktadır.

Dublin Sözleşmelerinin değerlendirilmesini yapacak olursak, sistem sığınmacıların başvurularını istedikleri ülkeye yapmasını engellemektedir. Ayrıca, sığınmacıların AB ülkeleri arası geçişine de engel olmaktadır. Bu tespitler ışığında Dublin Sözleşmesi sığınmacıların temel haklarına karşı negatif tutum içinde olduğu bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan bir açıklama sonrası BMMYK Yürütme Komitesi tarafından getirilen karar ile sığınma arayan bireylerin başvuru yapacağı ülke ve isteklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Dublin Sözleşmesi'nin içeriği 2013 yılında Dublin III Sözleşmesi ile yenilenmesine rağmen 2010 yılından sonra artış gösteren yoğun göç hareketleri sebebiyle sınır devletleri ağır yük altına girmiş ve sistem sınırdaki ülkelere fazla sorumluluk yüklemiştir. Dublin

sistemiyle birlikte yapılan yenilemelere rağmen köklü bir sığınma sistemi olmayan Doğu Avrupa ve Akdeniz devletleri, talepleri karşılayamadıkları ve kontrol edemedikleri bir sığınmacı yüküyle karşı karşıya kalmaktadır.

3.1.2. Maastricht Antlaşması

1992 yılında Maastricht Antlaşması'nın imzalanması ile 'Avrupa Birliği' adını alan Avrupa Topluluğu, ekonomik bütünleşmeden siyasi bütünleşmeye geçiş yapmış, bununla birlikte göç ve iltica politikalarına verilen önem artmıştır. AB'nin 'üç temel sütun'u bu anlaşma ile oluşturulmuştur. Buna göre; ilk sütun Avrupa Toplulukları olarak geçmekte, ikinci sütun Ortak Dış Güvenlik ve Savunma Politikası olarak geçmekte ve üçüncü sütun ise göç ve iltica konularını da içeren Adalet ve İçişleri olarak ifade edilmektedir (Somuncu, 2006).

Antlaşmanın, AB'nin göç politikasına ilişkin en önemli noktası ise Antlaşmadan önce devletler arası koordine edilen ve uyumlu hale getirilen oluşumların, kurumsal olarak bir noktada ele alınması ve AB'nin üçüncü temeli olan 'Adalet ve İçişleri' alanına dahil edilmesi olmuştur. Bu doğrultuda, Maastricht Antlaşması'nın en önemli özelliği, bu konularda devletler arası iş birliğini ön görmesinin yanı sıra, bu alanda AB organlarına da yetki vermesi olmuştur. Bu anlaşma ile göç ve iltica alanı önemli bir politika başlığı olarak yerini almıştır. Böylelikle, Avrupa Birliği'nde göç ve iltica politikaları konusunda yoğunlaşma başlamıştır.

Maastricht Antlaşması ile birlikte Ortak Avrupa Göç Politikası mekanizmasının temelleri atılmış olup, buna ek olarak birinci sütunda AB vatandaşlığına dair tanımlama da yapılmıştır. Birlik üyesi herhangi bir ülke vatandaşı olanların, aynı zamanda Birliğin de vatandaşı olarak kabul edilmesi anlamına gelen AB vatandaşlığı, önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte AB vatandaşlığı, Birlik sınırları içerisinde ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarını kapsamadığı için eleştirilere konu olmuştur. Bu görüşe göre, Birlik içerisinde ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının dışlanması ortak Avrupa kimliğinin oluşmasını engellemektedir (Öner, 2012, s. 548).

Göç olgusunun üçüncü sütuna taşınmasıyla birlikte; sığınmacılar, düzensiz göç, dış sınırların geçişi ve kontrolü, gümrük ve polis işbirliği gibi birçok göç konusuna ilişkin politikalar gündeme gelmektedir. Bu anlaşmanın getirilerinden birisi ise Avrupa Polis Teşkilatı'nın (EUROPOL) kurulması olmuştur. Bu teşkilat bilgi alışverişi sağlanacak bir sistemin geliştirilmesini amaçlamaktadır.

3.1.3. Amsterdam Antlaşması

AB üyesi ülkelerin kendi göç politikalarını herhangi bir ulus üstü yetkilendirme olmadan yürütmek istemesi, AB bürokratları tarafından tepkiyle karşılanmış, bu bağlamda AB göç politikaları konusunda yetkilerin artırılmasına yönelik yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır, Antlaşma ile birlikte: Birliğin 'bir özgürlük, güvenlik ve adalet' alanı olduğu belirtilmiş ve göç konusu daha ileri bir safhaya taşınmıştır. Amsterdam Antlaşması'yla göç konusunun, devletler arası karar sütunundan çıkarılıp, topluluk yetki alanına giren ve bu konuları içeren birinci ayağa geçirilmesine karar verilmiştir. 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'yla birlikte ortak bir politika için gerekli yasal ve kurumsal önlemler alınmıştır. Üç temel sütuna göç, iltica konusu ve serbest hareketler kavramları da dahil edilmiş; artık bu konular ülkelerin tek başına hareket edebileceği konular arasından çıkıp, Birlik kapsamında karar verilecek konular arasına alınmıştır (Dearden, 1997).

Bu dönemde üçüncü ülkelere göç ve iltica konularında sorumluluk yüklenmesi üzerine politika çalışmaları yapılmıştır. Antlaşmaya serbest dolaşım, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm dahil edilmiş olup; ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı yasamanın önü açılmıştır. Amsterdam Antlaşması'yla serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanında, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınacağı da belirtilmektedir.

Amsterdam Antlaşması başlangıçta pozitif bir etki yaratsa da AB Konseyi'nde oy birliği ile karar alma mekanizmasının, beş yıllık geçiş süreci boyunca kullanılmasının sistemde durgunluk yaratması, devletlerin ulusal yetkilerini devretme konusundaki isteksizliğinin sistemi yavaşlatması, sisteme yönelik negatif eleştiriler olarak ele alınmaktadır. Bu antlaşmayla birlikte, göç olgusunun üçüncü sütununda yer alan konular demokrasi açığı ve yargısal hesap verilebilirliğin zayıf olmasından dolayı Birlik içinde olumsuz bir etki yaratmıştır (Carrera, 2012).

3.1.4. Tampere Zirvesi

Amsterdam Antlaşması beş yıllık bir geçiş süreci öngörmüş ve bu dönemde AB göç politikaları, hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Bu bağlamda, antlaşma sonrası Tampere Zirvesi bu beş yıllık göç politikalarının ilk ayağını oluşturmaktadır. Bu zirve Avrupa Konseyi tarafından düzenlenmiş olup, üçüncü ülke ve üye ülke vatandaşları arasındaki ortak haklar

ve yükümlülüklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. 1999'daki Tampere Zirvesi ile, AB'ye kabul koşullarında, Birliğin insani nedenlere yöneleceği ve güvenlik odağından uzaklaşacağı kararları alınmıştır. Bu zirvede alınan en önemli karar ise 'Ortak Avrupa İltica Sistemi' vurgusudur. Bu zirvede üçüncü ülke vatandaşlarıyla üye ülke vatandaşlarının, mümkün oldukça eşit hak ve yükümlülüklerle donatılacağına dair ortak bir karar alınmıştır. Bu zirve ile kurulmak istenen model, önceden belirlenmiş prosedür ve koşullara bağlı sistematik bir göç politikası süreci olmuştur.

Tampere Zirvesi'nde AB ortak göç ve sığınma politikalarına dair kararlar kısaca şöyle sıralanmıştır:

- Göç kavramına, kaynak ve transit ülkelerin ekonomik, siyasi, insan hakları ve gelişmeye uygun biçimde geniş bir perspektiften yaklaşılacaktır. Bu ülkelerdeki hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygının yükselmesi sağlanmaya çalışılacaktır. Tüm bunların gerçekleşmesi için üçüncü ülkelerle iş birliği kritik bir öneme sahiptir.

- Cenevre Mülteciler Sözleşmesi'nin yükümlülüklerini yerine getirebilecek bir ortak Avrupa Sığınma Sistemi kurulması çalışmaları yürütülecektir. Buna dayanarak ortak iltica standartları belirlenmelidir

- Birlik üyesi ülkelerde yasal olarak hayatını devam ettiren üçüncü ülke vatandaşlarına olabildiğince eşit haklar verilmeli, adil bir muamele yapılmalı ve oluşabilecek ırkçılığa yönelik tedbirler alınmalıdır.

- Göçün daha etkin, sistematik bir şekilde yürütülmesi hedeflenmektedir. Düzensiz göçe karşı üçüncü ülkelerle iş birliği yapılmalı ve ortak politikalar geliştirilmelidir (European Council, 1999).

Bu Zirve'de çıkan kararlara bakacak olursak, AB'ye göçün önlenmesi için ortak iltica sistemi amaçlanmış, ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları için entegrasyon çalışmaları sağlanmış ve düzensiz göçle mücadele amaçlanmaktadır.

Amsterdam Antlaşması ve Tampere Zirvesi'nin önemi, göç konusuna yönelik yasal temellerin oluşturulması ve siyasi bir yön çizilmesi olmuştur. Bir diğer önemli nokta ise bu anlaşmalar sonucu göçe güvenlik endişesiyle bakılmaya başlanmaktadır. AB politikaları, o tarihlerden itibaren göç olgusunun istenmemesi, AB ülkelerinde ve komşu ülkelerde sınır kontrollerinin güçlendirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır (Geddes, 2007, s. 52)

Özellikle 2000'li yılların başında yaşanan gelişmeler sonucu, sınır kontrollerinin artırılması ve düzensiz göçle mücadele edilmesi için güvenikleştirme çalışmaları ortaya

konmaya başlamıştır. 11 Eylül saldırısı sonrası AB, göçmen politikalarında güvenlik olgusuna daha çok vurgu yapmaktadır. 2001 Leaken Zirvesi'nde oluşturulacak olan ortak göç politikalarının ulusal yasalara uyumlu bir şekilde ilerlemesi kararlaştırılmıştır. Bu zirvede özellikle düzensiz göç olgusu konusunda önemli adımlar atma hedeflenmiş ve bu konunun üzerinde durulmuştur. Kaynak ülkeler ile Avrupa arasında bilgi alışverişinin artırılması, EURODAC ve Dublin sistemlerinin daha etkili bir şekilde uygulanması ve geliştirilmesi vurgulanmıştır. Göç konusunun hızlı ve daha etkili politikalarla ele alınması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. 2002 tarihli Seville Zirvesi'yle de düzensiz göç üzerine üye ülkelerin ortak hareket etmesi planlanmış ve sınır kontrollerinin artırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda düzensiz göçün temelinde yatan kaynak ülkelere karşı, yeni politikalar geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

3.1.5. Lahey Zirvesi

Amsterdam Antlaşması'nda alınan, çok yıllık programların ikincisi olan 2004 Lahey Zirvesi'nde ise Tampere'de alınan kararlara bağlılık yenilenmiş aynı zamanda göç ve iltica ile ilgili Birliğin 2010 yılına kadar olan programı belirlenmiştir. Bu programda şunlar yer almaktadır; yasa dışı göçle mücadele, sığınmacıların çalışma ve ikametgah izinlerinin düzenlenmesi, sınır aşan organize suçlarla mücadele etmek, terörizm tehdidini bastırmak, yasal ve ekonomik göçü teşvik etmek, Schengen Bilgi Sistemi (SIS II) ve Vize Bilgi Sistemi'nin (VIS) bir an önce uygulamaya konulması gibi politikalar ortaya konmuştur. Söz konusu politikalar ile hem düzensiz göçe hem de üçüncü ülkelerle iş birliğine ilişkin kapsamlı bir strateji öngörülmektedir.

Lahey Programına bakıldığında, iç ve dış boyutlarıyla güvenlik başta olmak üzere, iş birliği ve tutarlılığın aktif bir şekilde devam etmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Buna göre devletler, ulusal boyutta ele alınan güvenlik tehditlerinin yanı sıra, Birliğe yönelik tehditlerin tam anlamıyla bilincinde olmalıdır. AB bu programla, düzensiz göç, insan kaçakçılığı ve terörizm gibi sınır aşan konuları daha etkin ve ortak bir yaklaşımla ele alırken, diğer taraftan temel hak ve özgürlükleri garanti etmeyi düşünmektedir.

Lahey ile birlikte bu süreçte, beş yıllık bir eylem planı oluşturulmaya çalışılmış, farklı düzenlemelere gidilmiştir. Bununla birlikte hedeflenen politikaları gerçekleştirmek amacıyla ortak fonlar oluşturulmasına karar verilmiştir. 2007-2013 yıllarında kullanılması için 'Avrupa Entegrasyon Fonu' ve 2008-2013 yıllarını kapsayan 'Avrupa Geri Dönüş Fonları'nın oluşturulması planlanmıştır (Öner, 2015, s. 555). 2008-2013 arası dönemi

kapsayan diğ er bir fon olan 'Avrupa Mülteci Fonu' ise fazla göç alan ülkelerin desteklenmesi ve mültecilerin birliğ e yeniden yerleştirilme aşamasında kullanılması için oluşturulmuştur.

Lahey Programı'yla birlikte güvenlik konuları özgürlük ve adalet konularının üzerinde görülmeye başlanmış ve güçlenmiştir. Özellikle bireylerin özgürlüğü karşısında Birliğin ve üye ülkelerin güvenliği daha ön plana çıkmıştır. Bu düzenlemelerle birlikte AB tarafından, komşu ülkelerle sınır güvenliğinin korunması, üye ülkelerle iş birliği ve koordinasyonun sağlanması adına Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur. Söz konusu oluşumun görevleri arasında; risk analizlerini gerçekleştirmek, sınır güvenliği koordinasyonunu sağlamak ve ulusal sınır muhafızlarına eğitim vermek olarak ele alabiliriz. Bu oluşumun görevlerinden yola çıkarak, güvenlik kaygılarının somut olarak yansımaları Frontex'in kurulmasıyla gerçekleşmiş diyebiliriz (Köktaş, 2011).

3.1.6. Avrupa Göç ve İltica Paktı

2008 yılında Fransa'nın dönem başkanlığında, Avrupa Göç ve İltica Paktı oluşturulmuştur. Bu Pakt 2009 yılında kabul edilen Stockholm Programı'nın temelini oluşturmaktadır. AB göç politikalarının, ilerleyen dönemler için çerçevesinin oluşturulduğu bu Pakt ile aşağıdaki konular ele alınmaktadır;

- Her bir üye devletin kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve kabul kapasitelerinin kendi belirledikleri haliyle yasal göçün düzenlenmesi,
- Düzensiz göçmenlerin kaynak ve transit ülkelere geri gönderilmesi amacıyla düzensiz göçün kontrol altında tutulması,
- Daha etkili sınır kontrolleri sağlanması
- Avrupa iltica sisteminin inşası
- Göç ve kalkınma arasındaki bağlantıyı sağlamak adına Kaynak ve transit ülkelerle kapsayıcı ortaklıkların kurulması (Council of the European Union, 2008)

Düzensiz göçün kaynak, hedef ülkeler ve göçmenler açısından daha kapsamlı ele alınabilmesi için üçüncü ülkelerle işbirliği ve karşılıklı sınır kontrollerinin yoğunlaşması hedeflenmektedir. Göçün güvenlik odaklı bir gelişim gösterdiği bu Pakt ile Stockholm Programına da ışık tutulmaktadır.

3.1.7. Lizbon Antlaşması

2009 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması, Avrupa Birliği içerisinde önemli kurumsal yenilikler getirmiştir. Lizbon Antlaşması'nda Avrupa Birliği kurucu anlaşmalarının içeriğini değiştiren maddeler bulunmaktadır. Bunlar arasında dikkat çeken en önemli değişiklik, AB'nin üç sütunlu yapısının birleştirilmesi olmuştur (Yanıkdağ, 2010). Lizbon Antlaşması yeni bir dönemin başladığını dile getirmektedir. Hem yasal araçlar yenilenmiş hem de mevcut kurumların yapısı güçlendirilmiştir. Oy birliği sisteminden nitelikli çoğunluğa geçilmesiyle Parlatentonun yetkisi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) etkileri arttırılmış, bu adımlar da ortak göç politikalarını önemli bir şekilde etkilemiştir. Bu bağlamda göç alanına farklı aktörler dahil edilmiştir.

2009 Lizbon Antlaşması ile göç düzenlemelerine yönelik birçok önemli adım atılmıştır. Bu anlaşmanın amacı 'Özgürlük, Adalet ve Güvenlik' boyutunun temel hak ve özgürlüklere uygun bir şekilde ele alınmasıdır. Söz konusu anlaşma ile iç güvenlik ve dış sınırların entegre yönetimiyle ilgili konular, anlaşma çatısı altında düzenlenmiştir. Bu anlaşma ile yasa dışı göçle mücadele vurgulanmış, izinsiz ikamet durumunda ise sınır dışı etme ve geri gönderme gibi yollara başvurulacağı belirtilmiştir.

Lizbon Antlaşması'yla birlikte; sığınma, geçici koruma ve ikincil koruma gibi statülerin ortak tek bir statüde ele alınması ve bu kavramlara ilişkin ortak kriterlerin oluşturulması ön görülmüştür. Göçün yönetilmesi adına, üçüncü ülkelerle iş birliği ve ortaklıkların kurulmasıyla ilgili düzenlemelerin yapılması AB'nin yetki alanında genişletilmiştir.

Lizbon Antlaşması ile Birlik içerisinde sığınma arayanların, haklarının güçlenmesi adına bir gelişme gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Birlik, Temel Haklar Bildirgesi kararlarını bağlayıcı bir unsur olarak ele almıştır. Bundan sonra sığınma hakkıyla ilgili alınacak her karar Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokolüne uygun olmak zorundadır. Böylelikle bireylerin sığınma hakkı teminat altına alınmıştır (Kaunert & Leonard, 2012)

3.1.8. Stockholm Programı

Evrensel göç yaklaşımını geliştirmek amacıyla 2009 yılında Stocholm Programı yürürlüğe girmiş ve bu programın 2010-2014 yıllarını kapsadığı belirtilmiştir. Bu programın temel ilkesi ise 'Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Daha Açık Güvenli Avrupa' söylemi olmuştur.

Stockholm Programının hedeflediği beş öncelik vardır:

- Vatandaşların haklarının genişletilmesi - Haklar Avrupa'sı
- Ulusların yaşamlarını kolaylaştırılması - Hukuk ve Adalet Avrupa'sı
- Koruyan bir Avrupa
- Küreselleşen Avrupa - Dış Boyut
- Göç ve sığınma konularında sorumlu ve dayanışmacı Avrupa

Bu hedeflerden de anlaşılacağı gibi Stockholm Programı'yla birlikte 'vatandaşların çıkarları ve ihtiyaçları' öncelikli olarak tanımlanmış, ardından temel hak ve özgürlüklere saygı, hukukun üstünlüğü vurgulanmış ve son olarak üye ülkelerin birlikte politikalarını güçlendirmesi planlanmıştır.

Bu Program'ın içeriğine bakacak olursak;

- Ortak vize politikasına bağlı Vize Bilgi Sistemi'nin (VİS) geliştirilmesi,
- Daha etkili dış sınır kontrollerinin sağlanması,
- Göç konusuna yönelik devletlerin ortak hareket ettiği, evrensel bir yaklaşım benimsenmesi,
- Düzensiz göçün önüne geçilmesi ve göçmenlerin menşei ülkelere gönderilmesinin sağlanması,
- Daha sıkı bir entegrasyon politikası oluşturmak isteyen Birlik içerisinde, kalan sığınmacıların haklarının korunması,
- Devletlerin iş birliği ile ortak sığınma sisteminin güçlendirilmesi,
- Üye ülkeler arasında dayanışmanın sağlanması ve sorumluluğun paylaşılması,
- Kapasitesinde fazla mülteci barındıran üçüncü ülkelere destek verilmesi,
- Frontex'in aktif bir şekilde kullanılması ve etkili yönetilmesinin sağlanması,
- İş piyasasının ihtiyaçlarına yönelik üye ülkeler gözetiminde ortak politika oluşturulması,
- Kimsesiz çocukların korunmasına yönelik tedbirlerin alınması amaçlanmıştır (Council of the European, 2009).

Stockholm Zirvesi ile 2009 yılından 2015 yılına kadar göç konusunda yapılacak düzenlemeler belirlenmiştir. Bu zirve Tampere ve Lahey Zirvelerinde alınan kararların devamı niteliğindedir. Vatandaşların çıkarlarına ve ihtiyaçlarına odaklanan politikalarla birlikte 'Adalet, Özgürlük ve Güvenlik' alanının daha da güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Birliğin göç konusuyla ilgili evrensel bir göç yaklaşımına değinilmiş ve yasal göçmenlere

ilişkin dayanışma ilkeleri belirlenmiştir. Stockholm Programı'nda özellikle dayanışma ilkesinin kuvvetlendirilmesine vurgu yapılmaktadır.

Stockholm ile birlikte sınırlardaki kontrolün artması ve AB'de daha güvenli bir ortamın sağlanması öncelikli hale getirilmiştir. Daha sıkı bir entegre politikasının uygulanması ön görülmüştür. Bu programla Frontex'in denetimi artırılmış bu bağlamda, sözde atılan dayanışma adımlarının getirisi, iltica hakkına sahip bireylerin, sınır kontrollerinde haklarının ihlal edilmesi ve sınırdaki baskının giderek artış göstermesi şeklinde karşılık bulmuştur.

Bu gelişmelere bakacak olursak Stockholm Programı ile iç güvenlik vurgulanmakta ve üye ülkeler arasında dayanışma vurgusu dikkat çekmektedir. Avrupa vatandaşlığı kavramı ortaya çıkmış ve Birlik için hala tartışmalara neden olan bir ikilem ortaya atılmıştır.

Stockholm Programı tam olarak hedeflediği sonuçlara ulaşamamıştır. Dönemin ekonomik, siyasi ve jeopolitik sorunlarından etkilenmiştir. 2008 Ekonomik Krizi'yle işsizlik sorunu ortaya çıkmış, bu nedenle Birliğin göç politikalarına ve entegrasyona ayırdığı bütçede azalma olmuştur. Programın başarıya ulaşamamasının altında yatan siyasi nedenler ise Birlik kamuoyunda göçmenlere karşı gelişen şüpheli bakış açısı ve tutumun getirdiği algılardır. Bu algılar artarak devam etmiş ve kamuoyunda göçmenlere yönelik kontrol kaybı olarak yansımıştır. Jeopolitik nedenlerine bakacak olursak Arap Baharı sonrası Akdeniz de artan düzensiz göç hareketlerinin getirdiği sorunlar algılanabilir (Collet, 2014).

Avrupa Birliği kurulmasından itibaren dönemsel olarak farklı göç politikaları ele almıştır. Birliğin entegrasyon sürecinde kuruluş amacına yönelik, daha ılımlı mülteci ve sığınmacı politikaları varken, değişen konjonktürle birlikte bu politikalar daha katı bir görünüme bürünmüştür. Birliğin ulus üstü yapısı zaman zaman bu politikaların iyileştirilmesinde etkili olurken, ulus devletlerin içerisinde yükselen aşırı sağ ve milliyetçi görüşler yabancı düşmanlığını tetiklemektedir. Bununla birlikte kamuoyunda yükselen popülist söylemler de çoğalmıştır. Tüm bunların neticesinde Birlik göç politikaları da etkilenmiş, Avrupa Birliği sınırlarında güvenlik söylemi temelinde yüksek duvarlar yaratılmıştır.

Avrupa Birliği'nin göç politikası ve düzenlemeleri, sığınmacı hakları konusunda pek de başarılı bir şekilde ilerlememiştir. Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan iç savaş

sonucunda, yurtlarından zorunlu bir şekilde ayrılan sığınmacılar, demokrasinin ve insan haklarının üstünlüğünün savunulduğu Avrupa'ya göç etmişler fakat istediklerini bulamamışlardır. Avrupa Birliği sınırlarında oluşan bu mülteci akını yeni bir krize neden olmuş ve Birlik bu krizleri çözmek için yeni politikalar oluşturmuştur. Birlik, yeni politikalarında göç sorununa çözüm bulmak yerine bu sorunu daha çok Avrupa dışında tutmak ve orada yönetmek istemektedir (Turan & Şaşkın, 2017).

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİ

Avrupa Birliği'nde göçün güvenlikleştirilmesi sürecine neden olan olgulardan birisi de radikal sağ partilerin yükselişi ve göç karşıtı söylemlerinin kamuoyunu etkilemesi olmuştur. Bu radikal sağ partilerin, göç karşıtı söylemlerinin neler içerdiğine odaklanacağız.

Bu partilerin ilk göç karşıtı söylem unsuru, ulusal güvenlik odaklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçün ulusal güvenlik temalarıyla ilişkisi, göç konusu sınır güvenliğinin ötesinde olması sebebiyle radikal sağ partiler bu konuyu seçim kampanyalarında kullanmaya çalışmış ve göç karşıtı söyleme entegre etmiştir. Göçmenlere yönelik her türlü hakkı, ulusal güvenliğin tehdidi olarak algılayıp ortaya sunmaktadırlar. Ulusal güvenlik olgusu altında iki bileşen ele alınmaktadır. Bunlardan birisi etnik ve ulusal şovenizmken diğeri ise doğuştancılık olarak tanımlanmaktadır.

Etnik ve ulusal şovenizm keskin bir biçimde grup dışında kalanları tanımlar ve grup üyelerinin de sınırlarını çizer. Etnik ve ulusal şovenizmin temel bileşenlerini açıklayacak olursak, belli bir grubu vatan hainliğiyle suçlayıp, bu söylemi yaygınlaştırmak ve düşmanlık yarattığı komplosunu yinelemek, son olarak da milli geçmişin belli bir bölümünü yüceltmek olarak ele alabiliriz (Ramet, 1994).

Ulusal güvenliğin bir diğer bileşeni olan doğuştancılık ise aşırı milliyetçilik ve yabancı düşmanlığını içinde barındırır, aynı zamanda doğuştancılık kavramı tüm güvenlik unsurların içerisinde serpilmiştir. Bu kavram aşırı sağ partiler adına hassas konulardan olan vatandaşlık kavramı ve vatandaşlık hakkını içinde barındırdığı için göçmenlerin neden kendi uluslarının içerisinde olduğunu sorgular.

İkinci olarak üzerinde durulan diğer bir unsur ise ekonomik problem odaklı söylemlerdir. Bu unsurun temeli sanayi ve üretime dayanmaktadır. Aşırı sağ partilerin göçmenler üzerinden bu ekonomik kaygı politikası 'refah şovenizmi' kavramı ile

açıklanmıştır. Bu söylemin temelinde ise ekonomik paylaşım kavgası yatmaktadır (Mandacı, 2012).

Aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı politikalarda kullandığı bir diğer önemli unsur ise kültürel güvenlik olarak ele alınmaktadır. Kültürel güvenlik dil, din, adetler gibi birçok özü içinde barındırır. Kültürel güvenliğin korunması gayet anlaşılabilir bir olguyken, aşırı sağ partilerin söylemlerinde sadece yerli vatandaşlar özelinde temellendirilmiştir. Bir taraftan toplumda kendi kültürel değerlerinin asimile edileceği algısı yaratılırken, diğer taraftan çok kültürlülüğe yönelik yasama çalışmalarını da engellemeye çalışmışlardır (Williams, 2006).

Kültürel tehdit teması, içerisinde dinsel tehdidi de barındırmaktadır. Avrupa'da daha çok İslam karşıtlığı olarak ifade edilmiştir. 11 Eylül saldırısı sonrası artan İslamofobi (İslam karşıtlığı) Avrupa'da göçmen karşıtlığının yükselmesine neden olmuş ve aşırı sağ partilerin temel politika unsurlarından biri haline almıştır.

Buna ek olarak aşırı sağ partilerin küresel tehdit teması içerisinde, liberal değerlerin korunması da yatmaktadır. Göçmenler; kadın-erkek eşitliği, eşcinsel hakları gibi Batılı devletlerle ilişkilendirilen liberal yaşam tarzlarına tehdit olarak algılanmaktadır.

Aşırı sağ partilerin göç karşıtı değineceğimiz son unsuru ise kimlik odaklı iç güvenlik unsurudur. 11 Eylül olayları sonrası göç, aşamalı olarak güvenlikleştirilirken aynı zamanda göçmenler günlük yaşamda suç öznese haline getirilmeye çalışılmıştır (Mudde, 2012). Olaylar sonrası göçmenler, yabancı kavramından çıkıp terörist kavramıyla özdeşleştirilmiş ve onlar üzerinde algı yaratılmıştır. İç güvenlik unsuru, kimlik kontrolü ve vize giriş koşullarının sıkılaştırılması önlemlerinin alınmasını da içinde barındırmaktadır.

Aşırı sağ partilerin temel unsurları değerlendirildiğinde, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinde kullandığı söylem unsuru öne çıkmaktadır. Kopenhag Okulu tarafından güvenlik, 'söylemsel olarak inşa edilen' ve siyasi bir kuvvet olarak konumlandırılmaktaydı. Güvenlikleştirme teorisi bir konunun siyasi elitler tarafından, siyasi sürecin dışında acil söylemlerle dış tehdit olarak sunulup, kural dışı olarak meşrulaştırma sürecini ele almaktaydı. Bu temel unsurları değerlendirdiğimizde ise aşırı sağ parti liderlerinin, popülist söylemler yoluyla tehdit unsuru hakkında kamuoyu oluşturduğunu ve bu söylemleri siyasi bir güç olarak kullandığını gözlemlemekteyiz. Şu üç bileşen dikkat çekmektedir; tehdit söylemi, acil önlemler ve dinleyici kitlenin bu tehditleri benimseyip acil önlemleri onaylaması.

Aşırı sağ partilerin temel unsurlarından çıkarım yapacak olursak, güvenlikleştirme bileşenleriyle bağımlı bir değişken özelliği olduğu ortadadır. Yükselen aşırı uç söylemler Avrupa'da göçün güvenlikleştirilme sürecinde ana etken unsur olarak dikkat çekmiş ve bu partiler güvenlikleştirici aktör rolünü üstlenmiştir. Söylemlerinde göçü bir güvenlik tehdidi olarak sunmuşlardır. Kısaca yabancı ve göçmen karşıtlığıyla bilinen bu partilere değinecek olursak; Almanya için Alternatif Partisi (AfD), Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), Fransız Ulusal Cephe Partisi, Hollanda İrkçı Özgürlük Partisi (PVV), Macaristan Milliyetçi muhafazakar ve sağ popülist Macar Yurttaş Birliği (FIDESZ) gibi partiler bunlardan öne çıkanlarıdır.

3.3. KALE AVRUPASI YAKLAŞIMI

Bir korkunun varlığının yansıması olarak ortaya çıkan duvarlar, insanlar tarafından dışarıdaki tehnelere karşı oluşturulmuştur. Kimlik ve güvenlik gibi unsurları da etkileyen duvarlar, somut bir ayrıştırıcı öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu korku sonucunda otoriter rejimler ortaya çıkmaktadır.

Güvenlikçi bir ortamın sembolize edilmiş bir hali olarak ortaya çıkan duvarlar, geçmişten günümüze birçok örnekle karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklere değinecek olursak; Çin Seddi, Berlin Duvarı, Amerika-Meksika Duvarı, İsrail-Filistin Duvarı bunlardan bir kaçıdır. Soğuk Savaş sonrası Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte bir taraftan küreselleşen ve sınırsızlaşan bir dünya oluşturulmaya çalışılırken, diğer taraftan küreselleşmenin getirdiği sınırsızlığa karşı ulus devletleri tarafından somut veya soyut bir şekilde duvarlar yeniden örülmeye başlanmıştır (Brown, 2011).

Avrupa Birliği açısından Schengen Antlaşması'yla birlikte serbest dolaşımın önündeki iç engeller kaldırılmış ve bu durum, yeni oluşturulan dış sınırların güvenliğinin öncelikli olarak ele alınmasına neden olmuştur. Dış sınırların güçlendirildiği ve göçmenlerin birlik sınırlarına girmesinin zorlaştırıldığı bir sistem ortaya çıkmaktadır. Olumsuz göç anlayışı temelinde, eleştirilere ve yazılara konu olan bu yaklaşım, literatüre Kale Avrupası yaklaşımı olarak geçmiştir. Kullanılan bu etiket, daha sonra AB'nin göç yönetimine yaklaşımını karakterize edecektir.

AB üyesi devletlerin siyasi, ekonomik ve toplumsal farklılıkları coğrafi açıdan güvenlik kaygılarıyla birleşince, Kale Avrupası söylemi yeni bir boyut kazanmıştır. Demografik olarak çok kültürlülüğü ile bilinen Avrupa toprakları, yaşanan sosyo-ekonomik sorunların özünde göçmenlerin olduğunu dile getirmektedir. Bununla birlikte

düzensiz göçün toplumlarda yarattığı negatif etkiler sonucu AB, göç politikalarını dönemsel olarak farklılaştırma eğilimine gitmiştir. Dünyanın birçok yerinde artan göçmen temelli suç algısı, niteliksiz emek gücüne ihtiyaç duyulmaması ve artan aşırı popülist söylemler sonucunda AB göçmenlere kapılarını kapatmıştır. Yasal olarak ikamet izni olan göçmenler hariç diğerleri sınır dışı edilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Schengen Antlaşması'nın da etkisiyle AB dış dünyada; iç sınırlarında kalkan, dış sınırlarında ise yükselen bir kale imajıyla anılmaktadır (Kaya, 2013).

11 Eylül terör saldırısının ardından Avrupa'da yaşanan saldırılar, AB'de göçmenlere karşı farklı bir tavır ve politika sergilenmesine yol açmıştır. AB üyesi ülkeler, özellikle düzensiz göçmenleri ve mültecileri suç unsuru olarak görmeye başlamışlardır. Aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylemleri politika aracı olarak kullanılmaya başlanmış ve toplumun güvenlik kaygıları giderek artış göstermiştir. Bunun sonucunda ise korunaklı Kale Avrupası söylemleri iyice yükselmiş ve sınırlar kale duvarları gibi korunmaya başlanmıştır (Sever & Sever, 2013). Yaşanılan bu durumlar göçmenlerin bir tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır. Arap Baharı ve iç savaşlar sonrası oluşan göçmen hareketleri 2015 yılında çok üst düzeye ulaşmış ve AB göç yönetimi bu bağlamda şekillenmiştir.

Kale Avrupası söyleminin önemli bir diğer sonucu ise düzensiz göç ve terörle mücadele etmek için AB kurumları tarafından, parmak izi sistemi ve yolcu kayıt sistemleri gibi uygulamaların ortaya konulması olmuştur. Sınır güvenliğini arttırmak adına güvenlik güçlerinin sayıları artırılmış, uygulanan politikaların caydırıcı olması için sınırlar dikenli tellerle örülmüş ve örülen bu tellerin boyları yükseltilmiştir. Bu uygulamalardan da anlaşıldığı üzere AB insan hakları çerçevesinden uzaklaşıp, tamamıyla güvenlik odaklı çalışmalar sergilemektedir. Fakat bu uygulamalar, çoğu göçmeni terörist veya suçlu gibi lanse etmekte olup aynı zamanda göçün güvenleştirilmesine yol açmaktadır.

Kale Avrupası mottosu hem Kopenhag Okulu'nun güvenliğe getirdiği söylem unsurunu hem de Paris Okulu'nun güvenliğe dair pratikleri ve uygulamaları içinde barındırmaktadır. Aşırı sağ partiler tarafından göçmenlerin suç unsuru olarak görülmesi söylemi Kopenhag Okulu'nun güvenliğe dair söylem unsurunu yansıtırken, AB kurumları tarafından uygulanan parmak izi ve yolcu kayıt sistemleri Paris Okulu'nun güvenliğe dair pratiklerini yansıtmaktadır.

Düzensiz göç faaliyetlerinden en fazla etkilenenler, AB sınırında bulunan ülkeler ve transit ülkeler olmuştur. 2010'lardan itibaren Arap Baharı ve Suriye iç savaşı sonrası, Orta ve Doğu Akdeniz'den AB'ye düzensiz göç hareketlerinde çok büyük bir sıçrama meydana gelmiştir. Bir taraftan AB sınırları güçlendirmek, duvarları yükseltmek ve yasa dışı geçişleri önlemek adına; AB sınırında bulunan Bulgaristan, Yunanistan, İtalya, İspanya ve Polonya gibi üye ülkelere mali yatırımları artırmıştır. Diğer taraftan AB sınırında bulunan komşu devletlerle ikili anlaşmalar yaparak sorunun çözümünü dışarıda aramıştır.

Savaş ve şiddetten kaçıp uluslararası korumaya ihtiyacı olan insanlar, AB'nin göçe karşı geliştirdiği katı uygulamaları sonucunda, daha zorlu yolları denemeye itilmektedir. Özellikle Akdeniz'de göçmenleri taşıyan gemiler geri itilmiş, hukuka aykırı bir şekilde muamele görmüştür. Bunun sonucu olarak, 2013 yılında İtalya'nın Kuzey Afrika'ya en yakın noktası olan Lampedusa Adası'na varmaya çalışan 500 göçmenin yarısı, Akdeniz'de boğularak can vermiştir. 2015 yılında ise Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak Yunanistan'a geçmeye çalışan göçmenlerin boğulması sonucu, Aylan bebeğin kıyıya vurmuş cansız bedeni Kale Avrupası'nın insani bedelini ortaya koymuş ve uluslararası toplumu bir nebze de olsun harekete geçirmiştir (Çelik & Şemşit, 2019). Güvenlik odaklı bir ortamı sembolize eden Kale Avrupası yaklaşımı, savaş ve şiddetten kaçıp yeni bir sayfa açmak isteyen insanlar için umutsuz ve endişe verici bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Göçmenler için bu kavram yeni bir başlangıcı mı yoksa sonu mu teşkil ediyor sorusu karşımıza çıkmaktadır.

Eleştirilerin boyut atladığı bu dönemde AB'ye tüm uluslararası kamuoyu tarafından mesajlar iletilmiş ve insani değerlerin önceliği vurgulanmıştır. Bu eleştirilerin sonucunda; düzensiz göçün, can kayıplarının ve insan kaçakçılığının önüne geçebilmek adına AB göç politikalarına yönelik mali desteğini artırmış, transit ülkelerde tampon bölgeler oluşturulmuş ve üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmalarını yürürlüğe koymuştur. Fakat verilen vaatler ve atılan adımların arasındaki tutarsızlıklar, AB'nin göç olgusuna yüzeysel ve sorunu yeniden dışarıda aradığı sonucunu doğurmaktadır.

İnsan hakları açısından ele aldığımızda birçok trajedi karşısında sessiz kalan, kuruluş mottosu insani temel değerler barındıran uluslararası örgütlerin; güçlü ulus devletlerinin çıkarları uğrunda, kritik öneme sahip meselelerde, herkesin benimseyebileceği mantıklı kararlar almaktan uzak olduğu görülmektedir.

AB'nin Kale Avrupası yaklaşımını genel bir bakış açısıyla değerlendirecek olursak, AB üyesi ülkelerde meydana gelen toplumsal ve ekonomik sıkıntıların özünde; AB'nin dış dünyaya karşı şüpheli yaklaşımı, kendi içine gömülmesi ve geleneksel siyasal kurumların toplumsal sorumluluklarını unutmuş olması yatmaktadır.

Brown'a göre ise Avrupa'nın bir kaleye benzetilmesi ve duvarların yükselmesi ulus devleti egemenliğinin bir dekorunu yansıtmaktadır. Onun tezine göre yükselen bu duvarlar, ulus devleti egemenliğinin güçlenmesinin aksine daha çok kendi içine kapanıp zayıflayacağı anlamına gelmektedir (Brown, 2011).

Avrupa'da yükselen aşırı sağ hareketler ve popülist söylemler sonucu, göçe insani boyuttan bakılması zor olsa da kültürleri sözde ayrı bir alana hapsetmeyen çok kültürlülük olgusu gereğince, insanlar ve toplumlar arası farklılıklardan çok benzerliklere vurgu yapılmalı ve AB göçün yönetiminde göçmenler için daha güvenli, uyumlu ve risksiz yollar bulmalıdır (Kaya, 1999).

BÖLÜM IV

4. AB GÜVENLİKLEŞTİRME POLİTİKALARI

4.1. TARİHSEL ARKA PLAN

İkinci Dünya Savaşı sonrası artan iş gücü ihtiyacını karşılamak için emek göçü alan Avrupa, 1970'lerden itibaren ekonomik krizler sonrası göçü azaltmaya yönelik politikalar uygulamıştır. Fakat geçici olarak geldiklerini düşündüğü işçiler, aile birleşimini de yaparak kalıcı bir hal almıştır. Bu göstergeler sonrası Avrupa içindeki bu göçmen nüfus dikkat çekmeye başlamış ve Kale Avrupası olgusunun ilk adımları 1968 yılında, Konsey tarafından üye ülkeler arasındaki dolaşım özgürlüğü, vatandaşlık kistasına bağlanmıştır (Uğur, 1995).

Üye devletlerin göç konusuna bakış açısı 1973-74 yıllarında petrol kriziyle birlikte değişmeye başlamıştır. Hoşgörü ve teşvik edici politikalar yerini kontrollü politikalara bırakmıştır. Bu gelişmelerle birlikte Birlik, göçü ekonomik kapsamda güvenlik konusuna almıştır. Bu gelişme geleneksel güvenlik anlayışına yeni bir soluk getirmiştir.

Ekonomik durgunluk sonrası üye devletler, uluslararası iş birliğine gitmeye karar vermiş ve Trevi çalışma grubunu oluşturmuştur. Bu olay da göçün bölgesel düzeyde güvenikleştirilmesinin başlangıcı sayılmaktadır.

1980'li yıllarda Schengen Antlaşmasıyla birlikte göç konusu siyasallaşmaya başlamıştır. Antlaşmanın önemi, yasa dışı göçe karşı ortak sınır kontrolü prosedürlerinin oluşturulması ve tamamlayıcı önlemler alınmasıdır. Uyumlaştırmaları da içeren bu anlaşma göç ve güvenlik konularının birlikte konuşulduğu ilk belgedir. Schengen ile yükselen dış sınırlar bunu takip eden bir diğer düzenleme olan Avrupa Tek Senedi ile devam etmiş ve içerde sınırların kaldırılmasını da beraberinde getirmiştir. İç sınırların kaldırılması güvenikleştirme bileşenlerinden olan iç güvenlik açığı tehdidini doğurmuştur (Boer, 1995).

Göç alanında ilk kez ortak bir politika izlenmesi kararı, 1990 Dublin Sözleşmesi'yle gerçekleşmiştir. Sığınma başvurusu değerlendirilirken ortak standartlar belirlenmiş, sığınma talebinin birden fazla ülkeye yapılamayacağı vurgulanmış ve Birliğe girdiği ilk güvenli ülke gibi sınırlamalar getirilmiştir. Aynı zamanda bu sözleşmeyle sığınmacı, incelemeler sonrası üçüncü güvenli ülkeye yerleştirilebilir maddesi de eklenmiştir. Ayrıca üye devletlerin vatandaşı olmayan herkesi yabancı olarak tanımlamıştır. Dublin'in içerdiği

maddelere bakıldığında göçe yönelik kullandığı ifadelerden kaynaklı, konunun önemli ölçüde güvenlikleştirildiği anlaşılmaktadır (Doğan, 2007).

Maastricht Antlaşmasıyla göç ve sığınma konuları Adalet ve İçişleri sütununa dahil edilmiş ve hükümetler arası bir boyut kazanmıştır. Bu anlaşma göçü bir iç güvenlik sorunu olarak temellendirmiş ve suç içeren olgularla ele almıştır. Anlaşmanın içeriğinde ortak menfaat vurgulanmış ve buna yönelik politikalar ele alınmıştır. Bu politikalar; dış sınır kontrolleri, sığınma politikası, gümrük işbirliği ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi konuları kapsamaktadır. Yasa dışı göçün suç olarak ifade edilmesi de göçün güvenlikleştirilmesini kolaylaştırmaktadır (Bigo D. , 1994)

Maastricht düzenlemesiyle birlikte Avrupa vatandaşlığı kavramı da ortaya çıkmış ve güvenlikleştirme temasına ilk defa kimlik konusu da eklenerek kültürel güvenlik olgusuna da adım atılmıştır.

Bir sonraki düzenleme olan Amsterdam Antlaşması ile Birliğin sınırları içerisinde ortak bir özgürlük, güvenlik, adalet alanı kurulması yoluyla kendi içerisinde serbest dolaşımı sağlanmış ve ortak bir sınır vurgusu yapılmıştır. Özgürlük, güvenlik, adalet gibi değerlerin korunması, göç ve güvenlik politikalarıyla ilişkilendirilmiş olup, dış sınırları güçlendirmek olarak atfedilmiştir. Söz konusu bu anlaşmanın 'Vize, Sığınma, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar' başlığında belirtilen hükümler, ortak standartlara dayandırılmıştır. Ancak mülteci statüsü verme ve sığınma başvurusunu değerlendirme gibi konular üye ülkelerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere devletler güvenlikle ilgili konularda hala söz sahibidirler.

Birliğin anlaşma sonrası aldığı özgürlük, adalet, güvenlik alanı iç güvenliğin sağlanmasıyla ilişkilendirilmekte ve ortak kimliğin güçlü tutulmasına vurgu yapılmaktadır. Bütün bunlar dış sınır kontrolleri ve güvenliğin artmasıyla mümkündür. Bu da göçün güvenlik sorunu olarak kültürel odaklı devamı niteliğindedir. Bu anlaşmayla birlikte özgürlük, adalet ve güvenlik alanının oluşturulması güvenlikleştirmeyi meşrulaştırmıştır. Amsterdam ile başlayan topluluklaşma çalışmaları devam ettikçe, güvenlik teması da doğru orantılı bir şekilde ilerlemektedir (Kostakopoulou, 2000).

1999 yılında imzalanan Tampere Zirvesi ile Birliğin beş yıllık bir yol haritası çizilmiştir. Sonuç belgesinde ise Ortak AB İltica ve Göç Politikası başlığı altında özgürlük, güvenlik ve adalet alanının konuları konuşulmuştur. Göç akışlarını yönetebilmek için ortak vize politikaları, üye devletlerin polis iş birliğini geliştirerek suçla mücadelenin

genişletilmesi, dış sınırların uzman ve eğitimli profesyonellerce etkin kontrolünün sağlanması, transit ve kaynak ülkelerle iş birliklerine gidilerek gönüllü geri dönüşlerin sağlanması ve geri kabul anlaşmalarının imzalanması gibi AB'ye göçü engellemeye odaklanan hedefler belirtilmiştir (European Council, 1999).

Birlik yeni bir genişleme sürecine gireceği için aday ülkelerden suçla mücadele ve sınır güvenliği açısından Birliğe uyum şartı istemektedir. Bu gelişmelerden anlaşılacağı üzere Birlik göçü sınırlardan uzak tutmaya çalışıyor ve bu da yeniden bir güvenlikleştirme adımı demek oluyordu. Aynı zamanda belgenin içeriğinde, geri kabul anlaşmaları ve transit ya da kaynak ülkeyle sınır güvenliği iş birliği konuları, birliğin dışsallaştırma mekanizmalarının ilk adımı olarak ortaya çıkıyordu. Güvenlikleştirmenin bir uzantısı olarak dışsallaştırma ise; göç kontrolünün Avrupa sınırlarının dışına yönlendirilip orada gerçekleştirilmesi, bir başka deyişle göçmenlerin seçtiği hedef ülkeden daha farklı yerlere yönlendirilmesi olarak ifade edilir.

11 Eylül saldırısı sonrası Birliğin göç politikaları durma noktasına gelmiş ve yüksek düzey güvenlikleştirmeye doğru eğilim göstermiştir. 2002 Seville Zirvesiyle terör konusu Birliğin göç politikalarının merkezine alınmış ve sonuç belgesinde vurgulanan dış sınırların güvenliğinin artırılması ve entegrasyon sürecinin en kısa sürede tamamlanmasına yapılan vurgu 'aciliyet' belirten güvenlik dili olarak görülmüştür (Council of European Union, 2002).

AB Komisyonu'nun 2003'te aldığı 'Komşululuk Politikası' kararlarıyla göç sorunu, daha da dışsallaştırıcı eğilimler göstermeye başlamıştır. Bu belgede alınan kararların temel konusu göç ve vize olmuştur. Önemle vurgulanacak kararlarından birisi ise üçüncü ülkelerle yapılacak iş birliğine maddi yardım sağlanması olarak ele alınmaktadır. Bu kararda ulusal güvenlik sorunlarının, uluslararası güvenlikle ilişkilendirilmesi demektir. Küresel düzeyde güvenlikleştirmeye geçişi gösteren bu hareketle aşırı güvenlikleştirme politikalarına zemin hazırlanmaktadır.

2004 yılı itibariyle beş yıllık yeni bir yol haritasının çizildiği Lahey Programı yürürlüğe konmuş ve 'AB'de Özgürlük, Güvenlik ve Adaleti Güçlendirmek' başlığıyla güvenlik endişelenmesi görülmüştür. Bunun nedeni ise Avrupa'da gerçekleşen terör eylemleri ve Birliğin 2004 genişlemesi olarak ele alınmaktadır. Göç ve sığınma konusundaki bu güvenlik endişesi, AB Sınır Güvenliği Ajansı'nın (FRONTEX) kurulmasıyla sonuçlanmış ve göç konusunun dışsal boyutu olan üçüncü ülkelerle iş

birliğine vurgu yapılmıştır. Üçüncü ülkelerle entegre bir sınır yönetimi kurulması yinelenildiği için güvenlik konusunda yine dışsallaştırmalardan yararlanıldığı görülmektedir.

2008 ekonomik kriziyle göç konusu ekonomik güvenlik alanına alınmıştır. Yaşanılan ekonomik krizin etkileriyle göç kotaları düşürülmüş ve sığınma kabul şartları zorlaştırılmıştır. Bu dönemde göçün ekonomik faydaları düşünülmeden göçmenlerin sayısı azaltılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte kriz nedeniyle çok sayıda göçmene aşırı güvenlikleştirme uygulanmıştır. Bu durum AB'nin temelinde yatan liberal mantığa ve evrensel değerlere zıt bir durumdur. Başka bir ifadeyle Birliğin güvenlik endişelerini, kuruluşundaki değerlerin önüne koyduğu anlaşılmaktadır.

2009 Stockholm Programı ile yeniden bir beş yıllık yol haritası çizilmiştir. 'Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Açık ve Güvenli Bir Avrupa' söylemiyle yayınlanan bu metinde, yasa dışı göçmenlerin ikili anlaşmalar aracılığıyla kaynak ülkelere acil bir şekilde geri gönderilmesi vurgulanmıştır. Sınırın güvenliği ve 'aciliyet' söylemi göçün yeniden güvenlikleştirildiğini göstermektedir.

2007 yılında imzalanıp, 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nda göç ve iltica konuları; özgürlük, güvenlik ve adalet alanında değerlendirilerek, parlamentonun yetki alanı genişletilmiştir (Official Journal of European Union, 2007). Bununla birlikte Avrupa Parlamentosu göçün güvenlikleştirilmesinde etkili bir mekanizma olmuştur. Bu anlaşmayla dışsallaştırmaların bir örneği olan geri kabul anlaşmalarının hukuksal zemini oluşturulmuştur. Aynı zamanda kitlesel sığınma başvurularında geçici koruma ve ikincil koruma kavramları oluşmuştur. Sığınma taleplerinde etkili ve caydırıcı bir mekanizma olarak bu uygulamalar kullanılmaktadır. Sığınma konusu, bu uygulamalar aracılığıyla güvenlikleştirilmektedir.

2011 Arap Baharı ardından Suriye iç savaşıyla birlikte bu ani ve kitlesel göçe karşı alınan önlemler uygulanmaya çalışılmış fakat alınan bu yüksek güvenliğin önlemler düzensiz göçün artmasına sebep olmuştur. Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da yükselen terör olgusu yeniden göç ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle düzensiz göç konusundaki endişeler artmıştır. Nitekim Birliğin 2003 yılında yayınladığı iletişim belgesinde 'güvenlik' kelimesi 11 kez kullanılırken, 2004 yılındaki belgede 28 kez kullanılmış ve 2015 belgesinde ise 43 defa tekrarlanmıştır (Cianciara, 2017).

AB'de göçün güvenlikleştirilme olgusunu özetleyecek olursak; Birlik dışarıda sınır duvarlarını yükselten ve güvenliğini koruyan bir fikre sahipken, kendi içerisinde ise özgür,

adaletli, güvenli ve sınırları olmayan bir yapıya sahiptir. AB Konseyi aracılığıyla karar alınan bu güvenlik konularında ulus devletler daha çok kendi iç yapılarını düşünmektedir. Kopenhag Okulu'nun söyleme odaklanan bakışı, güvenlikleştirme analizinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü sunulan tehditlere yönelik tedbirlerin alınması çoğu zaman politika-söylem bağıntısıyla çıkarılmaktadır.

4.2. GÜVENLİKLEŞTİRMELERDE UYGULANAN SİSTEMLER

Avrupa Birliği'nin göç politikaları 11 Eylül saldırısı, Arap Baharı, Suriye iç savaşı gibi kriz dönemlerinde katılaştırılarak, Birlik sınırlarında düzensiz göçün artmasına sebebiyet vermiştir. Düzensiz göçün artmasıyla güvenlikleştirme politikaları daha da artırılmıştır. AB'nin bu süreçte düzensiz göçü önleme aracı olarak uyguladığı güvenlikleştirme politikaları ve bu politikaların uygulanması adına oluşturulan sistemler dikkat çekmektedir. AB Antlaşmaları ve protokollerinde alınan kararlar bağlamında, uygulama mekanizmalarının işleyişine göz atıp; Birlik, kaynak ülke, transit ülke ve sığınmacı boyutunda çok taraflı incelenmesi yapılacaktır.

4.2.1. Göç ve Sınır Geçişleri Üzerine Bilgi, Tartışma ve Değişim Merkezi (CIREFI)

Düzensiz göçle mücadele amacıyla kurulan bu sistem Bakanlar düzeyinde kurulmuştur. 1994 yılında kurulan CIREFI, kuruluşundan itibaren her yıl çalışmalarını genişletmektedir. Bu çalışmalara bakacak olursak; düzenli göç, düzensiz göç yasa dışı ikamet eden yabancılar, bilgi toplamaya yönelik durum raporları hazırlamak görevleri arasındadır. Aynı zamanda toplanan bilgilerin analizini yapmakta ve bu bilgilerden sonuçlar çıkararak tavsiye vermektedir. CIREFI, bu eylemlerinden dolayı her yıl rapor sunmaktadır.

Bu merkezin iç yapısı, üye devletlerden gelen uzmanlardan oluşmaktadır. Bu kuruluş düzensiz göçle mücadelede erken bir uyarı sistemi geliştirmiştir. Bu işleyişine bakıldığında; göç kaynağı ülkelerde düzensiz göç ve kolaylaştırıcı ağlarla ilgili ilk belirtiler, ulaşım şeklinde ya da güzergahındaki değişiklikler, yeni büyük ölçekli sahte seyahat belgesi tipleri, düzensiz göçte büyük artışlar, kolaylaştırıcı ağlar tarafından gelen büyük grupların filtrelenmesi gibi acil karşı önlem gereken alanlarda, yeni gelişmeler hakkında derhal bilgi aktarımı sağlanması gerekmektedir. (EUR-Lex, 1994)

4.2.2. Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş birliği Ajansı (EUROPOL)

Europol 1995 Maastricht Anlaşması ile uluslararası suçlarla mücadelede birlik içinde dayanışma sağlanması amacıyla kurulan, birliğin ortak polis bürosudur. Europol'u ilgilendiren konular yasa dışı göç, terörizm , mali ve siber suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti gibi uluslararası suçlarda mücadele birimi haline gelmiştir. Ayrıca özgürlük, adalet ve güvenlik alanında vatandaşları koruyacak önemli bir asistem olarak görülmektedir (The Council of the European Union, 1995).

Europol Sözleşmesi bütün üye ülkeler tarafından 1 Ekim 1998'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Europol irtibat büroları oluşturulup üye devletlere bilgi ve analiz sağlanmaktadır. Kurum uygulamaları, üç yönüyle güvenlikleştirme sürecinde önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır:

- Terörü engellemeyle alakalı birliğin en önemli uygulamalarını yürüten bu yapının, yasa dışı göçle mücadelede de aynı metotları kullanması, yasa dışı göçün terör benzeri ve suç olarak yapılandırılmasına katkı sağlamaktadır.
- Aktif bir istihbarat yapısına sahip olan Europol AB'nin diğer güvenlik araçlarıyla bilgi paylaşımında bulunduğu geniş bir ağa sahiptir (İrgin, 2008). Bu anlamda, sınır güvenliğinde Frontex ile yürüttüğü operasyonlar dikkat çekmektedir.
- Europol AB'nin önemli çerçeve sponsorlarından biridir. Düzenli olarak yayınlanan risk analizleri ve verileri yoluyla bir anlamda Avrupa tehdidini tanımlamaktadır.

Europol'un tüm bu sebeplerden dolayı AB'de göç konusuna ilişkin, güvenlik sürekliliğinin sağlanmasına katkı sunan aktörlerden biri olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.3. Schengen Uygulama Sistemi (SIS I-II)

Avrupa'da kurulan en büyük bilgi paylaşım sistemi olan SIS, güvenlik ve sınır yönetimini esas almaktadır. 1995 Schengen Antlaşmasıyla mal, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımı düzenlenmiştir. 1990'lı yılların başında hayata geçirilen SIS ile iç sınırların olmadığı bu bölgede, söz konusu ülkeler arasındaki dolaşımın güvenliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

Schengen Bilgi Sistemi, kamu güvenliği oluşturulması adına Avrupa'da en geniş bilgi sistemi olmuştur. Bireylerin güvenli bir şekilde serbest dolaşımını amaçlayan bu sistem, sınır kontrolleri ve bilgi aktarımına vurgu yapmaktadır. Devletler bu sistemi, özellikle emniyet önlemlerine yönelik işbirliği boyutunda ele almaktadır.

Bu sistemle yüz görüntüleme, avuç içi izleri, parmak izi ve DNA bilgileri ile biyometri oluşturma teknolojisi kullanılmaktadır. Bu bağlamda SIS sağladığı bilginin güvenilirliğini artıran teknoloji kapasitesine sahiptir. Bu bilgiler sayesinde terörle mücadeleye, savunmasız kişilere ulaşmaya ve düzensiz göçü engellemeye katkı sağlamaktadır. Bu bilgi sistemi 2013 yılında SIS II olarak güncellenmiş ve ikinci versiyonuna geçilmiştir (European Data Protection Supervisor, 2013)

Düzenli bir şekilde teknolojisi iyileştirilen sisteme erişim; ulusal polisler, ulusal sınır kontrol makamları, gümrük memurları, vize ve göçmenlik makamları, yargı makamları, araç tescil makamları ile sağlanmış ve bu erişim Europol, Eurojust ve Frontex'e kadar genişletilmiştir.

SIS ile birlikte oluşturulan güvenlik teknolojisi iki yönüyle güvenikleştirmeye katkı sağlamaktadır. Öncelikle göç yönetiminin denetleyici mekanizması olarak, göç denetimini kapsamlı bir şekilde yürütmektedir. Son olarak tüm yabancıların bilgilerinin toplandığı veri sistemi suçlu ya da suçsuz ayrımı yapmadan kişilerin bilgilerini birçok kurumla paylaşmakta bu da potansiyel suçluları bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.

4.2.4. Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (EURODAC)

Dublin Sözleşmesi'nin etkili bir biçimde kullanılması için kurulan Eurodac, uluslararası koruma talebinde bulunanları ve yasa dışı giriş yapanların kimliklerinin tespit edilmesini sağlamaktadır. AB sınırlarında, sığınma başvurusunun ilk tespit edildiği yerden alınabilmesi sağlanmakta olup, bu uygulama Dublin Sözleşmesi gereğince farklı üye devletlerde sığınma şansı aramanın önüne geçmek ve sığınmacıya hedef ülke seçme alanı yaratmamak amacıyla oluşturulmuştur.

Eurodac, 15 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sistemin temel amacı parmak izi kontrollerinin karşılaştırılıp değerlendirilmesinin yapılması ve Dublin sisteminin etkili bir biçimde kullanılmasıdır. Bir veri tabanının oluşturulmasına hizmet eden bu sistem, mülteci statüsü konusunda müracaat yapan göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırılması ve kimliklerinin belirlenmesini sağlamaktadır (Değirmenci, 2011). Bu sistemin işleyişine yönelik sürekli yenilikler yapılmakta olup, bu sistemle veri koruma gereklilikleri güvence altına alınmaktadır.

Eurodac, ortak sığınma politikaları konusunda AB içerisinde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda Schengen Bilgi Sistemi ile bağlantılı ve birbirinin tamamlayıcısı olarak nitelendirilmektedir. İş görme yetisi açısından oldukça kullanışlı olan bu sistem,

bilgilerin amacı dışında kullanılması ve polis kuvvetlerine açılması yönünde insan hakları kuruluşları tarafından eleştirilmektedir. Amacı dışında, uygulamayla kayıt altına alınmak istemeyen mülteciler, bu sebepten dolayı tehlikeli güzergâhları seçmeye yönelmekte ve bu durum göçmen felaketlerine yol açtığı için şiddetle eleştirilmektedir (Bayraklı & Keskin, 2017).

Veri tabanlarının polis kuvvetlerine açılması uygulaması, uluslararası koruma talep edenlerin karalanmasına ve onların ağır suçlar işlemiş gibi yorumlanmasına sebep olabileceği ileri sürülmektedir. Herhangi bir suç işlenmesi halinde ise suçlunun ilk olarak mülteciler arasında aranmasına yol açacak bu uygulama, ayrımcılığa neden olmaktadır.

4.2.5. Vize Bilgi Sistemi (VIS)

Birlik üyesi devletler arasında vize verilerinin dolaşımını sağlayan Vize Bilgi Sistemi 2004 yılında, Konsey kararı ile kurulmuştur. Sistemin bileşenleri: Merkez Vize Bilgi Sistemi (CS-VIS), her üye devlette bulunan National Interface (NI-VIS) ve bunlar arasındaki iletişim alt yapısıdır. AB ortak vize programına hizmet etmesi için kurulmuştur.

Ziyaret ya da Schengen alanından transit geçiş için tüm kısa süreli vize başvuruları ile ilgili kararlar ve bilgiler, VIS tarafından hızlı ve güvenilir bir şekilde işlenmektedir (Balzacq, 2008).VIS'in kurulmasındaki amaçlar kısaca şöyle ele alınmaktadır; vize düzenleme ve kontrol işlemlerinde kolaylık sağlama, sahtecilik gibi suçları önleme ve bu suçlarla savaşıma, kimlik hırsızlarından koruyan bir yolcu koruma sistemi oluşturmak, suçluların ortaya çıkarılması ve soruşturulmasında yardımcı olarak güvenliği güçlendirmek.

VIS ile yabancılara verilen vizelerin kapsamı hakkındaki bilgiler, reddedilme ve iptal nedenleri ile vizelerin uzatılmasına dair bilgilerin, tek bir sistemde paylaşımlı olarak depolanması amaçlanmaktadır. Böylece sınır geçiş kontrollerini kolaylaştırmak, kalma ve ikamet koşullarını yerine getirmeyen ya da getiremeyen kişilerin tespitine yardımcı olmak bu sayede de iç güvenlik alanında oluşabilecek tehditlerin önlenmesine katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Bu bağlamda VIS 'çok amaçlı bir araç' olarak sunulmaktadır. Tüm bu yönleriyle AB için insan hareketliliklerini düzenleyici bir güvenleştirme aracı olmaktadır.

Dış sınırların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için VIS'in sahip olduğu teknoloji çok önemlidir. Süreç içerisinde VIS de kendini güncellemiş ve genişletmiştir. Güncel durumda VIS, sınırlarda vize verilen kişilerin biyometrik verilerle doğruluğunun tespitine

yardımcı olarak sahte belgelerin önüne geçmektedir ve vize başvurularında suistimallerin önüne geçmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda sığınma başvurularında, AB üye devletlerinden hangisi tarafından değerlendirilmesini yapılacağını belirlemeye katkı sağlamaktadır. Son olarak ise güvenliği artırmaya yönelik terör suçlarının ve diğer suçların önlenmesi, tespit edilmesi ve soruşturulabilmesi için kolaylaştırıcı veriler sunmaktadır (European Commission, 2004). Bu bağlamda VIS kontrol, denetleyici ve düzenleyici yönleriyle AB’de göçün güvenlikleştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır.

4.2.6. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX)

Avrupa Birliği sınırların güvenliğini sağlamak amacıyla 2004 yılında Frontex'in kurulmasına karar vermiştir. Bu sistem, dış sınırların yönetilmesi ve korunmasını koordinasyonlu bir şekilde sağlamaktadır. Göç denetimi ve gözetimi politikalarının devamı niteliğinde kurulan bu sistem düzensiz göçle mücadeleyi esas almaktadır.

Frontex'in temel görevleri arasında dış sınırların yönetimi için operasyonel iş birliği ve bu operasyonlarda teknolojik imkanlar aracılığıyla tespit edilen düzensiz göçmenlerin durdurulması adına idari alıkoyma merkezlerine teslim edilmesi sağlanmaktadır. Bu merkezler sığınmacıların geri gönderilmesi için orada bulunmaktadır.

Frontex hava, deniz ve karada yürütülecek dış sınır koruma operasyonlarını üye devletler için koordine etme konusunda yetkilendirilmiştir. Bu operasyonlarda üye devletlerin sınır muhafızları ve ekipmanları yer almaktadır.

Frontex aracılığıyla yapılan operasyonlar düzensiz göçü hedef almaktadır. Buradan da devletlerin göç konusunu geleneksel güvenlik yaklaşımıyla ele aldığı anlaşılmakta ve göç konusu egemenliğe tehdit olarak inşa edilmektedir. İkinci olarak operasyonlarda kullanılan askeri teçhizat ve personel, sınırlara militer nitelik kazandırmaktadır. Bu militer temalı uygulamalar genel olarak yabancı silahlı saldırı veya terör gibi şiddet içerikli tehditlere karşı kullanılan yöntemlerdir (Leonard S. , 2011, s. 235). İnsan hareketliliği için bu yöntemin uygulanması, sorunun olağan dışı olarak algılanmasını sağlayarak, toplumda güvenlik tehdidi inşasına katkı sunmaktadır.

Frontex'in ikinci önemli görevi sınır muhafızlarını eğitmektir. Bu bağlamda sınır yönetimi için ortak eğitim programları oluşturmaktadır. Böylece üye devletlerin ulusal sınır muhafızlarının eğitimlerine katkı sağlamaktadır. Bu eğitimlerde veri tabanlarının kullanımı, sahte belge tespiti ve gözlem-denetim operasyonlarında hava deniz iş birliği içerikleri öne çıkmaktadır.

Frontex için üçüncü önemli çalışma alanı risk analizlerinin yapılmasıdır. Bu kapsamda kurum AB sınırlarında oluşabilecek tehditleri istihbarata dayalı verilerle değerlendirerek riskleri tanımlamaktadır. Kurum kendisini 'istihbarata dayalı organizasyon' olarak tanıtmaktadır. Ayrıca güvenlik teknolojileriyle elde edilen unsurları 'bilgi' ya da 'veri' olarak değil 'risk' olarak sunması da yine göçün güvenleştirilmesinde bir çerçeve sağlamaktadır (Leonard S. , 2011, s. 242).

Diğer taraftan Frontex, Europol ile bu alanda önemli bir ortaklık yürütmektedir. Risk analizi üretimi konusunda Frontex gün geçtikçe daha geniş ve kapsamlı bir yapıya sahip olmaktadır. Bu bağlamda kritik olarak tanımlanabilecek anlarda, acil müdahale mekanizması harekete geçirilmektedir. Frontex bu uygulamasıyla da göçü ulusal güvenlik tehdidi olarak inşa etmekte ve AB’de göç ve sığınma konularının güvenleştirilmesini genişletmektedir.

Kurum dördüncü olarak dış sınırların kontrolü, gözetim ve denetimi ile ilgili araştırma ve edilen bilgileri üye devletlere ulaştırmakla görevlendirilmiştir. Bu görev Frontex’in teknolojik kapasitesini geliştirdiği alandır. Kurum güncel ve gelişmiş teknolojileri takip ederek sınırların gözetimini kolaylaştırmayı ve koordine etmeyi amaçlamaktadır.

Frontex'in beşinci görev alanı, dış sınırlarda üye devletlerin teknik ve operasyon ihtiyacına yönelik katkı sağlamasıdır. Bu şekilde üye devletlerin Frontex’ten yardım talebinde bulunabilmesine imkân sağlanmıştır. Bu kapsamda 2007 yılında Hızlı Sınır Müdahale Ekipleri (RABIT) kurulmuştur. Söz konusu ekipler 'sınırlı süre' için 'acil ve istisnai' durumlara yönelik oluşturulmuştur.

Frontex'in altıncı görevi göçmenlerin iade operasyonlarını organize etmektir. Burada iade işleminin uygulanması sorumluluğu tamamen üye devletlere aittir. Ancak Frontex sahip olduğu mali ve lojistik imkanlarla iade süreçlerini organize ederek, bu konuda kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bu operasyonlar kurumun son dönemlerde önem kazanan faaliyet alanlarından birisi haline gelmiştir.

AB için bir güvenleştirme aracı olarak kurulan kurumun, günümüzde görev ve yetki alanlarının sağladığı imkanlarla önemli bir güvenleştirme aktörü olduğu anlaşılmaktadır

Frontex, sınır yönetiminde iş birliği, ortak politikalar ve sınır görevlilerinin eğitimi amacıyla oluşturulmasının yanında, göreve başladıktan kısa süre sonra AB'nin düzensiz

göç sorununda göçmen savar niteliği görmüştür. Bu doğrultuda özellikle Ege ve Akdeniz' de, askeri gemi ve personeller aracılığıyla AB'nin 'sınır devriyesi' haline dönüşmüştür. Frontex tarafından yönetilen Rabit'in sınırı geçmeye çalışan göçmen ve sığınmacılara yönelik ağır müdahalelerde bulunması, Avrupa genelinde halkın tepkisine neden olmuş, gereksiz şiddet uygulamak ve bu kişileri daha tehlikeli bir yolculuğa zorlamakla suçlanmıştır (Frontex, 2004)

4.2.7. Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR)

2013 yılında İtalya'nın Lampedusa Adası'nda 300'e yakın düzensiz göçmenin hayatını kaybetmesi sonucu, ortak bir bilgi sistemi olan Eurosur; AB sınırlarının kontrolü, yönetiminin iyileştirilmesi ve durumsal farkındalık yaratması amacıyla kurulmuştur.

Eurosur'un temel amacı düzensiz göç yolculuğunda artan ölümleri engellemek, düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı ile mücadele etmektir.

AB'nin teknolojik anlamda sınırlardaki gözü olan bu sistem, insansız hava araçlarını da bünyesinde barındıran gelişmiş bir teknoloji kullanmaktadır. Kara ve deniz sınırlarındaki gözetimleriyle rapor ve istihbarat oluşturarak, üye devletleri bilgilendirmektedir.

Eurosur, AB sınırlarının ötesinde gözetleme ve iş birliği yapmakta, sınır güvenliğinin dış sınırların ötesine kadar genişlediği görülmektedir. Üçüncü ülkelerle genişletilen bu bilgi paylaşımı, AB için sınırların dışında da etkili olan bir güvenlikleştirme aracıdır.

Frontex koordinatörlüğünde çalışan Eurosur, topladığı bilgilerle Frontex operasyonlarına katkı sağlamaktadır. Bir başka deyişle bu iki sistemin ortaklığı göçmenleri sınır dışı etmeyi sağlayan güvenlikleştirme araçlarıdır (Topulli, 2016). Teorik olarak göçmen ölümlerini azaltma aracı olarak tanıtılan Eurosur, uygulamada düzensiz göçü engellemeye çalışmaktadır. Görünürde bu sistemin risk olarak nitelendirdiği temel olgu, AB üyelerinin refah ve güvenliğini tehlikeye atma potansiyeline sahip göçmenlerdir.

Ortaya konulan sistemlere bakıldığında, Paris Okulu'nun söylemden çok uygulamaların güvenlikleştirici rolüne odaklanan bakış açısı görülmektedir. Paris Okulu için güvenliğin tanımlanması, aktörlerin kapasitesi ve güvenliğe dair pratiklerle inşa edildiği için Schengen Uygulama Sistemi, Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi, Vize Bilgi Sistemi, Avrupa Sınır Gözetim Sistemi gibi sistemler bu bağlamda değerlendirilmektedir. Aynı zamanda Paris Okulu güvenlikleştirmenin saha personelleri ve

diğer güvenlik birimlerinin pratikleri aracılığıyla ortaya konulması gerektiğini vurguladığı için Europol ve Frontex gibi kurumlar bu bağlamda değerlendirilmektedir. Sınır güvenliği için oluşturulan kurumların ve sistemlerin Paris Okulu ile ilişkilendirildiği gözlemlenmektedir.

4.2.8. Geri Kabul Anlaşmaları

Geri kabul anlaşmasının tanımına bakacak olursak; anlaşma taraflarının, birbirinin egemenliği altında bulunan topraklarında, yasa dışı olarak ikamet eden vatandaşlarını veya kendi topraklarını transit olarak kullanan üçüncü ülke vatandaşlarını geri kabul etmeyi üstlenmesi olarak ifade edilmiştir (Noll, 1999). Dar anlamda bakacak olursak geri kabul anlaşması; taraf devletlerin vatandaşlarının geri kabulünü öngörürken, bu ifadeye ek olarak üçüncü ülke vatandaşları ve vatansızların da geri kabulü eklenerek bu anlaşmaların kapsamı genişletilmiştir.

AB tarafından etkin bir şekilde kullanılan bu anlaşmalar, göç akınlarının yönetilmesinde kullanılmaktadır. Dış politika belirleme açısından etkili bir mekanizma olan geri kabul anlaşmaları, düzensiz göçle mücadele etmek ve üçüncü ülkelerle anlaşma sağlamak için uygulanmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde, Avrupa'da 19.yüzyıl başından beri uygulanan geri kabul anlaşmaları, başlangıçta tehdit ve tehlike unsuru olarak görülen yabancıların sınır dışı edilmesi amacıyla uygulanmıştır. Geri kabul anlaşmaları üç döneme ayrılmaktadır. Birinci dönem 1950-1960 yıllarını kapsamaktayken, Schengen öncesi Birlik içinde kişilerin yasa dışı dolaşımına yönelik uygulanmıştır. İkinci dönem, Soğuk Savaş sonrası SSCB'nin dağılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucu Doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen kontrolsüz göçmen akınlarını kontrol etmek amacıyla uygulanmış, ikili anlaşmaları kapsamaktadır. Üçüncü dönem ise 2000'li yıllardan itibaren geri kabul anlaşmaları genişlemeye uğramaya başlamış, kapsamına üçüncü ülke vatandaşları ve vatansızları da ekleyip günümüze kadar güncelliğini korumuştur (Çelik, 2018, s. 21).

Geri kabul anlaşmalarında uygulanan yöntemlere bakacak olursak; ilk olarak Soğuk Savaş sonrası üye devletlerin ikili anlaşmalarıyla uygulanırken, üçüncü ülkelerinde dahil edildiği ikinci yöntem ise 1999 Amsterdam Antlaşması ile geçilmiştir. Bu antlaşmayla birlikte geri kabul anlaşmalarını imzalama yetkisi üye ülkelere Birliğin kendisine devredilmiştir. 2002 Seville Zirvesi ile geri kabul anlaşmaları, yürürlüğe konmaya başlamıştır (Roig & Huddleston, 2007, s. 367).

Amsterdam Antlaşması ve Seville Zirvesi ile AB düzeyinde ortak bir geri kabul politikası oluşturulmuştur. Geri kabul anlaşmaları özellikle AB'ye yönelik olan düzensiz göç denemelerine kaynaklık yapan ya da Türkiye gibi transit bölge oluşturan ülkelerle AB arasında yapılmaktadır. Güvenli olarak geri göndermeyi amaçlayan geri kabul anlaşmaları genel olarak; kaynak, transit ya da üçüncü ülkelerle oluşturulup, düzensiz göçmenlerin belirli kurallar ve koşullar çerçevesinde geri gönderilmesini ifade etmektedir. Bu anlaşmalar, AB'nin düzensiz göç ile mücadele yönteminin bir parçası ve göç sorununun dışsallaştırılmasında etkili bir güvenlikleştirme aracı olmaktadır. Geri kabul anlaşmaları sayesinde geri gönderme uygulamasının süresi kısalmakta ve AB istenmeyen göç sorununu sınırlarının dışına aktarabilmektedir (Giuffre, 2013).

AB 2020 yılı itibariyle toplam 32 geri kabul anlaşması imzalamıştır. Bunların içeriğine baktığımızda; 2000 öncesi ikili anlaşmalar, Akdeniz'e kıyısı olan Kuzey Afrika ülkeleriyle hareketlilik ortaklıkları anlaşmaları ve üçüncü ülke vatandaşlarının da dahil edildiği günümüzde uygulanan geri kabul anlaşmaları sayılmaktadır. AB'nin işleyişine dair anlaşma uyarınca güncel olarak, üçüncü ülkelerin ve vatansızlarında geri gönderilmesinin dahil edildiği, 18 adet geri kabul anlaşması bulunmaktadır.

Düzensiz göçmenlerin ve vatansızların, kaynak ve transit ülkelere iadesini amaçlayan bu anlaşmalar, AB'nin göç yönetiminde önemli bir yer kaplamaktadır. Bir taraftan geri kabul anlaşmalarıyla uluslararası hukuka uygun bir şekilde, düzensiz göçmenlerin menşee ülkesine geri gönderilmesi hedeflenirken, diğer taraftan bu anlaşmalar taraflara yükümlülük doğurmaktadır. Sorumlulukların adil ve eşit paylaşılmasında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansızların geri kabulü konusunda, kaynak ve transit ülkeler sorumluluğun eşit paylaşılmadığını düşünmektedir. Transit ve üçüncü ülkeler için artan maliyetler ve eşitsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda geri kabul anlaşmalarının imzalanma prosedüründe aksaklıklar oluşmuş ve tarafların uzun zamanlarını almıştır. AB geri kabul anlaşmalarının tamamlanması adına, müzakere süreçlerinde AB koşulluluk politikası ortaya koymuş ve iş birliği yapmayan ülkelere yaptırımlar uygulamakla tehdit etmiştir. Bu tehditler; yapılacak yardımların kesilmesi, yatırımların sınırlandırılması, iş birliğinin ve diplomatik ilişkilerin bozulması şeklinde ifade edilmektedir. Bu politikalar sonucu oluşan tehdit söylemleri, sürecin hızlanması adına pekte başarılı olamamış ve sorunları çözememiştir.

Geri kabul anlaşmalarının daha hızlı imzalanması ve tamamlanması adına, başarısız negatif söylemler yerine, çekici pozitif teşvikler ve taviz veren politikaların uygulanması

öngörülmüştür. Müzakere süreçlerinin hızlanması ve üçüncü ülkeler adına, siyasi ve ekonomik sorunların dile getirilmesi bu teşviklere neden olmuştur. Paket yaklaşımı olarak adlandırılan bu programlar müzakere araçları ve teşvikler olarak sunulmaktadır. Her ülkenin çıkarlarına uygun şekilde oluşturulmaya çalışılan ve üçüncü ülkeler için daha cazip hale getirilmeye çalışılan bu teşvikler şunları kapsamaktadır; vize muafiyeti, vize kolaylaştırma teşvikleri, AB üyeliği teşviki, ticari ayrıcalıklar, kalkınmaya yönelik yardımlar, mali ve teknik destekler olarak çeşitlenmektedir (Roig & Huddleston, 2007, s. 375)

Coğrafi yakınlık perspektifi açısından geri kabul anlaşmaları, sadece yüksek teşvikler içerdiğinde taraflarca imzalanmaktadır. AB'nin çıkarlarına uygun hizmet etmesi açısından AB üyeliği teşviki, vize kolaylığı teşviki ve vize muafiyeti öne çıkan geri kabul anlaşmaları araçlarındandır. Geri kabul anlaşmalarının etkin bir şekilde kullanılması için özellikle vize kolaylaştırma anlaşmaları en çok kullanılan yöntem olmuştur. Anlaşmaların üçüncü ülkelere bu denli sorumluluk yüklemesiyle birlikte AB, geri kabul anlaşmalarının imzalanması adına gerekli bir teşvik olarak vize kolaylaştırma anlaşmalarını kullanmıştır. Vize kolaylaştırma anlaşmalarının temel amacı; karşılıklılık ilkesi gereğince 90 ve 180 gün arasını kapsayan kısa dönemli vizelerin verilmesi olarak ele alınmaktadır.

Vize kolaylığı, başlangıçta AB tarafından ekonomik çıkarlar gözetilerek belirli ülkelere karşı uygulanırken, sonradan koşulluluk politikası gereği AB aday ülkelere ve komşuluk politikası gereği komşulara uygulanmaya başlanmıştır. Koşulluluk politikası kapsamında özellikle Batı Balkan ülkeleriyle başlayan vize kolaylığı teşvikine, komşuluk politikası kapsamında komşu ülkelerle uygulanmaya devam edilmiştir.

Güncel olan 18 geri kabul anlaşmasını kategorilere ayıracak olursak; aday ülkeler, komşuluk politikası kapsamında bulunanlar ve komşuluk politikası kapsamında bulunmayan üçüncü ülkeler şeklinde ifade edilmektedir. AB aday ülkeleriyle imzalanan geri kabul anlaşmalarına örnek olarak; Türkiye, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ yer almaktadır. Komşuluk politikası kapsamındaki ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmalarına örnek olarak; Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Belarus yer almaktadır. Komşuluk politikası kapsamı dışında üçüncü ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmaları ise; Hong Kong, Makao, Sri Lanka, Rusya, Pakistan ve Yeşil Burun Adaları'dır. (Çelik, 2018, s. 107)

AB vize kolaylaştırma uygulamaları karşılığında, anlaşma taraflarından düzensiz göçün engellenmesi ve sınır yönetimi için sınırlarda iş birliği yapılmasını talep etmektedir. Bu bağlamda AB, geri kabul anlaşmalarının vaat ettiği teşviklerle, sınır ve komşu ülkelerini reforma zorlayarak sınırlarında bir güvenlik kuşağı oluşturmaktadır (Köse, 2014, s. 16) Geri kabul anlaşmalarına AB açısından baktığımızda, güvenlik kaygılarını giderme durumun içsel boyutunu ortaya koyarken, dış politikada denge politikasını uygulamaya çalışmak ise durumun dışsal boyutunu ortaya çıkarmaktadır (Trauner & Kruse, 2008).

Geri kabul anlaşmaları gereği oluşturulan vize kolaylığı ve finansal destekler gibi teşviklerin uygulanmasında yetersiz kalınmaktadır. Bu yetersizlikler sonucunda taraf ülkelerin çekinceleri oluşmaktadır. Düzensiz göçle mücadelede, yetersiz finansal teşviklerle karşı karşıya kalan transit ve üçüncü ülkeler, eşit olmayan bir sorumluluğun altında bırakılmıştır. Üçüncü ülkeler açısından geri kabul anlaşmalarının daha fazla mali külfete sahip olması ve düzensiz göçmenlerin sayısında artış olacağı korkusu hakimdir.

AB Fonları aracılığıyla geri kabulden kaynaklanan sorunları çözmeye çalışsa da bu konu kapsamında geniş bir finansman ayrılmamakta ve ayrılan fonlar üçüncü ülkeler tarafından yetersiz görülmektedir. Geri kabul anlaşmaları ile göç kontrolleri açık bir şekilde dışsallaştırılmaktadır. Bu yöntemle AB ötesi sınırlar korunmakta, düzensiz göç dış sınırlarda tutulmaktadır fakat geri iade politikası sonucu AB'nin stratejik öneme sahip doğu ve güney sınırları, yoğun bir şekilde düzensiz göçe maruz kalmakta bunun sonucunda, sınır ve transit ülkelerin üzerine eşit olmayan bir yük yığılmaktadır.

Geri kabul anlaşmaları devlet ve toplum ilişkisi açısından da negatif etkilere sahiptir. Üçüncü ülkeler açısından çatışmalı bir diğer konu ise; sınırlarında düzensiz göçmen sayısındaki artışın endişesi ve göçmen trajedileri sonucu kamuoyunda artan insan hakları ihlali eleştirilerinin, odağı haline gelme korkusudur. Bu iki örnek açıkça bu uygulamaların ne denli çatışma ve zıtlıklarla dolu olduğunu ortaya koymaktadır.

Geri kabul anlaşmalarına getirilen en büyük eleştirilerden birisi ise bu anlaşmaların daha çok Avrupa'nın çıkarlarına hizmet ettiği ve tek taraflı hazırlandığı vurgusudur. Bir nevi AB monoloğu şeklinde yürütülen bu anlaşmalar, kapsamlı bir göç politikasından uzak sürdürülmektedir. Bu anlaşmalar ile AB geri gönderme sistemi kusurlu bir şekilde işlemekte, bu da savaş ve şiddetten kaçan göçmenleri, yeniden tehlikeli yollara itmektedir. Bu durum, insani bir drama sebep olmakta ve sonucunda ise AB insan hakları konusunda, eleştirilerin odağı haline almaktadır. AB'nin şeffaf olmaması ve sivil toplum örgütlerini bu

gibi önemli konularda sahaya davet etmemesi eleştirilerin bir diğer boyutunu gözler önüne sermektedir.

Bu anlaşmalar karşılıklı sorumluluklar doğurmaktadır. Aday ülke statüsünde olan Türkiye ile AB arasında geri kabul anlaşması imzalanmış ve Türkiye lehine vize muafiyetine geçiş için hız kazandırılmıştır. Fakat AB içinde artan aşırı sağ partiler, politika aracı olarak dışsallaştırmalar sonucu verilebilecek tavizlere sert bir şekilde karşı çıkmışlardır. Özellikle Brexit referandumu öncesi, AB'den ayrılmak isteyen kesimler tarafından, Türkiye'nin AB'ye katılacağı afişleri yayılmış ve 80 milyonluk bir nüfustan bahsedilip karşı çıkmıştır. Bu durum ortada bir ikilem yaratmaktadır. Yükselen aşırı sağ hareketlerin söylemleri güvenlikleştirmeleri isterken, onun dış politikadaki uzantısı olan dışsallaştırmaların getirilerini istememesi dolaylı olarak bir paradoksa neden olmaktadır. Bir taraftan AB kendi iç politikasındaki karışıklıkları düzenlemeye çalışırken diğer taraftan dış politikadaki alacağı kararlar konusunda, karar alma mekanizmalarında sıkıntı yaşamaktadır. Bu olay açık bir şekilde AB'nin demokratik meşruiyet sorununu gözler önüne sermektedir.

Dışsallaştırmalarla birlikte oluşturulan tampon bölgeler göçmenler ve komşu ülkeler açısından sıkıntılar doğurmaktadır. İnsanların yaşayamayacağı bir ortamda yığılmalar olmakta ve 21.yüzyıl Avrupa'sında insan kaçakçılığı, insan ticareti gibi olaylar yaşanmakta bunun sonucunda Akdeniz'de göçmen ölümlerine her geçen gün bir yenisi daha eklenmektedir.

Düzensiz göçün çözümlenmesi adına, ancak bütün tarafların ihtiyaçlarını dikkate alan bir politika düzenlenmesi gerekir. Kaynak, transit ve hedef ülkelerin; göç hareketlerinin yönetimi için göçmen haklarını da dikkate alan ortak politikalar geliştirmesi ve sorumluluğun paylaşılması elzemdir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ

İnsanlar tarih boyunca daha iyi bir yaşam standartlarına kavuşabilmek için göç etmişlerdir. Günümüzde ise insanların kitleler halinde yer değiştirmesine sebep olan unsurlar; baskı, şiddet, zulüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte değişen bir yapıya sahip olan göç unsuru, birçok disiplinin çalışma konusu haline almaktadır.

Günümüzde göç kavramının sınıflandırılmasında düzenli-düzensiz göç ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni uluslararası toplum tarafından bu kavramların siyasallaştırılması olmuştur. Siyasallaşan bu kavramları devletler, yasa dışı ya da yasal göç olarak değerlendirmekte ve realist dünya düzeni gereği çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler. Fakat Birleşmiş Milletler temelli uluslararası düzenlemeler sayesinde göçmen hakları bir şekilde korunmaya çalışılmaktadır.

Arap Baharı sonrası dünya üzerinde gerçekleşen göç hareketlerinde, Avrupa odaklı bir artış görülmüştür. Bunun temel nedenleri Avrupa'nın yüksek refah göstergesi ve Avrupa Birliği'nin entegrasyon çalışmaları sonucu oluşan serbest dolaşım hakkı olarak ele alınmaktadır. Bu yüzden Avrupa Birliği hedefli göçlerde 21.yüzyılda artış görülmektedir. AB ise 11 Eylül saldırıları sonrası göç politikalarına Birlik düzeyinde ağırlık vermiş ve bu süreçte düzensiz göçe karşı bir güvenlikleştirme mekanizması geliştirmiştir.

Uluslararası toplumda artan şiddet, iç savaşlar ve terör olayları sonucu göç konusu daha çok güvenlikle ilişkilendirilmiş ve güvenlik odaklı incelemeler yapılmıştır. Bu araştırmada Kopenhag Okulu ve Paris Okulu temelli güvenlikleştirme olgusuna değinilmiş ve gelenekselci güvenlik anlayışına, inşacı bir bakış açısıyla eleştiriler getirilmiştir. Kopenhag Okulu'na göre başarılı bir güvenlikleştirme adımları aktörlerin etki gücü ve söz edimi sürecinin başarılı gerçekleşmesi olarak görülürken, Paris Okulu'na göre ise güvenlikleştirme adımlarında aktörlerin kapasitesi ve uygulama pratikleri daha ön plana çıkmaktadır.

Özellikle kamuoyunda kullanılan ifadeleri inceleyecek olursak; göç unsuru, bir ülkede dini ve milli kökenlere tehdit olarak ifade edilirken, bir diğerinde ise ekonomik güvenliğe ve sosyal refaha tehdit olarak ifade edilmektedir. Genel olarak iç güvenliğe tehdit olarak algılanan bu göç hareketleri 'çoğunluğun güvenliği birkaç kişinin hakkından daha önemlidir' şeklinde ele alınmıştır.

Aşırı sağ partilerin temel unsurlarından çıkarım yapacak olursak, güvenlikleştirme bileşenleriyle bağımlı bir değişken özelliği olduğu ortadadır. Yükselen aşırı uç söylemler, Avrupa'da göçün güvenlikleştirilme sürecinde ana etken unsur olarak dikkat çekmiş ve bu partiler güvenlikleştirici aktör rolünü üstlenmiştir. Söylemlerinde göçü bir güvenlik tehdidi olarak sunmuşlardır.

İnsan haklarının uygulanabilirliği açısından ciddi tehlike arz eden bu güvenlikleştirmelerin, en yaygın olduğu ülkeler arasında AB üye devletleri yer almaktadır. 1970'lerden itibaren göçü güvenlikleştirme alanına alan ilk aktör olan Avrupa Birliği, evrensel insan hakları çalışmalarına önemli katkısı olan ve kuruluş amacında barış ve refah kelimelerini barındıran bir aktördür. Bu aktörün, söz konusu güvenlikleştirmeler ile aşındırdığı insan hakları konusu, ironi ve tartışma konusu yaratmaktadır. Değinen başka bir nokta ise yaşanan nüfusu sebebiyle iş gücü açığı ortaya çıkan AB ülkelerinde, bir yandan göçmenlere ihtiyaç duyulurken, diğer taraftan sınırların kapatılması yoluyla sadece vasıflı ve eğitilmiş göçmenlerin belli aşamalar sonucu seçilmesi, farklı bir tartışma konusu olarak ele alınmaktadır.

Avrupa Birliği, kurulmasından itibaren farklı dönemlerde farklı göç politikaları uygulamıştır. Birliğin entegrasyon sürecinde kuruluş amacına yönelik daha ılımlı mülteci ve sığınmacı politikaları varken, değişen konjonktürle birlikte bu politikalar daha katı bir görünüme bürünmüştür. Birliğin ulus üstü yapısı zaman zaman bu politikaların iyileştirilmesinde etkili olurken, ulus devletlerin içerisinde yükselen aşırı sağ ve milliyetçi görüşler yabancı düşmanlığını tetiklemektedir. Bununla birlikte kamuoyunda yükselen popülist söylemler de artış göstermektedir. Bu bağlamda Birlik göç politikaları güvenlik temelli etkilenmiş ve Avrupa Birliği sınırlarında yüksek duvarlar yaratılmıştır.

Avrupa Birliği'nin göç politikası ve düzenlemeleri, sığınmacı hakları konusunda pekte başarılı şekilde ilerlememiştir. Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan iç savaş sonucunda, yurtlarından zorunlu bir şekilde ayrılan sığınmacılar, demokrasinin ve insan haklarının üstünlüğünün savunulduğu Avrupa'ya göç etmişler lakin istediklerini bulamamışlardır. Avrupa Birliği sınırlarında oluşan bu mülteci akını yeni bir krize neden olmuş ve Birlik bu krizleri çözmek adına yeni politikalar oluşturmuştur. Birlik, yeni politikalarında göç sorununa çözüm bulmak yerine bu sorunu daha çok Avrupa dışında tutmak ve orada yönetmek istemektedir.

11 Eylül terör saldırısının ardından Avrupa'da yaşanan saldırılar, AB'de göçmenlere karşı farklı bir tavır ve politika sergilenmesine yol açmıştır. AB üyesi ülkeler, özellikle düzensiz göçmenleri ve mültecileri suç unsuru olarak görmeye başlamışlardır. Aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylemleri politika aracı olarak kullanılmaya başlanmış ve toplumun güvenlik kaygıları giderek artış göstermiştir. Bunun sonucunda ise korunaklı Kale Avrupası söylemleri iyice yükselmiş ve sınırlar kale duvarları gibi korunmaya başlanmıştır. Savaş ve şiddetten kaçıp uluslararası korumaya ihtiyacı olan insanlar, AB'nin göçe karşı geliştirdiği katı uygulamaları sonucunda, daha zorlu yolları denemeye itilmiştir.

AB açısından güvenlik odaklı bir ortamı sembolize eden Kale Avrupası yaklaşımı, savaş ve şiddetten kaçıp yeni bir sayfa açmak isteyen insanlar adına umutsuz ve endişe verici bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Göçmenler açısından bir başlangıcı ifade eden göç olgusu, AB göç politikaları sonucu yeni bir başlangıçtan ziyade bir sona dönüşmüştür.

İnsan hakları açısından baktığımızda; birçok trajedi karşısında sessiz kalan, kuruluş mottosu insani temel değerler barındıran uluslararası örgütlerin, güçlü ulus devletlerinin çıkarları uğrunda, kritik öneme sahip meselelerde, herkesin benimseyebileceği mantıklı kararlar almaktan uzak olduğu görülmektedir.

AB'nin Kale Avrupası yaklaşımını genel bir bakış açısıyla değerlendirecek olursak, AB üyesi ülkelerde meydana gelen toplumsal ve ekonomik sıkıntıların özünde, AB'nin dış dünyaya karşı şüpheli yaklaşımı, kendi içine gömülmesi ve geleneksel siyasal kurumların toplumsal sorumluluklarını unutmuş olması yatmaktadır.

Göç algısı nedeniyle yaşanan problemler abartılmakta olup, olağanüstü gösterilmeye çalışılmaktadır. Göçmenlerle ilgili olan bireysel suçlar genele yayılmakta ve kamuoyu baskısı oluşturulmaktadır. Bu bağlamda sorunların kökenine inilmesi ihmal edilmektedir.

Avrupa'da yükselen aşırı sağ hareketler ve popülist söylemler sonucu göçe insani boyuttan bakılması zor olsa da kültürleri, sözde ayrı bir alana hapsedmeyen çok kültürcülük olgusu gereğince, insanlar ve toplumlar arası farklılıklardan çok benzerliklere vurgu yapılmalıdır. AB göçün yönetiminde göçmenler için daha güvenli, uyumlu ve risksiz yollar bulmaya çalışmalıdır.

Birlik dışarıda sınır duvarlarını yükselten ve güvenliğini koruyan bir fikre sahipken, kendi içerisinde ise özgür, adaletli, güvenli ve sınırları olmayan bir yapıya sahiptir. AB Konseyi aracılığıyla karar alınan bu güvenlik konularında ulus devletler daha çok kendi iç

yapılarını düşünmektedir. Kopenhag Okulu'nun söyleme odaklanan bakışı güvenlikleştirme analizinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü sunulan tehditlere yönelik tedbirlerin alınması çoğu zaman politika-söylem bağıntısıyla çıkarılmaktadır. Bir yandan Aşırı sağ partilerin popülist söylemleri ve Kale Avrupası mottosu, Kopenhag Okulu'nun söylem analizi ile ilişkilendirilip ele alınırken, diğer taraftan güvenlikleştirmelerde uygulanan sistemlerle ise Paris Okulu'nun aktörlerin etkileşimi ve pratiğe dökme bağıntısı ilişkilendirilip ele alınmıştır.

AB entegrasyon süreciyle uyumlu bir şekilde gelişen göç olgusu zamanla, AB'nin 'güvenlikleştirme' politikalarıyla harmanlanarak düzensiz göçe karşı alınan olağanüstü önlemlerin meşrulaştırılma çabasına dönüşmüştür. AB güvenlikleştirme politikalarıyla bir taraftan sınırların denetimine ağırlık verirken, diğer taraftan geri kabul uygulamalarıyla sığınmacı kabulünü giderek azaltmaktadır. Düzensiz göçün güvenlikleştirildiği söylemi, AB'nin düzensiz göçmeni ötekileştirdiği ve dışsallaştırdığı anlamına gelmektedir. Bu dışsallaştırmayla göç denetimi, Avrupa sınırları dışında yapılmakta, yani göçmenler için seçilen hedef ülkelerden uzakta yapılması anlamını taşımaktadır. AB'nin düzensiz göç sorununun temeline inmediği ve bu sorunla ilgili kısıtlayıcı, daha kısa vadeli çözümler aradığı gözlemlenmektedir. AB bu çözümleri üçüncü ülke topraklarında aramakta ve oraya yöneltmektedir.

AB göç politikalarının, ortak göç politikaları adı altında aldığı göçmen sorunları ve insan hakları boyutundaki söylemler, uygulamalar ile faaliyete geçirilmede pek başarılı olamamıştır, AB güvenlik ve demokratik değerler arasındaki tercihini güvenlikten yana kullanmış ve AB düzensiz göç konusunun çözümünde yüzeysel davranmıştır.

KAYNAKÇA

- Af Örgütü. (2014). Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli. (s. 13). Londra: Amnesty International.
- African Union. (2009, 10 23). *African Union Convention for the Protection and Assistance of Internally Displaced Persons in Africa (Kampala Convention)*.
<https://www.unhcr.org/about-us/background/4ae9bede9/african-union-convention-protection-assistance-internally-displaced-persons.html> (15.07.2022)
- Akgün, A. (2016). Avrupa Birliği'nin Değişen Göç Politikalarının Sığınma Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, 60. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, U. (2015). Avrupa'da Refah Devleti Ve Göç İlişkisi: Refah Şövanizmi Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 759.
- Atasü, T. R. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, s. 4.
- Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi. (1990). Dublin Tüzüğü. Dublin.
- Aydın, G. (2016). Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç ile Mücadelede Devletleri Yetki ve Uygulamaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 120.
- B.Buzan, O.Weaver, & J.Wilde. (1997). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, 13.
- Balkır, C., & Kırkulak, B. (2009). Turkey as a New Destination for Retirement Migration. H. Fassmann, M. Haller, & D. Lane (Dü) içinde, *Migration and Mobility in Europe Trends, Patterns and Control* (s. 123-143). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Balzacq, T. (2008). The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, EU Foreign and Interior Policies. *Journal of Common Market Studies*, 75-100.
- Bayraklı, E., & Keskin, K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 115-136.
- Betts, A. (2017). *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*. (S. M. Türkaslan, Çev.) Hece Yayınları.
- Bigo, D. (2008). *International Political Sociology*. Routledge.
- Bigo, D. (2008). International Political Sociology. P. D. Williams içinde, *Security Studies: An Introduction* (s. 116-129). New York: Routledge.
- Bigo, D. (2002). Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives* (27), 63-92.
- Bigo, D. (1994). The European Internal Security Field: Stakes and Rivalries in a Newly Developing Area of Police Intervention. M. Anderson, & M. D. Boer içinde, *Policing Across National Boundaries* (s. 161-173). Londra: Pinter Publisher.
- Bigo, D. (2001). The Möbius Ribbon of Internal and External Security(ies). D. J. Mathias Albert içinde, *Identities, Borders, Orders: Rethinking International Relations Theory* (s. 91 - 116). University of Minnesota Press.
- Bigo, D., & Guild, E. (2005). *Controlling Frontiers Free Movement Into and Within Europe*. Londra: Routledge.

- Bigo, D., & Tsoukala, A. (2008). *Terror, Insecurity and Liberty Illiberal Practices of Liberal Regimes after 9/11*. Londra: Routledge.
- Birdişli, F. (2016). *Uluslararası Güvenlik Kavram Teori Uygulama*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Birleşmiş Milletler. (1967). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü. (s. Md.1). Cenevre.
- BMMYK. (2022). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*.
www.multeci.org.tr: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (15.06.2022)
- BMMYK. (1998). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Ankara.
- Boer, M. (1995). Moving Between Bogus and Bona Fide: The Policing of Inclusion and Exclusion in Europe. R. Miles, & D. Thränhardt içinde, *Migration and European Integration the Dynamics of Inclusion and Exclusion* (s. 92-112). Londra: Fairleigh Dickinson Univ Press.
- Bozkurt, O. (2017). Türkiye’de Mültecilik Olgusunun Sosyolojik Açıdan İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brauch, H. G. (2008). “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 15-22.
- Brown, W. (2011). *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Buzan, B. (1991). *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. New York: Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B. (1997). Rethinking Security After the Cold War. *Cooperation and Conflict*, 32 (1), 6.
- Buzan, B., Wæver, O., & Wilde, J. d. (1997). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- Büyükcılık, M. E. (2014). Mülteci Hukuku'nun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları. *Yüksek Lisans Tezi*, 9-17. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi eArşiv.
- Carrera, S. (2012). *The Impact of the Treaty of Lisbon over EU Policies on Migration, Asylum and Borders: The Struggles over the Ownership of the Stockholm Programme*. Boston: Martinus Nijhof Publishers.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Charret, C. (2009). A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security. 9-12. London: London School of Economics.
- Cianciara, A. K. (2017). Stability, Security, democracy: Explaining Shifts in the Narrative of the European Neighbourhood Policy. *Journal of European Integration*, 49-62.
- Collet, E. (2014, Mayıs). Future EU Policy Development on Immigration and Asylum: Understanding the Challenge. *MPI Policy Brief Series*, s. 5-6.

- Council of European Union. (2002). *Seville European Council 21 and 22 June 2002 Presidency*. consilium.europa.eu: <https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf> (25.06.2022)
- Council of the European. (2009, 12). *The Stockholm Programme- An Open and secure Europe serving and protecting the citizens*. ec.europa.eu: https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/stockholm-programme_en (25.06.2022)
- Council of the European Union. (2008, 9 24). *European Pact on Immigration and Asylum*. data.consilium.europa.eu: [https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2013440%202008%20INIT/E N/pdf](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2013440%202008%20INIT/E%20N/pdf) (25.06.2022)
- Cremers, J. (2011). EU Coordination of National Social Security in Multiple Cross Border Situations. *Marmara Journal of European Studies* (19), s. 35.
- Çelik, D. Ş. (2018). Koşulluluk Bağlamında Düzensiz Göçle Mücadelede Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları ve Türkiye'ye Yansımaları. *Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi* , 107-119. İzmir: Yök Tez Merkezi.
- Çelik, D. Ş., & Şemşit, S. (2019). Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi* , 15 (2), 288.
- Dalaman, C. (2013, 10 8). *Lampedusa Faciası AB'yi Karıştırdı*. voaturkce.com: <https://www.voaturkce.com/a/lampedusa-faciasi-abs-karistirdi/1765375.html> (15.07.2022)
- De Tapia, S. (2002). *New Patterns of Irregular Migration in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
- Dearden, S. (1997). *Immigration Policy in the European Community*. European Development Study Group Discussion Paper.
- Değirmenci, G. (2011). Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası. *Yüksek Lisans Tezi* , 40. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler.
- Demir, O. Ö., & Erdal, H. (2010). Yasa Dışı Göçle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılabilmesi Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme. *Polis Bilimleri Dergisi* , 12 (1), 35.
- Dijk, T. A. (2000). Parliamentary Debates. T. A. Ruth Wodak içinde, *Racism at the Top: Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States* (s. 45-78). Klagenfurt.
- Doğan, S. (2007). "Avrupa Birliği'nde Uluslararası Göçün Güvenlikleştirilmesi". *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi* , 83. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Düvell, F. (2006). *"Irregular Migration: A Global, Historical and Economic Perspective"*, *Illegal Immigration in Europe*,. New York: Palgrave Macmillan.
- Düvell, F. (2011). Paths into Irregularity: The Legal and Political Construction of Irregular Migration. *European Journal of Migration and Law* , 275-295.
- Düvell, F., Molodikova, I., & Collyer, M. (2014). *Transit Migration in Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Elmas, F. Y. (2016). *Avrupa 'Kapı Duvar': Göç Yaklaşımında Söylem-Eylem Tutarsızlığı*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.

- EUR-Lex. (1994). *Centre for Information, Discussion and Exchange on the Crossing of Frontiers and Immigration (CIREFI)*. eur-lex.europa.eu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l33100> (25.06.2022)
- European Commission. (tarih yok). *Migration and Home Affairs*. https://ec.europa.eu:https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/forced-migrant_en (25.06.2022)
- European Commission. (2022). *Migration and Home Affairs*. https://ec.europa.eu:https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/forced-migrant_en (22.06.2022)
- European Commission. (2004). *Visa Information System*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/visa-information-system_en (25.06.2022)
- European Council. (1999). *Presidency Conclusions- Tampere European Council*. consilium.europa.eu: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm (25.06.2022)
- European Council. (1999). *Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions*. europarl.europa.eu: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (25.06.2022)
- European Data Protection Supervisor. (2013, 4 9). *Schengen Information System*. edps.europa.eu: https://edps.europa.eu/data-protection/european-it-systems/schengen-information-system_en (15.06.2022)
- Franchino, F. (2009). "Perspectives on European Immigration Policies". *European Union Politics* , s. 409.
- Frontex. (2004). *FRONTEX*. madde14.org: <http://www.madde14.org/index.php?title=FRONTEX> (25.06.2022)
- Geddes, A. (2008). *Borders, Territory, and Migration in the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.
- Geddes, A. (2007). The Europeanization of What? Migration, Asylum and the Politics of European Integration. *The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration* (s. 52). içinde New York: Palgrave Macmillan.
- Geddes, A., & Scholten, P. (2016). *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. London: Sage Publications Ltd.
- Genç, D. (2010). A Paradox in EU Migration Management. *SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* , 13 (2), 181-192.
- Gençler, A. (2005). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* , 175.
- Giuffre, M. (2013). Readmission Agreements and Refugee Rights: From a Critique to a Proposal. *Refugee Survey Quarterly* , 79-111.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Düzensiz Göç Hakkında*. <https://www.goc.gov.tr:https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> (15.07.2022)
- Güvenç, B. (1996). Göç Olgusu ve Türk Toplumunu. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi:Toplum ve Göç*. Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Haftendorn, H. (1991). The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security. *International Studies Quarterly* , 35 (1), 3-17.

- Heywood, A. (2013). *Küresel Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Huysmans, J. (2006). Agency and the Politics of Protection: Implications for Security Studies. A. D. Jef Huysmans içinde, *The Politics of Protection: Sites of Insecurity and Political Agency* (s. 1-18). Oxon: Routledge.
- Huysmans, J. (2004). Minding Expectations: The Politics of Insecurity and Liberal Democracy. *Contemporary Political Theory* , 3 (3), 321-341.
- IHD. (2020). *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*. Ihd.org: <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> (15.06.2022)
- Ioannou, N. (2014). EUROMED Migration III, Legal Migration Meeting. *Social Cohesion And Development* , 155-159.
- IOM. (2009). *International Organization for Migration*. IOM: <https://www.iom.int/key-migration-terms#Internally-displaced-%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20person> (25.06.2022)
- IOM Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. (R. Perruchoud, J. Redpath-Cross, Dü, & B. Çiçekli, Çev.) Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- İrgin, R. (2008). Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikalarında Yasa dışı Göç. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi* . Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karacasulu, N. (2007). Avrupa Entegrasyon Kuramları ve Sosyal İnşaaçı Yaklaşım. *Uluslararası Hukuk ve Politika* , s. 82.
- Kaunert, C., & Leonard, S. (2012). The European Union Asylum Policy After the Treaty of Lisbon and The Stockholm Programme Towards Supranational Governance in a Common Area of Protection? *Refugee Survey Quarterly* , s. 1-20.
- Kaya, A. (2013). *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz; Avrupa Birliği'ne Giriş*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Kaya, A. (1999). Türk Diasporasında Etnik Stratejiler ve 'Çok kültürlülük ideolojisi': Berlin Türkleri. *Toplum ve Bilim* (82).
- Kicing, A. (2004). International Migration As A Non-Traditional Security Threat And The EU Responses To This Phemenon. *Central European Forum For Migration Research* (s. 2). Warşova: Central European Forum for Migration Research .
- Kicing, A., & K.Saczuk. (2004). *Migration Policy in the European Perspective*. Warsaw: CEFMR Working Paper.
- Kılıç, A. (2013, 1 16). Avrupa Birliği Neden Dışa Kapalı Avrupa Kalesi Olmaya Yöneliyor. *Avrasya İncelemeleri Merkezi* .
- King, R., & Lulle, A. (2016). *Research on Migration: Facing Realities and Maximising Opportunities*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Koçak, O., & Gündüz, R. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* , 66-91.
- Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- Kostakopoulou, T. (2000). The Protection Union: Change and Continuity in Migration Law and Policy in Post-Amsterdam Europe. *Journal of Common Market Studies* , 38 (3), 497-518.
- Köktaş, A. (2011). *Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları*. Stratejik Düşünce Enstitüsü.
- Köse, M. A. (2014). *Güvensizlik Sarmalında AB Göç Politikalarına Uyum*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Kullving, L. (2014). A Crisis Nexus: The European Union, Security, and Articulationsof Irregular Migration Post-Arab Spring. B. P. Pieter Bevelander içinde, *Crisis and Migration Implications of the Eurozone Crisis for Perceptions, Politics, and Policies of Migration* (s. 65-88). Nordic Academic Press.
- Leonard, S. (2011). EU Border Security and Migration into the European Union: FRONTEX and Securitisation Through Practices. *European Security* , s. 231-254.
- Lodge, J., & Bayburtlu, M. (2002). *Avrupa Birliği'nin adalet ve içişleri alanındaki müktesebatı ve Türkiye'nin uyumu*. İstanbul: 2002.
- Mandacı, N. (2012). Avrupa'daki Radikal Sağ Partiler ve Balkanlı Kuzenleri: Çanlar Türkiye İçin. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 45.
- Mandacı, N., & Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler* , 105-130.
- McDonald, M. (2008). Securitization and Construction of Security. *European Journal of International Relations* , 14 (4).
- Miller, M. J., & Castles, S. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Miş, N. (2017). Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi* , s. 347.
- Mudde, C. (2012, 5). The Relationship Between Immigration and Nativism in Europe and North America. *Transatlantic Council on Migration* , s. 11.
- MULTECI. (2016). *Mülteciler Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. www.multeci.org.tr: http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf (15.06.2022)
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Noll, G. (1999, Mayıs). Rejected Asylum Seekers: The Problem of Return” New Issues in Refugee Research. *UNHCR Working Paper* (4), s. 16.
- Odman, M. T. (1995). *Mülteci hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Official Journal of European Union. (2007). *Treaty of Lisbon*. [europarl.europa.eu: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon) (25.06.2022)
- Öner, N. A. (2012). Çabalar Sonuç Verecek mi?Avrupa Birliği'nin Ortak Bir Göç ve Sığınma Politikası Oluşturma Girişimleri. *Küreselleşme Çağında Göç :Kavramlar , Tartışmalar* (s. 539-561). içinde İstanbul: İletişim Yayınevi.

- Özyakışır, D. (2013). *Göç - Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Peker, B., & Sancar, M. (2001). *Mülteciler ve İltica Hakkı Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek*. Ankara: İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi.
- Ramet, S. P. (1994). Triple Chauvinism in the New Eastern Europe. *Hokkaido University* , s. 125.
- Roig, A., & Huddleston, T. (2007). EC Readmission Agreements: A Re-evaluation of the Political Impasse. *European Journal of Migration and Law* , 9, 367-370.
- Sever, M., & Sever, H. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Düzensiz Göç ve İltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar. *Polis Bilimleri Dergisi* , 85-108.
- Somuncu, B. (2006). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası. *Yüksek Lisans Tezi* , 46. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stalker, P. (2002). "Migration Trends and Migration Policy in Europe". *International Migration* , s. 151-179.
- Steinbock, D. J. (1998). *Interpreting The Refugee Definition*. Ucla Law Review.
- Sula, İ. E. (2021). Güvenikleştirme Kuramında 'Söz Edim' ve 'Pratikler': Türkçe Güvenikleştirme Yazımında 'Yöntem' Arayışı. *Güvenlik Stratejileri* , 17 (37), 85-118.
- T.C. AB Bakanlığı. (2013, 12 16). *Vize Serbestisi Diyalogu Metni ve Meşruhatlı Yol Haritası*. ab.gov.tr: https://www.ab.gov.tr/files/sib/19_agreed_minutes_ve_annotated_roadmap.pdf (21.07.2022)
- TDK, T. D. (2022). *TDK*. <https://www.tdk.gov.tr/> (25.06.2022)
- The Council of the European Union. (1995). Europol Convention. *Official Journal of the European Communities* , 5-7.
- Topçuoğlu, R. A. (2015). *Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topulli, E. (2016). Securitization of Migration and Human Rights in Europe. *European Journal of Multidisciplinary Studies* , 86-92.
- Trauner, F., & Kruse, I. (2008). "EC Visa Facilitation and Readmission Agreements: A New Standard EU Foreign Policy Tool?". *European Journal of Migration and Law*, 10 (4), 411-438.
- Turan, Y., & Şaşkın, O. (2017). AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 50.
- Türken, D. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 5 (8), 22.
- Uğur, M. (1995). "Freedom of Movement vs. Exclusion: A Reinterpretation of the Insider-Outsider Divide in the European Union. *International Migration Review* , s. 977.
- Uluslararası Af Örgütü. (2014). *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Ltd.

- Uluslararası Göç Örgütü. (2022). *IOM*. <http://www.iom.int/key-migration-terms#Asylum-Seeker> (25.06.2022)
- UNHCR. (2022). *unhcr.org*. UNCHR Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/> (25.06.2022)
- United Nations. (2013). *Migration Report- Declaration of High-level Dialogue on International Migration*. Grand-Saconnex: International Organization for Migration.
- Ünlü, G. (2007). Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişken Koşulları İçinde “Mültecilik”. *Yüksek Lisans Tezi* , 101,102. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wæver, O. (1995). Identity, Integration and Security: Solving the Sovereignty Puzzle in E.U. Studies. *Journal of International Affairs* , 389-431.
- Weaver, O. (2005). Securitisation and Desecuritisation. R. D. Lipschutz içinde, *On Security* (s. 46-86). New York: Columbia University Press.
- Williams, M. H. (2006). *The Impact of Radical Right-Wing Parties in West European Democracies*. New York: Palgrave USA.
- Wolfers, A. (1952). "National Security" As an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly* , 67 (4), 481-502.
- Yanıkdağ, T. (2010). Anayasallaşma Sürecinde Avrupa: Temel Haklar Şartı'ndan Lizbon Antlaşması'na. *Bilge Strateji* , s. 134.
- Yıldırım, T. (2017). AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 50.
- YUKK, 6. S. (2013). *Md.3*.
- Zengin, E., & Öztaş, C. (2005). Göç ve Azerbaycan. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, (s. 65-75). İstanbul.
- Zimmerman, K. F. (2005). *Introduction: What We Know About European Migration?* Oxford: Oxford University Press.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Fatih ÇALIŞIR

Eğitim Durumu

**Lisans: Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
(İngilizce)**

**Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı**

Mesleki Deneyim

Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO) Ekonomik İlişkiler Departmanı Staj

Yayınlar

<https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/42577?offset=20> (25.06.2022)